त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका, डोल्पा

२०७८

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका, डोल्पा

२०७८

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सारांश

पृष्ठभूमि

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकुल प्रभावहरु समग्र विश्वकै लागि साझा चुनौतीको रुपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारले पनि यसबाट श्रृजित तथा भविष्यमा श्रृजना हुन सक्ने प्रतिकुल प्रभावहरुसँग अनुकूलित हुन जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना २०६७ तथा परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६ समेत तयार गरी स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई प्राथमिकता दिंदै आइरहेको छ ।

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ को जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण अनुसार डोल्पा जिल्ला उच्च संकटासन्न स्तरमा रहेको थियो । हालै वन तथा वातावरण मन्त्रालयको पछिल्लो प्रतिवेदन अनुसार यस जिल्ला अति उच्च संकटासन्न स्तरमा रहेको छ । प्रतिवेदन अनुसार डोल्पा जिल्लालाई पहिरोजन्य जोखिमको अति उच्च संकटासन्न जिल्लाको रुपमा पहिचान गरिएको छ भने हिम आँधीले सबैभन्दा धेरै प्रभाव पारेको जिल्लाहरुमा पनि डोल्पा अग्र स्थानमा पर्दछ साथै खडेरीको समेत उच्च जोखिममा रहेको छ । डोल्पा जिल्ला जलवायु परिवर्तनको असरबाट अनुकुलित हुन कम क्षमता भएको जिल्लामा रहेको देखिन्छ (Vulnerability and Risk Assessment and Identifying Adaptation Options,MoFE,2021) ।

यसै सन्दर्भमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम-२ (Nepal Climate Change Support Programme-२) ले स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई योजनाबद्ध रुपले अगाडि बढाउन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गरीरहेको छ । जलवायु परिवर्तनको असर कम गर्न, समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिबृद्धि गर्न र उत्थानशील विकासका लागि त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६ अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरुका अवलम्बन गरिएको छ ।

यस कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस नगरपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरु, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिवहरु, शिक्षकहरु, समाजसेवीहरु, राजनैतिक दलहरुका प्रतिनिधीहरु, नगरपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाहरुका प्रतिनिधि , गरिब, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्गहरु र अन्य बुद्धिजीविहरुको समेत प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो । पाँच वर्षका लागी तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस नगरपालिकामा विधमान सामाजिक, मानविय, आर्थिक,

प्राकृतिक, भौतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरु र जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकुल प्रभावहरु/प्रकोपहरुको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस नगरपालिका र यहाँका वडाहरुको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी यो कार्ययोजना तयार भएको छ ।

नगरपालिकाको सामान्य जानकारी

वडा संख्या	११
साविकका गाविस	त्रिपुराकोट, पहाडा, लिकु, ल्हाँ र सुं
क्षेत्रफल	३९३.४५ वर्गकिलोमिटर
कुल जनसंख्या	१२७४५ जना (महिला ६६५९ र पुरूष ६०८६)
हावापानी	उपोष्ण, समशितोष्ण, ठण्डा समशितोष्ण, लेकाली तथा ध्रुवीय हावापानी (औसत वर्षा २३९५ मिलिमिटर)
समुदाय / जातजाती	क्षेत्री, सार्की, कामी, मगर, दमाई, ब्राम्हण, कुमाल, गुरुङ्ग, घर्ती
समुन्द्र सतह देखि उचाई	१५६८ देखि ५९०८ मिटर
धर्मावलम्बी	हिन्दु, बौद्ध, इसाई
मुख्य पेशा	कृषि, जडीबुटी ब्यापार

(स्रोतः त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)

जलवायु परिवर्तनका प्रभाव तथा असरहरु

जलवायु सम्मुखता

६ हप्ता गर्मीका दिन बढेको

१२ हप्ता जाडोका दिनहरु घटेको

मौसमी बर्षाको अवधि हप्ता घटेको

हिउँदे बर्षाको अवधि ७ हप्ता घटेको

तुषारोको अवधि ६ हप्ता घटेको

अनियमित बर्षाले बाढी र पहिरोको आवृति तथा प्रभाव बढेको

खडेरीको अवधि १९ हप्ताले बढेको

बोटबिरुवाको फुल फुल्ने समय ३ हप्ता अगाडी सरेको छ

जलवायु संवेदनशिलता

कृषिबाली, पशुपंक्षी तथा मानवमा नयाँ रोगको प्रकोप बढेको

नयाँ मिचाहा प्रजातिहरु देखिएको स्थानीय रैथाने जडीबुटी जस्तै पदमचाल, पाँच औले, गुच्ची च्याउहरुको उत्पादन घटेको

खडेरी, पहिरो, बाढी, जस्ता जलवायु जन्य प्रकोपबाट जनधनको क्षति साथै कृषि उत्पादनमा कमि आएको,

खानेपानीको उपलब्धतामा कमी आउनुका साथै मुहानहरु सुकेको जस्तै सिम्खोला, सेरपाला

प्रकोप तथा संकटासन्नाताको अवस्था

मुख्य प्रकोप

- क्रमशः सुक्खापन/खडेरी, बाढी तथा खोला कटान, बालीमा रोगकिरा, पहिरो तथा भू-क्षय, आगलागी/वन डढेलो, मानिसमा रोग, हावाहुरी, पशुमा रोग/ महामारी, हिमपात/हिमपहिरो तथा असिनापात

उच्च संकटासन्न वर्ग

- बालबालिका, महिला, अति विपन्न
- जातजातिको आधारमा : दलित तथा जनजातिहरु
- सामाजिक स्तरको आधारमा : एकल महिला र फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरु

वडा संकटासन्नता स्तर विश्लेषण

- अति उच्च संकटासन्न वडा : वडा नं ४, ६, ८ र ११
- उच्च संकटासन्न वडा : वडा नं २, ३ , ५ र ७
- मध्यम संकटासन्न वडा : वडा नं १, ९ र १०

कार्ययोजनाको लक्ष्य

- **खाद्य सुरक्षा**: जलवायु परिवर्तन अनुकूलित उपयुक्त बिउबिजन, प्रविधि र उन्नत नश्लको प्रवर्द्धन
- **सिंचाई कुलो**: सिंचाई कुलोको मर्मत तथा स्तर उन्नती र थोपा तथा फिरफिरे सिंचाई प्रविधिहरुको प्रयोगले कृषि उत्पादनमा वृद्धि
- **वनको सुधार**: वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन तथा वृक्षारोपणले वनको हैसियतमा सुधार
- **जोखिम नियन्त्रण**: तटबन्धन, बायो-इन्जिनीयरिंग प्रविधिको प्रयोगबाट बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरुको असरमा कमी
- **खानेपानी र उर्जा**: स्वच्छ पिउने पानी, सरसफाई साथै वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन
- **चेतना अभिवृद्धि**: विपद् पूर्व तयारी, प्रतिकार्य तथा सामुदायिक सचेतना

कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका मुख्य अनुकूलनका कार्यहरु

- ✓ जलवायु मैत्री गाउँ, सिंचाई कुलो मर्मत तथा स्तर उन्नती, थोपा/फिरफिरे सिंचाई प्रविधि प्रवर्द्धन, प्लाष्टिक घरमा बेमौसमी तरकारी खेती, जडिवुटी खेतीखेती प्रवर्द्धन रिचार्ज पोखरी निर्माण, पानीका मुहान संरक्षण, खानेपानी ट्याकीं निर्माण, सिंचाइ/हिउँ पोखरी निर्माण
- ✓ नदि कटान तथा पहिरो नियन्त्रणका लागि वृक्षारोपण, तटबन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल निर्माण तथा बायो-इन्जिनियरिंग
- ✓ सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी बाली प्रजातिहरुको प्रवर्द्धन, बाली उपचार शिविर, माटो परिक्षण शिविर
- ✓ नश्ल सुधारको लागि उन्नत जातको बोका वितरण, भकारो सुधार, बाख्राको खोर सुधार, पशुपालन सम्बन्धि तालिम, पशु स्वास्थ्य शिविर
- ✓ वन व्यवस्थापन, वृक्षारोपण तथा अग्नि नियन्त्रण तालिम तथा उपकरण प्रदान
- ✓ खोज तथा उद्दार तालिम, पूर्व सूचना प्रणालीको स्थापना, गोरेटो बाटाको स्तर उन्नती
- ✓ फोहोरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई तथा पोषण सम्बन्धि तालिम, स्वास्थ्य चौकीको सबलिकरण, स्वास्थ्य सामग्री व्यवस्थापन
- ✓ जीविकोपार्जन तथा महिला लक्षित तालिम (माछापालन/बाख्रापालन/टर्की/कुखुरा पालन/ सिलाईकटाई तालिम/मुढा/जाली बुन्ने तालिम)
- ✓ जलवायु सचेतना केन्द्र स्थापना तथा अभिमुखीकरण

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन, मुलप्रवाहीकरण तथा अनुगमन तथा मुल्यांकन

यस अनुकूलन कार्ययोजनालाई नेपाल सरकारको स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरु अन्तर्गत वडास्तरीय योजना प्राथमिकिकरण बैठक, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, एकिकृत योजना तर्जुमा प्रणालीबाट नगर कार्यपालिकाको बैठक हुँदै नगर सभाको बैठकबाट अनुमोदन गरिनेछ । त्यसैगरी अन्य सम्बद्ध सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरुको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा यस कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि समायोजन गरी मुलप्रवाहीकरण गरिने छ ।

समुदाय तहमा क्रियाकलापहरुको, वडा तहमा प्रक्रिया र प्रगतिहरु र नगरपालिका तथा जिल्ला तहमा नतिजा तथा उपलव्धीहरुको विभिन्न वार्षिक समिक्षा, अर्धवार्षिक समिक्षा, फिल्ड अनुगमन आदिको माध्यमबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।

कार्ययोजना कार्यान्वयनको लागि अनुमानित बजेट

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको सम्पूर्ण वडाको बासिन्दा खासगरी लक्षित विपन्न, महिला तथा दलित/जनजाती वर्गहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी उक्त परिकल्पनाहरु पूरा गर्नको लागि जम्मा रु. **६२,१५,१०,०००/- (बैसट्ठी करोड पन्ध्र लाख दश हजार)** बराबरको विस्तृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

बिषयगत क्षेत्र	**अनुमानित बजेट (हजारमा)**					
	२०७८/७९	२०७९/८०	२०७८/७९	२०७८/७९	२०७८/७९	**कुल जम्मा**
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१६,४००	२४,४००	३३,४१०	२१,५५०	१६,०६०	१११,८२०
जल तथा उर्जा	३,०००	२,०५०	२,०५०	३,१७५	३,१७५	१३,४५०
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	२,२००	२,९५०	२,०००	१,४००	२,९५०	११,५००
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	६७,०५०	९७,५५०	६८,१५०	५२,५००	६५,३००	३५०,५५०
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	८,४५०	९,७००	३,२००	३,६५०	२,७००	२७,७००
उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार	३५,०००	१६,१००	२८,१००	२१,७००	५,७२०	१०६,६२०
जलवायु परिवर्तन सचेतना, क्षमता अभिवृद्धि, तथा लैगिंक, सामाजिक समावेशीकरण	१,१७०	५५०	१,२००	२००	४००	३,५२०
योजना अनुगमन मुल्यांकन तथा संस्थागत विकास	१८५	१८५	१८५	१८५	१८५	९२५
जम्मा	**१३३,४५५**	**१५३,४८५**	**१३८,२९५**	**९९,७८५**	**९६,४९०**	**६२१,५१०**

बिषयगत बजेट प्रतिशत
0%
1%
18%
17%
4%
2%
2%
56%
कृ ष तथा खाद्य सुरक्षा
जलस्रोत र ऊर्जा
वन तथा जै वक व वधता
जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि प्रकोप
जनस्वास्थ्य
भौतिक संरचना
जलवायु परिवर्त सचेतना अ भवृद् ध, क्षमता वकास तथा लै गंक तथा सामाजिक समावेशीकरण
योजना अनुगमन मुल्यांकन तथा संस्थागत वकास

विषय सूची

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सारांश........ii

तालिकाहरुको सुची........xii

चित्रहरुको सुची........xiv

परिच्छेद १: योजनाको औचीत्य तथा मान्यता........१

१.१ स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचीत्य र मान्यता........१

१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्य योजनाको मान्यता एवं निर्देशक सिद्धान्तहरु........२

१.३ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बीच अन्तरसम्बन्ध........४

परिच्छेद २: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको परिचय........६

२.१ जलाधार........६

२.२ भौगोलिक अवस्था र अवस्थिति........७

२.३ आर्थिक, सामाजिक तथा मानविय अवस्था........९

२.३.१ सामाजिक अवस्था........१०

२.३.२ मानवीय अवस्था........१२

२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरुको अवस्था........१२

२.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था (वन, जलश्रोत, जमिन)........१३

२.४.१ वन सम्बन्धि बिवरण........१३

२.४.२ भू-उपयोग विवरण........१५

२.४.३ जलश्रोत विवरण........१६

२.५ भौतिक पूर्वाधारको अवस्था........१८

२.६ नगरपालिकामा कार्यरत संघसंस्थाहरुको अवस्था तथा उपलब्ध सेवाहरु........१९

२.७ नगरपालिकामा सुशासनको अवस्था........२१

परिच्छेद ३: अनुकूलन कार्ययोजनाको विधि र प्रक्रिया........२३

३.१ अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा विधि र प्रक्रिया........२३

परिच्छेद ४: स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु........२५

४.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि........२५

४.२ संकटासन्नता, जोखिम विश्लेषण तथा वस्तुगत विवरणको तयारी २५
४.२.१ प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम २५
४.२.२ परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो तथा बालि पात्रो ४१
४.२.३ तापक्रम र बर्षाका तथ्यांकहरुको विश्लेषण ४८
४.२.४ सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन ४८
४.२.५ जोखिमको रुपरेखा ५१
४.२.६ संकटासन्न वर्ग तथा समुदाय पहिचान ५५
४.२.७ प्रकोपको प्राथमिकिकरण ५७
४.२.८ वडा जोखिम स्तरीकरण ६०
४.२.९ प्रकोप तथा जोखिम विश्लेषण ६३
४.२.१० विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव ७६
४.२.११ पारिस्थितिकीय प्रणालीको संकटासन्नता चित्रण तथा विश्लेषण ९०
परिच्छेद ५: जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका रणनीतिहरुको पहिचान ९५
५.१ अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना ९५
५.२ अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्युनीकरणका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण १००
५.३ अनुकूलन कार्ययोजनाको निर्माण १०५
परिच्छेद ६: जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहिकरण १०६
६.१ आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण १०७
६.२ स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण १०७
६.२.१ तत्काल गर्नूपर्ने १०८
६.२.२ योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा समायोजन गर्नूपर्ने १०८
६.२.३ फलोअप कार्यक्रम ११०
६.३ अनूगमन तथा मुल्याङ्कन योजना ११०
६.४.अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका कार्यहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन ११२
सन्दर्भ समगीहरु ११४

अनुसूचीहरु..११५
अनुसूची १ : वडागत ऐतिहासिक घटनाक्रमको विवरण..११५
अनुसूची २: वडा अनुसार प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण..१२७
अनुसूची ३: वडा स्तरीय प्रकोपको मुल्यांकन १३६
अनुसूची ४: वडा अनुसार स्रोत तथा जोखिम नक्शा १४४
अनुसूची ५ : योजना तयारी गोष्ठीमा उपस्थितीहरु १५०
अनुसूची ६: फोटोहरु..१६२

तालिकाहरुको सुची

तालिका १त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको वडागत जनसंख्याको विवरण : १०
तालिका २त्रिपुरासुन्दरी नगर :पालिकाको जातजातिको आधारमा जनसंख्याको विवरण ११
तालिका ३त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा हुने बाली चक्र : १२
तालिका ४त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरुको विवरण :........................ १४
तालिका ५उपयोग विवरण-त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको भू :... १५
तालिका ६वडा अनुसार जलस्रोतको विवरण :... १६
तालिका ७त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा कार्यरत संघ संस्था तथा तिनीहरुले प्रदान गर्ने सेवाको विवरण : १९
तालिका ८त्रिपुरासुन्दरी न :गरपालिकाको सुशासनको अवस्था २२
तालिका ९प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम : २७
तालिका १०परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो :.. ४२
तालिका ११ :परिवर्तित बालि पात्रो ४५
तालिका १२ त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको सामाजिक स्रोत तथा :संकटासन्नता विश्लेषण ४९
तालिका १३त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको जोखिमको रुपरेखा :.. ५२
तालिका १४संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समुहहरुको पहिचान : ५६
तालिका १५(नगरपालिका स्तरीय) प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण : ५९
तालिका १६वडागत मुख्य प्रकोपहरुको प्राथमिकीकरण : ६०
तालिका १७ त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको वडा स्तरीय :संकटासन्नता स्तर ६१
तालिका १८जोखिमको आधारमा वडा प्रथामिकिकरण :.. ६३
तालिका १९प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनको प्रयासहरुको विश्लेषण :............................... ६४
तालिका २०त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको प्रकोपको जोखिमको : स्तर तथा अनुकूलन प्रयासको विश्लेषण ६७
तालिका २१जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा प्रभाव विश्लेषण :... ७१
तालिका २२विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव तथा भविष्य अनुमान :....................................... ७६
तालिका २३वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण :...................... ९०
तालिका २४ :कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण ९१
तालिका २५खोला) जल :, ताल, नदीपारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण (...... ९२
तालिका २६पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण : ९३

तालिका २७प्रकोपले प्रभाव परेको जीविकोपार्जनको स्रोतहरु र अनुकूलनको उपायहरुको विश्लेषण :. ९५
तालिका २८अनुकूलनको उपायहरु र प्राथमिकीकरण :.. १०१
तालिका २९स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना :... १०५
तालिका ३०योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा समायोजन गर्नुपर्ने :.................................... १०८
तालिका ३१अनुगमन तथा मुल्यांकन योजना :... १११

चित्रहरुको सूची

चित्र १ :जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बीच अन्तर्सम्बन्ध ५
चित्र २त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको अवस्थिति नक्शा : ८
चित्र ३त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको समुद्री सतहदेखीको उचाइको नक्शा : ८
चित्र ४त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको लिंगको : आधारमा जनसंख्याको विवरण ९
चित्र ५त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको जातजातिको आधारमा जनसंख्याको विवरण :..................... १२
चित्र ६उपयोग नक्शा-त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको भू : १६
चित्र ७: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका भित्र रहेको नदीकोखोलाको विवरण/ १८
चित्र ८स्थानीय अनुकूलन योजना खाकाको तयारीको समग्र प्रक्रिया :.................................... २३
चित्र ९स्थानीय अनुकूलन कार्ययोज :ना विधि प्रक्रिया २४
चित्र १०जुफाल एरपोर्टको कुल बार्षिक बर्षाको अवस्था :.. ४८
चित्र ११ त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको :सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन ५१
चित्र १२वडागत संकटासन्नताको स्तर नक्शा : ६२
चित्र १३: जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण................................... ७०
चित्र १४जलवायु परिवर्तन अनुकूलन : तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहीकरण खाका...... १०६

परिच्छेद १: योजनाको औचीत्य तथा मान्यता

१.१ स्थानीय अनुकूलन योजनाको औचित्य र मान्यता

जलवायु परिवर्तन नियमित प्राकृतिक प्रक्रिया हो यद्यपि मानव जन्य क्रियाकलापहरु वन विनाश, बढ्दो औद्योगिकीकरण, यातायात क्षेत्रमा पारम्परिक खनिज इन्धनको व्यापक प्रयोग र अव्यवस्थित शहरीकरणले हरितगृह ग्यास चिन्ताजनक उत्सर्जनबाट जलवायु परिवर्तनमा तीव्रता आएको छ । जलवायु परिवर्तनको कारकको रुपमा मानिएको हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जनमा नगण्य भूमिका हुँदा हुँदै पनि जर्मनवाच द्धारा प्रकाशीत 'ग्लोबल क्लाइमेट रिस्क इन्डेक्स-२०२१' को १६ संस्करणका अनुसार, सन् २०००-२०१९ को अवधीमा जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित प्रमुख दस देशको सूचीमा नेपाल दशौं नम्बरमा परेको छ । ११ हजार भन्दा बढी त्यस्ता घटनाहरुको कारण ४,७५,००० भन्दा बढी व्यक्तिले जीवन गुमाए र विश्व अर्थतन्त्रले २.६६ ट्रिलियन अमेरिकी डलरको नोक्सानी बेर्होनुपऱ्यो ।

जलवायु परिवर्तनले गर्दा तापक्रममा वृद्धि हुने, वर्षामा परिवर्तन हुने र समग्र पृथ्वीको प्राकृतिक सन्तुलनमा फरक पर्न थालेको महशुस हुन थालेको छ । हिमालका हिँउ पग्लने, हिमतालहरू फुट्ने, अनियमित तथा अधिक वर्षा हुने, समुन्द्री सतह बढ्ने, बाढी, पहिरोको जोखिम तथा आवृत्ति बढ्ने, खडेरी लम्बीने तथा कृषि उत्पादनमा ह्रास आउने जस्ता समस्याहरू विकाराल रुपमा देखिँदै आएका छन् । जिविकोपार्जनका लागि प्राकितक स्रोतहरु र बर्षे पानीमा अधिक निर्भर रहने हाम्रो देशमा यसको असर र पार्न सक्ने प्रभावहरु आउने दिनमा अझै बढोत्तर हुने देखिन्छ । नेपाल विश्वका १९८ मलुक मध्ये एक भू-कम्पीय जोखिमको हिसाबले ११ औं (यु.एन वि.सि.पि.आर २००४), पानीजन्य प्रकोपबाट हुने क्षतिका हिसाबले ३० औं (मानव विकास प्रतिवेदन २००९) स्थानमा रहेको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण जीविकोपार्जन, प्राकृतिक स्रोत, कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, जलस्रोत तथा ऊर्जा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य, ग्रामीण बसोवास तथा भौतिक पूर्वाधारमा धेरै नकारात्मक असर परेको विवरण राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ ले जनाएको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण सामाजिक, आर्थिक, पर्यावरणीय र विकासका संरचनाहरूमा नकारात्मक असर पुगेको कुरा विभिन्न तथ्याङ्क र प्रमाणहरूले पुष्टि गरेका छन् भने यसको असरबाट गरिब, विपन्न, महिला, बालवालिका, वृद्धवृद्धाहरु, साधन स्रोतमा कम पहुँच भएका घरधुरी साथै प्राकृतिक स्रोतमा आश्रृत समुदायहरु बढी प्रभावित हुन्छन् भन्ने तथ्य समेत विभिन्न अध्ययनहरुले प्रष्ट पारिसकेका छन् ।

यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरुको सामना गर्न नेपाल सरकारले जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७, राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ र स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६७ का साथसाथै विभिन्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरु समेत तयार गरी सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गरिंदै आएका छन् । सँगसँगै जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी आवश्यकताहरू पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्ने र सोही आधारमा मध्यकालीन (सन् २०३० सम्म) र

दिर्घकालीन (सन् २०५० सम्म) समयका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयको समन्वयमा राष्ट्रिय अनुकूलन योजना (National Adaptation Plan) तयारीको प्रक्रिया छ । विगतका अनुभव, अन्तराष्ट्रिय सन्दर्भ र नेपालमा भएको राज्य पूनर्संरचना अनुकूल हुने गरी नेपाल सरकारले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४, वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ र राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, जारी गरिसकेको छ भने स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणको समग्र प्रक्रियामा जलवायु अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्नुपर्दछ भन्ने सैद्धान्तिक अवधारणामा आधारित रही परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६ पारीत भैसकेको छ । यो परिमार्जित खाकाले स्थानीय सरकारहरूलाई स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरु व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरु पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नेछ । यसले स्थानीय स्तरमा विभिन्न सरोकारवालाहरुबीच नियमित सहकार्य तथा सम्वाद मार्फत् स्थानीय क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनमा सहमति निर्माण गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन र दिगो विकाससँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरुको कार्यान्वयन गर्न समेत मद्दत गर्नेछ ।

यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रमा पारेको असरहरुसंग सामना गर्न सक्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यका साथ डोल्पा जिल्लाको त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको संकटासन्नता, सम्मुखता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणको आधारमा जोखिम मुल्याकंन तयार पारिएको छ । संकटासन्न नक्शामा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाले निर्दिष्ट गरेका विधि, प्रक्रिया र चरणहरुलाई अवलम्वन गरी बहुसरोकारवाला निकायहरु नगरपालिका, जनप्रतिनिधिहरु, विषयगत शाखा प्रमुख, स्थानीय गैरसरकारी संघसंस्थाहरुको प्रतिनिधि, जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरु, महिला तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सक्रिय सहभागीतामा वडा स्तरवाट पहिचान भएको प्रकोप तथा अनुकूलनका प्रयासहरुलाई समेत समावेश गरी यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यो कार्ययोजना मिति २०७८ बैशाख १५ नगर स्तरीय प्रारम्भिक गोष्ठी गरि सुरुवात गरिएको थियो भने नगरपालिकाको सवै वडाहरुमा स्थलगत अवलोकन तथा अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि परिक्षण गोष्ठीवाट तयार गरिएको हो ।

१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्य योजनाको मान्यता एवं निर्देशक सिद्धान्तहरु

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य तथा मान्यता

स्थानीयस्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका निर्दिष्ट सिद्धान्तहरु (समावेशी, उध्वगामी, लचिलो, तत्परता) लाई आधार विन्दु मानिने छ । त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा निर्मित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका अन्तर्गत पर्ने सम्पूर्ण वडाहरु, वस्ती, टोल तथा समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्दि भई जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याएको हुनेछ । यस योजनाका औचित्यहरु निम्नानुसार रहेका छन्:

- अति जलवायु सङ्कटासन्न वडा, टोल, बस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन चुनौती तथा अवसर लगायत कार्य पहिचान गर्न,
- स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकताबारे आफैले निणर्य गर्न सहज तरिका प्रयोग गर्न सक्ने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न,
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न र स्थानीय सरकार संचालन ऐन बमोजिम सो कार्ययोजनालाई स्थानीय तथा राष्ट्रिय स्तरका योजनामा समेत समायोजन गर्न,
- सेवा प्रदायक निकायले समयमै प्रभावकारी ढंङ्गले स्रोत परिचालन गरी अनुकूलन कार्य क्रमबद्ध रूपमा अपनाउन/कार्यान्वयन गर्न,
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न, र
- स्थानीय तथा राष्ट्रिय योजनालाई लागतको आधारमा अनुकूलनका प्रभावकारी विकल्प पहिचान गर्न ।

मान्यताहरुः

- स्थानीय जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना स्थान बिशेष अनुसार फरक फरक हुन्छ ।
- स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरुको सहभागितामा लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तनको असरसँग सामना गर्न अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण गरी स्थानीय अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ ।
- नगर स्तरीय अनुकूलन योजनाले लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायलाई समेटी जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी कार्यक्रमहरुको तय गरेको हुँदा यो कार्ययोजना प्रभावकारी रुपले संचालन गर्न सकिन्छ ।
- स्थानीय निकायमा निर्वाचित जनप्रतिनिधि भएको हुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अनुकूल वातावरणको श्रृजना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गर्दा नगरपालिकामा रहेको सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुलाई समावेश गरिएकाले योजनालाई प्राथमिकताका साथ कार्य गर्न उपयुक्त वातावरण श्रृजना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाको निर्देशित सिद्धान्त उध्वगामी, समावेशी, तत्परता र लचिलोमा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।
- राष्ट्रिय अनुकूलन योजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रमा आधारित भई जलवायु परिवर्तनले असर गर्ने सबै बिषयगत क्षेत्र समेटि बिभिन्न सरकोकारवाला निकायहरुको सहभागितामा कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्दा स्थानीय विपद् ब्यवस्थापनका पक्षहरुलाई पनि विशेष ध्यान दिईएको छ ।

१.३ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बीच अन्तर्सम्बन्ध

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि तत्कालीन वन तथा वातावरण मन्त्रालयले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना तयार गरी लागु गरेको छ भने स्थानीय विपद्‌ व्यवस्थापन योजना तयारीको लागि संघीय मामीला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट मार्गदर्शन तयार गरी लागु गरिएको छ । दुवै दस्तावेजको लागि छुट्टाछुट्टै मन्त्रालयवाट मार्गदर्शन लागु गरिएको भएता पनि यसको उद्देश्य, आशय, योजना तर्जुमा, प्रक्रिया र विधिमा खासै भिन्नता देखिदैंन । दुबै योजनाको मुख्य उद्देश्य नेपालले भोगीरहनु पर्ने र दोहोरीरहने बाढी, पहिरो, माहामारी, आगलागी, शीतलहर जस्ता विनाशकारी समस्या तथा जोखिमहरुसँग जुध्न उत्थानशील समुदायको निर्माण गर्नु रहेको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाले जलवायु परिवतर्नवाट सिर्जित जलवायुजन्य प्रकोपहरुमा केन्द्रित भई संकटासन्न समुदायको अनुकूलीत क्षमतामा अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ योजना तयार गरेको र स्थानीय विपद्‌ व्यवस्थापन योजनाले जलवायु जन्य तथा अन्य प्रकोपहरुलाई समेटी विपद्‌ व्यवस्थापनका पक्षलाई केन्द्रित गरी योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने भएकाले स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना र स्थानीय विपद्‌ जोखिम व्यवस्थापन योजना समायोजन गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिएकोले विपद्‌ व्यवस्थापन योजनामा समावेश भए गरेका विपद व्यवस्थापन सम्वन्धि योजनाहरु पनि स्थानीय अनुकूलन योजनामा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्दा अझ बढी प्रभावकारी हुने देखिएकोले यस योजनामा दुवै योजनाका समान रहेका पक्षहरुलाई समावेश गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

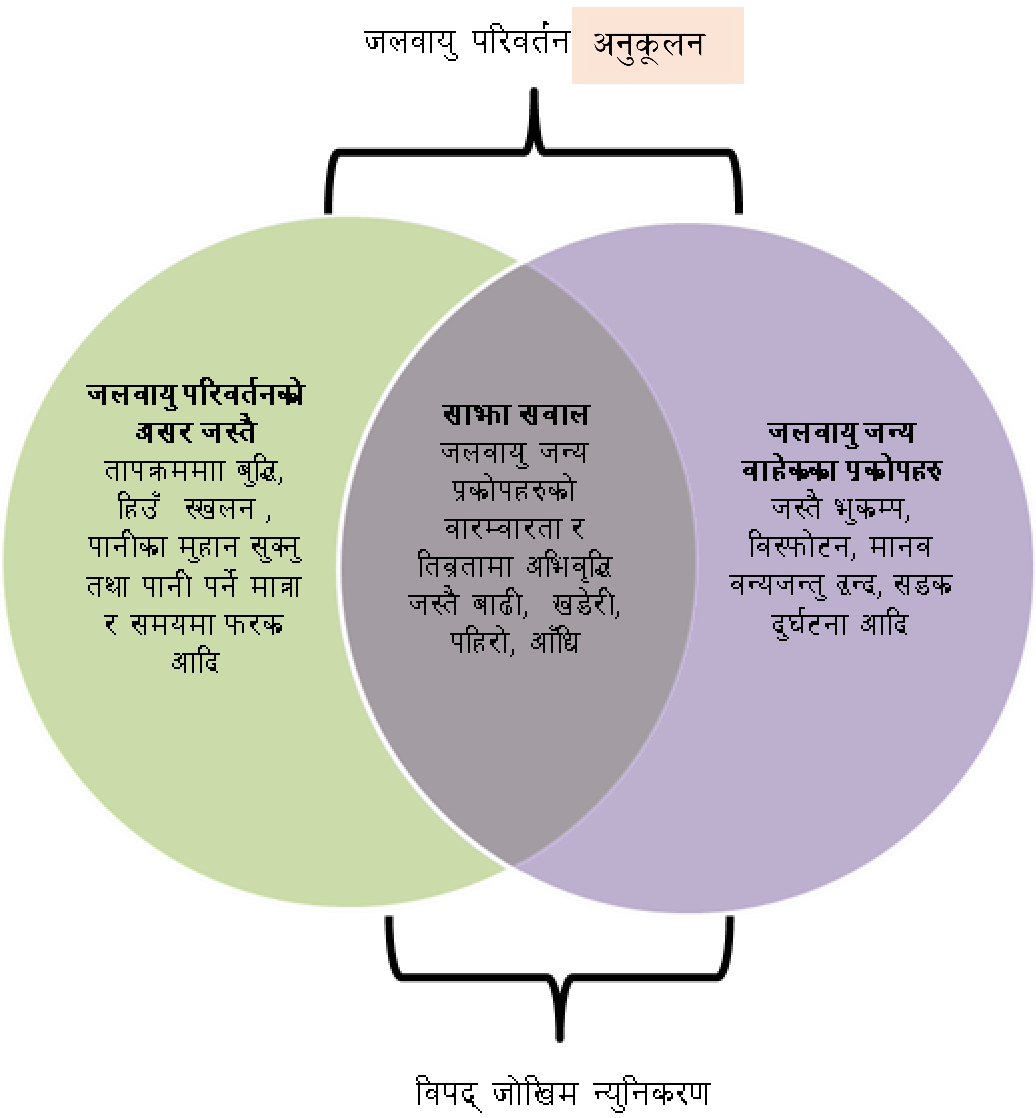

चित्र १: जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन बीच अन्तर्सम्बन्ध

परिच्छेद २: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको परिचय

२.१ जलाधार

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका ठूलीभेरी नदीको जलाधारमा अवस्थित छ । नगरपालिकामा भएका सबै खोला खोल्सीहरु ठूली भेरी नदीमा गएर मिसिन्छन । नगरपालिका भित्र भएका साना खोला/खोल्सीहरुको आफ्नै उप-जलाधार रहेको छ, जसले तल्लो तटीय बस्ती र माथिल्लो तटीय बस्तीबस्तीबीच अन्तर्सम्बन्ध राख्दछ । तल्लो तटीय र माथिल्लो तटीय अन्तर्सम्बन्ध राख्ने मुख्य उप-जलाधारहरुमा खारखोला उप-जलाधार, गल्लीगाड उप-जलाधार, छलगाड उप-जलाधार, चुँगाड उप-जलाधार, पालंगखोला उप-जलाधार तथा फुल्चिंग खोला उप-जलाधार रहेका छन् ।

उपल्लो तटीय बस्ती	तल्लो तटीय बस्ती	सम्बन्ध
वडा १ को करेलीकाँडा, वडा ७ को छल गाउँ	वडा नं १ को कोट, सार्की टोल, बगर र बिस्ट टोल	वनविनाश, भू-क्षय, कटानी छलगाड खोलाको जलाधार, खानेपानी,
वडा नं ३ को सुँ, जिउँ;	वडा नं ३ को सुंपानी र भित्ती;	भू-क्षय, कटानी, बाढी, खानेपानी
वडा नं ६ को फुल्चिंग;	वडा नं ६ को श्रीबिन्दे, पालंग, शेर्स र हारेपानी	भू-क्षय, कटानी, बाढी
वडा नं ८ को शेरगाउँदेखि खालिबन र वडा नं ७ को भोरगाउँ, खातिवाडा, साइलावाडा, देवकोटावाडा, वडा ११ को म्हु, बन्तडी, भयारथान	वडा नं ७ को हिराघट्ट बस्ती	भू-क्षय, कटानी, बाढी, खानेपानी

माथिल्लो तटीय बस्तीहरुमा वडा १ को गल्ली गाउँ, रल्ली गाउँ र करेलीकाँडा; वडा नं २ को मद्दु, रुम र रसी; वडा नं ३ को सुँ, जिउँ; वडा नं ४ को रङ्ग; वडा नं ५ को ल्हाँ; वडा नं ६ को फुल्चिंग; वडा नं ७ को छल; वडा नं ८ को शेरगाउँ र खालिबन; वडा नं ९ को चुँ; वडा नं १० को दापू र वडा नं ११ को म्हु र हुम हुन् । त्यस्तै वडा नं १ को कोट, सार्की टोल, बगर र बिस्ट टोल; वडा नं २ को कुमारेकोट; वडा नं ३ को सुंपानी र भित्ती; वडा नं ४ को चौरेल टोल; वडा नं ५ को खदांग; वडा नं ६ को श्रीबिन्दे, पालंग, शेर्स र हारेपानी, वडा नं ७ को घट्टेखोला; वडा ८ को दागिना र रावतबाडा; तथा वडा नं १० को लिकु तल्लो तटीय बस्ती रहेका छन् ।यस स्थानीय अनुकूलनकार्ययोजना निर्माण गर्दा

उपल्लो र तल्लो क्षेत्र (अप-स्ट्रिम, डाउन-स्ट्रिम) अन्तर्निर्भरता र बहु-विपद् जोखिम र संवेदनशीलतालाई समेत मध्यनजर गर्दै अनुकूलनका क्रियाकलापहरु छनोट गरिएको छ ।

उदाहरणको लागि वडा नं ७ को साहिलाबाडा भू-क्षय तथा पहिरोको जोखिममा रहेको छ जसको प्रत्यक्ष असर तल्लो तटीय हिराघट्ट बस्तीको माथिल्लो १० र तल्लो ६ घरमा पर्ने देखिन्छ । साहिलाबाडामा हुने भू-क्षय तथा भेलले हिराघट्ट बस्तीको नजिकमा रहेका करीब २० रोपणी खेत पुर्ने, त्यहाँका बस्ती पुरीन सक्ने, जनधनको क्षति गराउन सक्ने रहेको छ। यसका अलावा पनि बन्तरी, दापु, म्हु, दागीना, रावतवाडा लगायतका बस्तीका भल हिराघट्ट खोलामै मिसिने भएकाले पानी परेपछी तत्काल बाढी आउने र नदी किनारका छ घर बगाउन सक्ने जोखिम रहेको छ । उक्त बस्तीका एक मात्र रहेको खानेपानीको स्रोत खोला नै भएकाले पनि उपल्लो र तल्लो क्षेत्रको सम्बन्ध गाढा छ।साहिलाबाडाको भू-क्षय नियन्त्रणको लागि तटबन्ध तथा बायो इन्जिनीयरिंगको साथसाथै गह्रा सुधार कार्यक्रमले हिराघट्ट बस्तीको जोखिम र बस्तीमा पर्ने खानेपानीको समस्या पनि न्यून हुने देखिन्छ ।

२.२ भौगोलिक अवस्था र अवस्थिति

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका हाल कर्णाली प्रदेश अन्तर्गतको डोल्पा जिल्लाका दुई नगरपालिकामध्ये एक हो । यस नगरपालिका साविकका त्रिपुराकोट, पहाडा, लिकु, ल्हाँ र सुं गाउँ विकास समितिहरु मिली बनेको छ । यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल ३९३.४५ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । समुन्द्री सतहदेखि १५६८ मिटर देखि ५९०८ मिटर सम्मको उचाइमा रहेको यस नगरपालिका एक सुन्दर प्राकृतिक, सांस्कृतिक, धार्मिक र पर्यटकीय सम्पदा बोकेको स्थान हो (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। यसको उत्तरमा शे-फोक्सुन्डो गाउँपालिका, दक्षिणमा रुकुम जिल्लाको सिमाना, पश्चिममा मुड्केचुला गाउँपालिका तथा जगदुल्ला गाउँ पालिकाको र पुर्वमा डोल्पा जिल्लाकै ठुलीभेरी नगरपालिका पर्दछ।

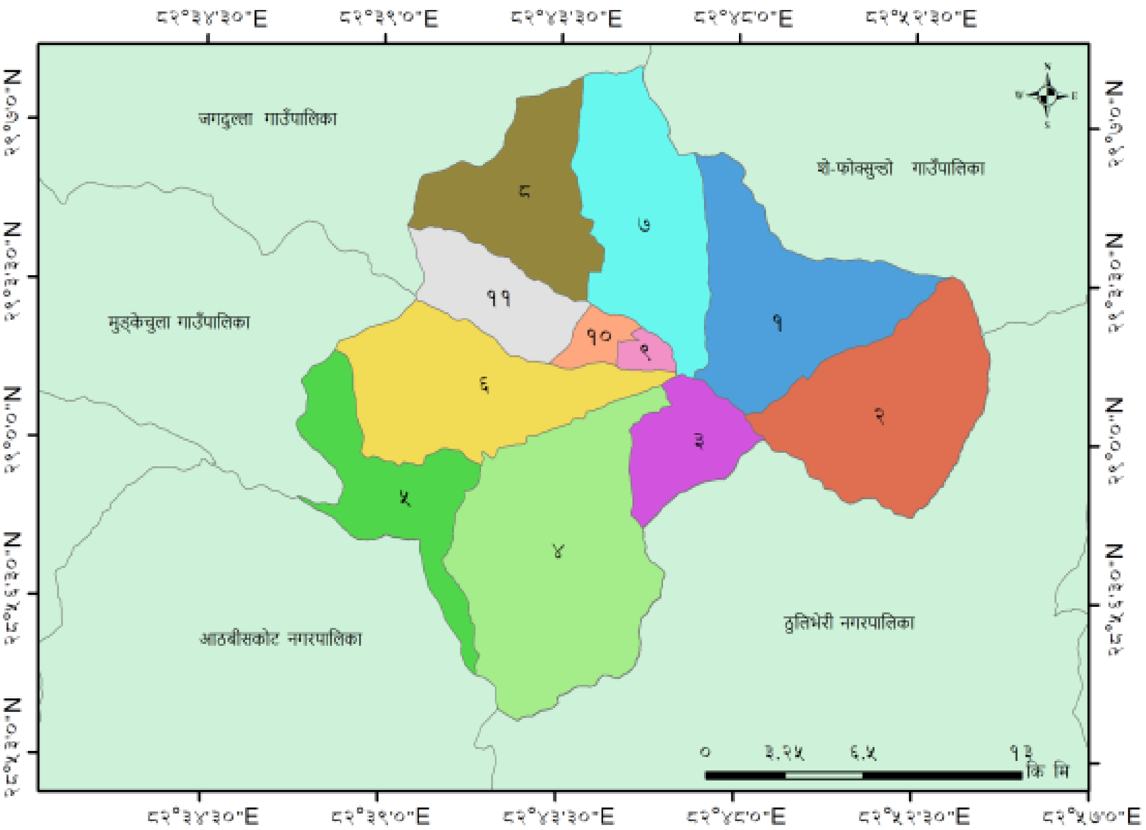

चित्र २: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको अवस्थिति नक्शा

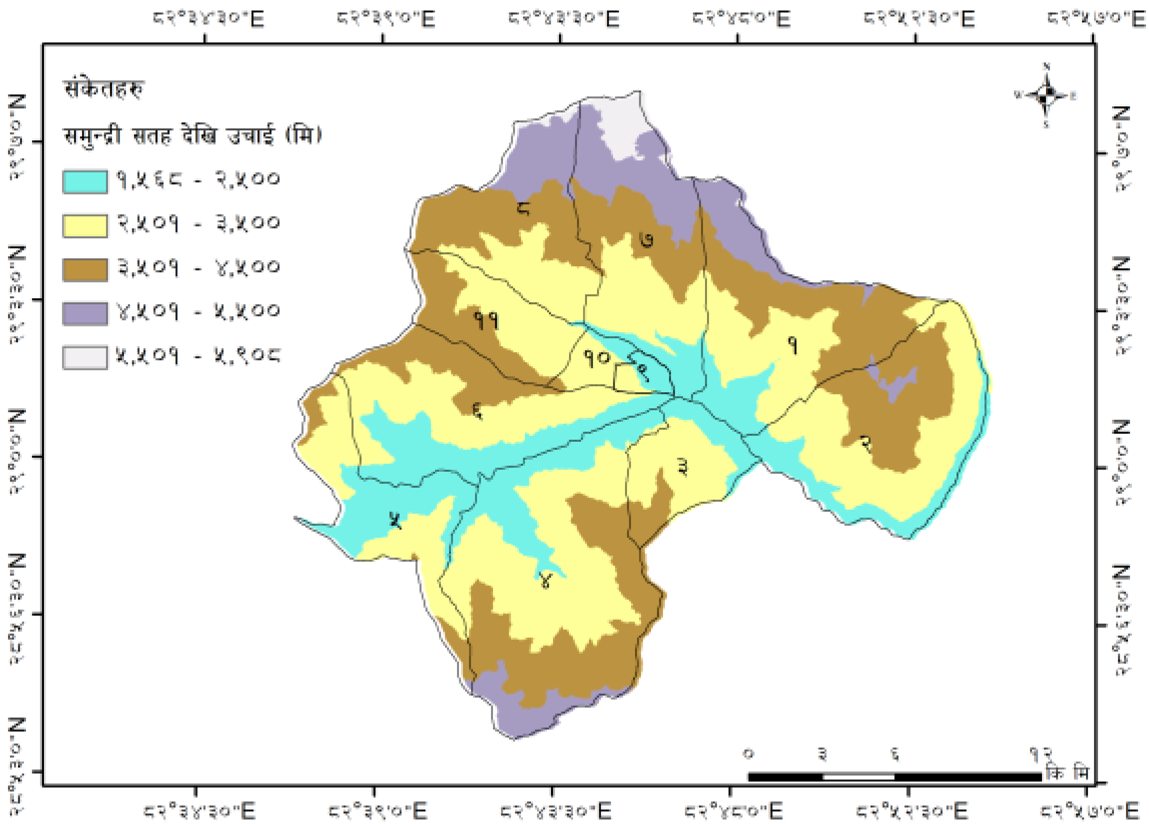

चित्र ३: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको समुद्री सतहदेखीको उचाइको नक्शा

२.३ आर्थिक, सामाजिक तथा मानवीय अवस्था

जनसंख्याको हिसाबले डोल्पा जिल्लाकै सबैभन्दा ठुलो यस त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा कुल २४६३ घरधुरीमा १२७४५ जना मानिसहरु बसोबास गर्छन् । कुल जनसंख्याको ४७.७५% (६०६८) पुरुष रहेका छन् भने ५२.२५% (६६५९) महिला रहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। यहाँ अधिकाशं हिन्दु धर्मावलम्वीहरूको बाहुल्यता रहेता पनि बौद्ध धर्मावलम्वीका साथै इसाइहरु पनि रहेका छन् ।यहाँ क्षेत्री समुदायको बाहुल्यता पाइन्छ भने क्रमशः सार्की, कामी, मगर, दमाई, ब्राम्हण, कुमाल, गुरुङ्ग र घर्ती पनि रहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)।

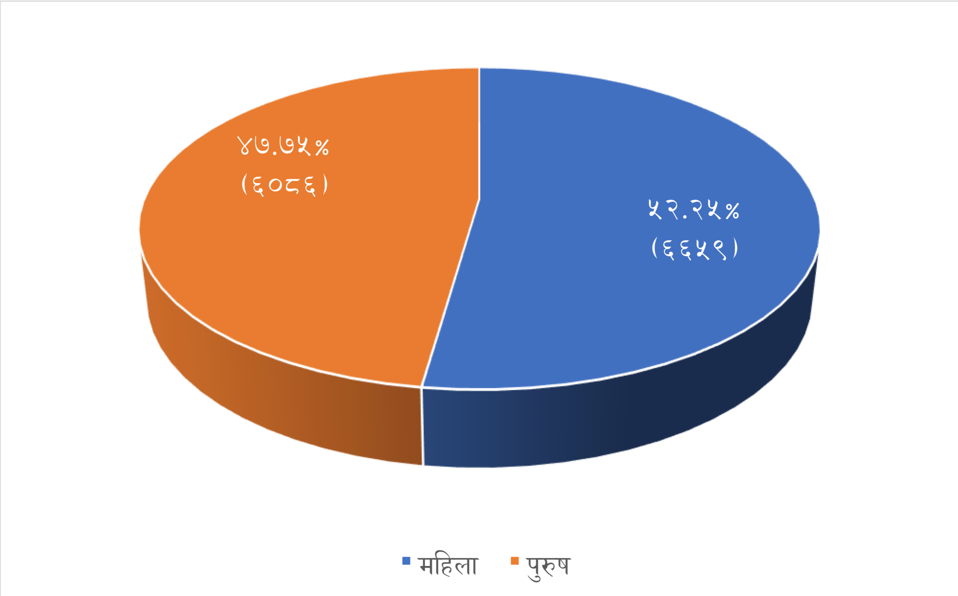

चित्र ४: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको लिंगको आधारमा जनसंख्याको विवरण

यहाँका मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि तथा पशुपालन रहेको छ ।अन्नबालीमा मुख्य गहुँ, जौ, उवा, चिनु, फापर, कोदो, आलु रहेका छन् भने पशुपालनमा मुख्यतः गाईगोरु, भेडाबाख्रा, घोडा, खच्चर, बंगुर तथा लेकाली भेगमा चौरी तथा च्यांग्रा पालन पेशामा पनि संलग्न रहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। सिँचाइको सुविधा भएको स्थानहरुमा दुई बाली खेती हुने गरेको पाइन्छ भने सिँचाइको पर्याप्त सुविधा नभएको र कम तापक्रम भएका लेकाली भूभागहरुमा एक बाली मात्र खेती हुने गरेको पाइन्छ । यस भेगका उच्च स्थानहरुमा स्याउ, ओखर र आलुलाई व्यवसायिक खेतीका रुपमा पनि प्रवर्द्धन गर्न खोजिएको पाइन्छ भने अंगुर खेतीको पनि सुरुवात भएको छ ।अन्नबाली उत्पादन र पशुपालनमा अधिक समय बिताउने भएतापनि यहाँका कृषि निर्वाहमुखि मात्र रहेको छ (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)।स्थानीयका अनुसार अधिकाशं परीवारमा छ महिनाभन्दा बढी पुग्ने खाद्यान्न उत्पादन हुन कठिन छ ।

आम्दानीको अन्य स्रोतको रुपमा यहाँका मानिसहरु यार्सा तथा जडीबुटी संकलन र बिक्री वितरण गर्ने गरेको पाइएको छ । प्रत्येक वर्ष जेठ पहिलो सातादेखि लगभग एक महिनासम्म अधिकांश युवा, वयस्क, केटाकेटी नजिकैका पाटनमा यार्सा संकलन गर्न जाने गरेको पाइएको छ । यार्साको प्रकृति अनुसार हाल प्रति गोटा नेपाली रु ५०० देखि २५०० र सो भन्दा माथिसम्म पनि यार्साको व्यापार हुने गरेको स्थानीयले बताएका छन् । यि बाहेक अन्य आम्दानीका स्रोतका रुपमा दैनिक ज्यालादारी, व्यापार, नोकरी, उद्योग रहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। यहाँको मानिसहरु अधिकांश मानिसहरु नेपाली भाषा बोल्ने गर्दछन् भने खाम मगर भाषा बोल्ने समुदाय पनि अवस्थित रहेका छन् ।

२.३.१ सामाजिक अवस्था

कुल २४६३ घरधुरी मध्ये २२५६ घरमा पुरुष तथा २०७ घरमा महिला घरमुली रहेका छन् । नगरपालिकाको अधिकांस जनसंख्या नेपाली भाषा बोल्ने गरेका छन् । यसबाहेक खाम मगर भाषा बोल्ने जनसंख्या दोस्रो स्थानमा रहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। नगरपालिकाको वडा नं १ र २ को माझगाउँ रसी, डाँडागाउँ रसी र गुम्बा गाउँ रसीमा खाम मगर भाषा बोल्ने जनासंख्या करिब ९७३ रहेको छ (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। त्यस्तै नगरपालिकामा हिन्दु, बौद्ध र क्रिश्चियन धर्ममा आस्था राख्ने मानिसहरुको बसोबास रहेको छ । धर्मको आधारमा हिन्दु धर्म मान्ने जनसंख्या सबैभन्दा धैरै १०१२९ रहेका छन् भने बौद्ध धर्म मान्ने जनसंख्या नगरपालिकाको वडा नं १ को करेलीकाँडा, वडा नं २ को माझगाउँ रसी, डाँडागाउँ रसी र गुम्बा गाउँ रसी र वडा नं ८ को दागिना र खालिबन बस्तीमा करिब ८२७ जनसंख्या रहेको छ (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। त्यस्तै क्रिस्चियन धर्म मान्ने जनसंख्या वडा नं ३ सुं र जिउंमा १०८ तथा वडा नं ५ कबरगाड र ल्हाँ मा १७ धुरी जनसंख्या रहेको छ (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। नगरपालिकाको जनसंख्याको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको वडागत जनसंख्याको विवरण

वडा नं	जम्मा जनसंख्या	महिला संख्या	पुरुष संख्या	जम्मा घरधुरी संख्या
१	१५७६	८१९	७५६	३२०
२	१६३९	८०६	८३३	३३७
३	१३०८	६८५	६२३	२२१
४	११९६	६५५	५४१	२१४
५	८५५	४३४	४२१	१६३

६	७९७	३९९	३९८	१५३
७	१४५९	७४९	७१०	२९१
८	१०४१	५३१	५१०	२२७
९	९०५	५०३	४०२	१८०
१०	७२४	३७२	३५२	१५२
११	११४०	६०२	५३८	२०५
जम्मा	**१२७४५**	**६६५९**	**६०८६**	**२४६३**

स्रोतः त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५

तालिका २ः त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको जातजातिको आधारमा जनसंख्याको विवरण

जातजाति	जनसंख्या	प्रतिशत
क्षेत्री	६९०८	५४.२
ब्राम्हण	२९३	२.३
नेवार	३८	०.३
सार्की/कामी	२१६७	१७.०
दमाई	८९२	७.०
कुमाल	५१०	४.०
गुरुङ	६३७	५.०
मगर	११०९	८.७
अन्य	१९१	१.५
	१२७४५	१००

स्रोतः त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५

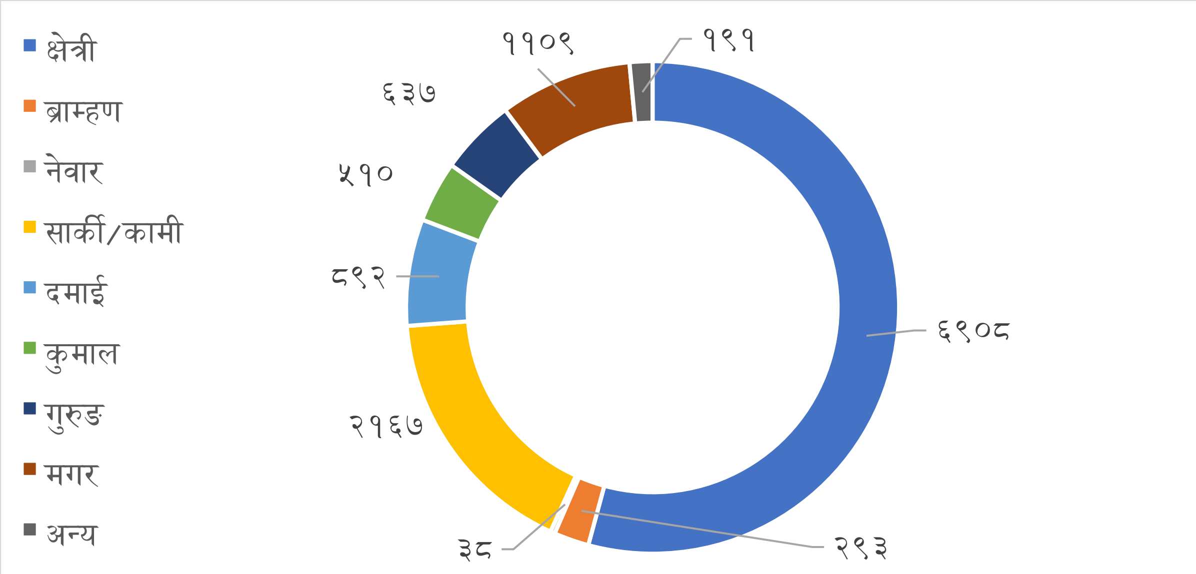

चित्र ५: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको जातजातिको आधारमा जनसंख्याको विवरण

२.३.२ मानवीय अवस्था

यस नगरपालिकामा स्वास्थ्य सेवासंग सम्बन्धित ३७ जना, इन्जीनियर ५ जना, सैनिक/पुलिस सेवामा संलग्न ७० जना, वन तथा प्राकृतिक सम्पदासंग सम्बन्धित ३ जना, सूचना प्रविधि सम्बन्धित १ जना प्राविधिक जनशक्ति रहेका छन् । त्यस्तै करिब १६३४ जना व्यवसायिक तालिम प्राप्त व्यक्ति रहेका छन् जसमा कृषि तथा भेटेनरी तालिम लिएका, कम्प्युटर सम्बन्धि तालिम लिएका, जीविकोपार्जन सम्बन्धि (कृषि, सिलाईबुनाई, तारजाली बुन्ने, फर्निचर बनाउने इत्यादी) तालिम प्राप्त व्यक्ति रहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)।

२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरुको अवस्था

यस नगरपालिकामा बस्ने मानिसको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ यद्यपि विभिन्न होटेल, पसल तथा घरेलु उद्योग पनि आर्थिक उपार्जन हुने स्रोतको रुपमा रहेको छ । त्रिपुरासुन्दरी जडिबुटी उद्योग, डोल्पा डिस्टिलरी उद्योग, फलफुल प्रसोधन उद्योग, घरेलु कपडा उद्योग, मस्ट नारायण साबुन उद्योग, काष्ठ उद्योग तथा शे-फोक्सुन्डो मिनिरल एंड हर्बल उद्योग यस नगरपालिका भित्र संचालित उद्योगको विवरण रहेको छ । यसबाहेक दैनिक ज्याला मजदुरी, गिट्टी कुट्ने, ढुंगा/तारजाली पर्खाल लगाउने, सामान पल्टी, लोड/अनलोड गर्ने गरेर पनि आर्थिक उपार्जन हुँदै आएको छ । गैर कृषि क्षेत्रमा करिब ३९४ परिवार संलग्न रहेको छन् ।

तालिका ३: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा हुने बाली चक्र

क्षेत्र	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
लेक	चिनो, फापर, मकै, आलु						बाँझो बस्ने			मकै		

बेशी	कागुनो, उवा		धान, मकै, कोदो					गहुँ, जौ, चिनो				

नगरपालिकामा व्यवसायिक रुपमा वडा नं २ मा आलु, वडा नं ३ र ४ मा स्याउ, वडा नं ६ मा धान तथा वडा नं ५ ८ र ११ मा भेडाबाखा पालन गरिन्छ ।

२.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था (वन, जलश्रोत, जमिन)

२.४.१ वन सम्बन्धि बिवरण

हालसम्म यस नगरपालिकामा २६ वटा सामुदायिक वन रहेका छन् जसमध्ये ८ वटा सामुदायिक वन शे-फोक्सुन्डो राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछन । शे-फोक्सुन्डो राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ति क्षेत्रका रुपमा यस नगरपालिकाको वडा नं १ को करेलिकाडा, सार्की टोल, कठायतवाडा, बाउनवाडा र गल्ली समेटीएका छन् । त्यस्तै वडा नं २ मा मद्दु, रुम, माझगाँउ रसि, डाडागाँउ रसि र गुम्वा गाउँ रसि, वडा ७ मा छल ,भुतिङ्ग्रा, शाहिलाेवाडा, देवकोटावाडा, रावलवाडा र भोरगाँउ अनि वडा न ८ मा शेरगाउँ, ल्वारवाडा, रावतवाडा, दागिना, र खालिवन समेटिएका छन् । करीब २२०६ यि सामुदायिक वनहरुबाट २२०६ घरधुरी लाभान्वित भएका छन् (त्रिपुरा सुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)।

यहाँका वनहरुमा मुख्यतः धुपी, गोब्रे सल्ला, लौठ सल्ला, ठिङ्ग्रे सल्ला, खस्रु, भोजपत्र, लालीगुँरास, देवदार, भोटे पिपल, ओखर, ढुटेल, निगालो, डाले चुक, चुत्रोका बुटयाेन, तथा तल्लो भेगमा मयल, बैंस जस्ता रुखहरु पाइन्छन् । जडीबुटीका रुपमा जटामसी, अत्तिस, कुट्की, चिराइतो, भूतकेश, विष, सेतो चिनी, सतुवा, सिलाजित, पद्मचाल, गुच्ची च्याउ, रातो च्याउ, पाँचऔंले, भटौरी, सुगन्धवाला, ठुङ्ना, कुरीलो पाइने गरेको छ । जङ्गली कुकुर, फ्याउरो, स्याल, ब्वाँसो, लंगुर, रतुवा, झारल, कस्तुरी, घोरल, मृग, थार, चितुवा, हिंउचितुवा, कालो भालु, डाँफे, लुँइचे, च्याँखुरा, कालीज, लाटोकोशेरो, हिमाली गिद्द, गरुड, बाज आदि पशुपंक्षी पाइने गरेको छ ।

तालिका ४: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरुको विवरण

वडा	सामुदायिक वनको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कैफियत
वडा नं १	हिमाली सामुदायिक वन	४८६.८	मध्यवर्ती क्षेत्र
	बिक्रमशाही महाराज सामुदायिक वन	१३६.८	मध्यवर्ती क्षेत्र
	राजारानी सामुदायिक वन	२५	मध्यवर्ती क्षेत्र
वडा नं २	देउती सामुदायिक वन	५०	मध्यवर्ती क्षेत्र
	वनदेबी सामुदायिक वन	४०	मध्यवर्ती क्षेत्र
	महांकाल सामुदायिक वन	१००	मध्यवर्ती क्षेत्र
	देउराली सामुदायिक वन	१००	डिभिजन वन
वडा नं ३	देबी सामुदायिक वन	१४८	डिभिजन वन
	देबीस्थान सामुदायिक वन	-	-
वडा नं ४	सुँ सामुदायिक वन	४७६	डिभिजन वन
वडा नं ५	कालिका सामुदायिक वन	९५	डिभिजन वन
	बाँझथला सामुदायिक वन	२७७	डिभिजन वन
वडा नं ६	कैलाशी सामुदायिक वन	१३४	डिभिजन वन
	लेकठेली सामुदायिक वन	११९	डिभिजन वन
	फुलबारी सामुदायिक वन	२२३	डिभिजन वन
वडा नं ७	मष्टा भवानी सामुदायिक वन	७९०	मध्यवर्ती क्षेत्र (वडा नं ८ पनि समेट्ने)
	खर्सुडाली सामुदायिक वन	-	दर्ता नभएको
वडा नं ८	खालीछहरा सामुदायिक वन	-	-
वडा नं ९	फुल सामुदायिक वन	-	-

वडा नं १०	लिकु सामुदायिक वन	-	-
	कालिका सामुदायिक वन	१५०.२५	डिभिजन वन
वडा नं ११	मुचौर सामुदायिक वन	२२	डिभिजन वन
	मुनाल सामुदायिक वन	६०	डिभिजन वन
	देबी देउराली सामुदायिक वन	२५	डिभिजन वन
	रामडाँडा महिला सामुदायिक वन	१.५	डिभिजन वन
	ताउली घोप्टाउने महिला सामुदायिक वन	१०	डिभिजन वन

स्रोतः त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५

२.४.२ भू-उपयोग विवरण

यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफ़ल ३९३.४५ वर्गकिलोमिटर रहेको छ । नगरपालिकाको मुख्य भू-उपयोगमा खेतीयोग्य जमिन, वनजंगल, पाटन/खर्क, बाँझो जमिन, खोलानाला तथा पानीले ढाकेको क्षेत्र र हिंउले ढाकेको क्षेत्र रहेको छ ।

तालिका ५: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको भू-उपयोग विवरण

भू-उपयोग	क्षेत्रफ़ल
वनजंगल	१०६.६
बुट्यान भएको क्षेत्र	१०.०७
पाटन/खर्क	१३७.०६
खेतीयोग्य जमिन	५०.०९
बाँझो जमिन	५६.३१
पानी	०.९
हिउँले ढाकेको क्षेत्र	३२.८६
जम्मा	३९३.४५

स्रोतः (ICIMOD, २०१०)

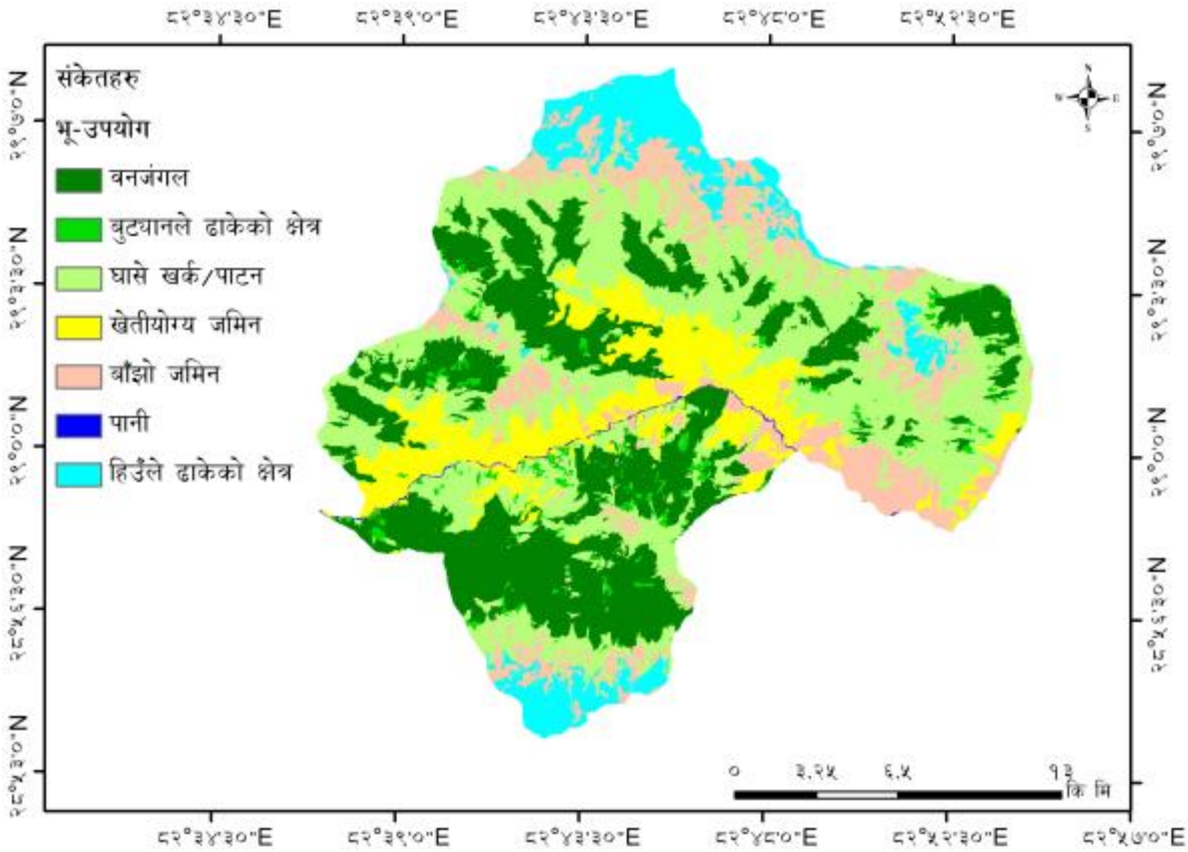

चित्र ६: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको भू-उपयोग नक्शा

२.४.३ जलश्रोत विवरण

यस नगरपालिकामा अवस्थित मुख्य नदीनालाहरुमा ठुलीभेरी, हिराघट्ट खोला, छलगाड, गल्लीगाड, करबगाड, पालङ्ग खोला, खातिखोला, फुल्चिङ्ग खोला, खालीछहरा, हुमखोला, गाबुदारा, रुमखोला, भित्तीखोला रहेका छन् । साथै तालतलैयाका रुपमा दुध कुवा, तेल कुवा, र राजारानी सिमसारक्षेत्र रहेका छन् । यहाँका खोला/खोल्सीको मुख्य प्रयोग सिंचाइको लागि गरिन्छ भने छलगाड. खातिखोला र खलिछाहरा खोला लघु जालाविद्युत उत्पादनको लागि पनि प्रयोग हुन्छ ।

तालिका ६: वडा अनुसार जलस्रोतको विवरण

वडा नं	नदि/ खोला/ खोल्सी / ताल/ सिमसार	मुख्य प्रयोजन
१	ठुलिभेरी, गल्लिगाड, तामेगाड, छलगाड, राजारानी सिमसार	सिंचाई, विद्युत
२	ठुलिभेरी, रुम खोला, हापर खोलि, खुनी खोला, फुन्ची खोला, झ्यारे खोला, फुलबारी खोला, रल्ली धारा खोला, रादा खोला, सिलिपिनारा खोला	सिंचाई

३	ठुलिभेरी, भित्ती खोला, झिलखोलि, पानीमुल खोला, झ्याली खोला, खारखोला, पछिपिपल खोला	सिंचाई
४	ठुलिभेरी, मूल खोला	सिंचाई
५	ठुलिभेरी, कबरगाड	सिंचाई
६	ठुलिभेरी, फुल्चिंग खोला, पालंग खोला , खातिखोला, रोरुंग खोला	सिंचाई तथा विद्युत
७	छलगाड, हिराघट्ट खोला, तेल पोखरी, दुध पोखरी	सिंचाई
८	खालीछहरा, हिराघट्ट खोला	सिंचाई तथा विद्युत
९	ठुलिभेरी, हिराघट्ट खोला	सिंचाई
१०	हिराघट्ट खोला, गाबुदाराखोला	सिंचाई
११	हिराघट्ट खोला, खालीछहरा, हुम खोला, गाबुदारा खोला	सिंचाई

स्रोतः त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ तथा स्थानीयबाट लिएको तथ्यांक

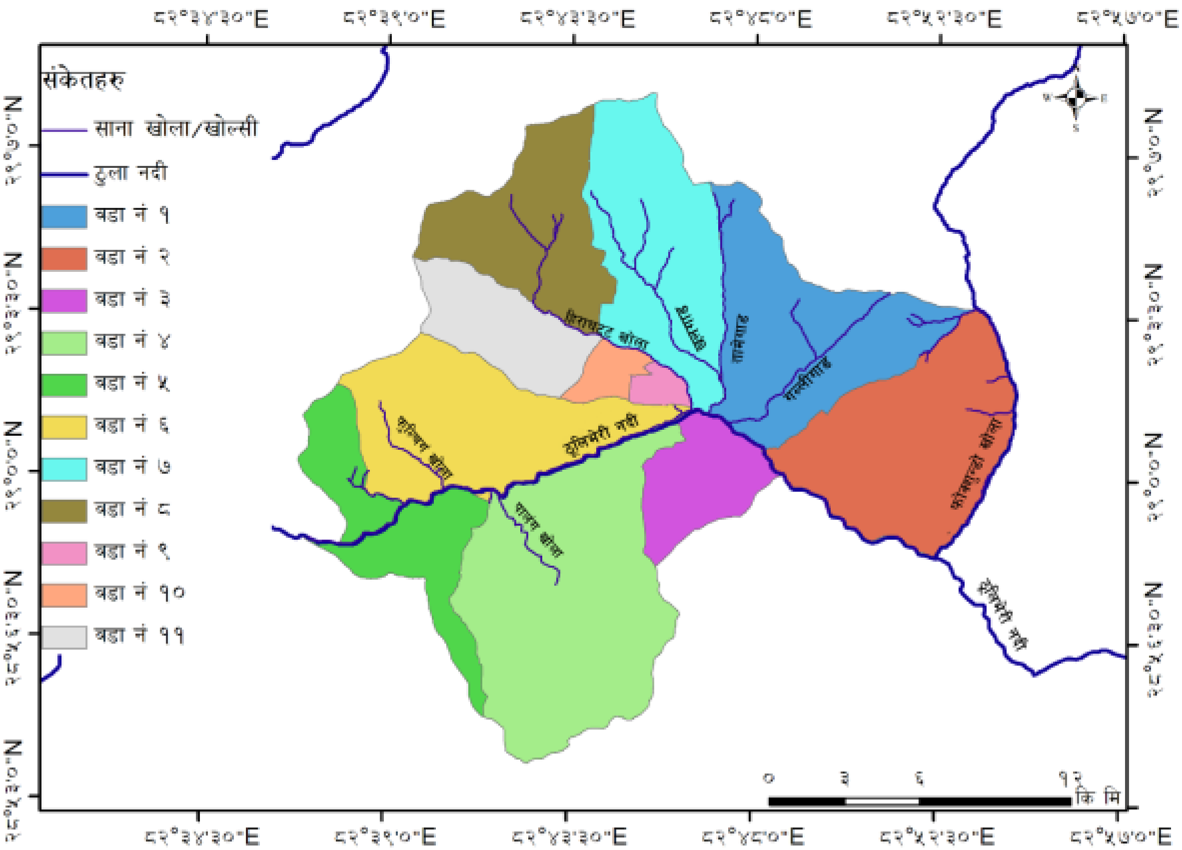

चित्र ७: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका भित्र रहेको नदीको/खोलाको विवरण

२.५ भौतिक पूर्वाधारको अवस्था

यस नगरपालिकाको मुख्य कार्यालय वडा न १ मा को त्रिपुराकोट बगरमा रहेको छ। विकासका पूर्वाधार विस्तारै निर्माण हुँदै गरेका छन् । लिकु-पहाडा सडक खण्ड, त्रिपुराकोटबाट लिकु, म्हु हँदै जुम्लासम्मको निर्माणाधिन सडक, लिकुबाट गएको म्हुसम्म र पहाडाबाट गएको मशिनचौर सडक निर्माणका क्रममा रहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, २०७७/७८)।

यस नगरपालिका पनि जाजरकोट-दुनै सडक खण्ड ट्रयाक निर्माण भए सगै अन्य जिल्लाहरुसँग समेत जोडिएको छ ।। हालसम्म यस नगरका केही बस्ती बाहेक सबै वडामा मोटर बाटो पुगेको अवस्थामा छन् । यस नगरपालिका भित्रका विभिन्न वडा, बस्तीहरुमा कच्ची सडकले जोड्ने काम जोडतोडले भैरहेको छ । आर्थिक बर्ष २०७६/ ७७ को अन्तसम्ममा खदाङदेखि फुल्चिङसम्म ३००० मिटर, खदाङदेखि ल्हाँसम्म २७०० मिटर, मट्टुदेखि रसीसम्ममा ७००० मिटर, सुंपानीदेखि सुं र जीँउ सम्म ५००० मिटर, पातेहाल्न देखि छलसम्म १५०० मिटर, पातेहाल्नदेखि मसिनचौर एयरपोर्टसम्म २००० मिटर, निला पहिरादेखि तामेगाड हुँदै छलसम्म २००० मिटर, चुगाडदेखि चूँ लिकु मुहु हुँदै हुमसम्म १०००० मिटर बाटो पुगिसकेको अवस्था छ (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, २०७७।७८)।

यस नगरको वडा नं १, २ र १० मा जम्मा ७ सामुदायिक भवन रहेका छन् । पहाडा, लिकु, त्रिपुराकोटमा प्रसुती केन्द्र सहितको भौतिक पूर्वाधार रहेका छन् भने अन्य सबै वडाहरुमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा रहेका छन् । वडा नं. १ , ३, ६, ७ र १० मा स्वास्थ्य चौकी रहेको छ ।

यस नगरपालिकाको वडा नं ६ पालंगमा खातीखोला लघुजलविद्युत आयोजन (८० किलोवाट) , वडा नं ८ मा खालिछहरा लघुजलविद्युत आयोजना (१०० किलोवाट) र वडा नं १ मा छलगाड लघुजलविद्युत आयोजना (३५ किलोवाट) गरि तीनवटा लघुजलविद्युत् आयोजनाहरु रहेका छन् । त्यसैगरी यहाँ ४० वटा पानी घट्ट पनि रहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)।

यस नगरभित्र सबै वडाहरु गरी जम्मा ३५ वटा विद्यालयहरु रहेका छन् जसमध्ये एकमात्र क्याम्पस लिकुमा (लिकु संयुक्त क्याम्पस) रहेको छ ।त्रिपुरासुन्दरी नगरपालीका वडा नं. ७ मा मसिनेचौरमा विमानस्थल कालोपत्रे गरिँदै छ । यस नगरपालिकामा ३ वटा इलाका प्रहरी कार्यालय (वडा नं, १ त्रिपुराकोट बगर, वडा नं ५ खदांग र वडा नं १० लिकु) र वडा नं ७ पहाडामा मसिनचौर विमानस्थल सुरक्षापोष्ट रहेका छन् । नगरभरी १८ ओटा बहुउदेश्यीय सहकारी संस्था रहेका छन् भने त्रिपुराकोट बगरमा एक माछापुच्छ्रे बैंक रहेको छ (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)।

२.६ नगरपालिकामा कार्यरत संघसंस्थाहरुको अवस्था तथा उपलब्ध सेवाहरु

यस नगरपालिकामा The Department for International Development (DFID FCDO), डोल्पा सर्वाङ्गीण विकास समाज (DSES), प्लान नेपाल, युनिसेफ, SNV नेपाल, Sustainable and Equitable Development Academy (SEDA) नेपाल, डोल्पा दलित सशक्तिकरण केन्द्र (DDEC) तथा सेवा नेपाल जस्ता गैह्रसरकारी संस्थाहरुले कार्य गरिरहेका छन् (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५)। यि विविध संघसंस्थाहरुले प्रकोप न्यूनिकरण, जीवनस्तर सुधार, खानेपानी तथा सरसफाई, बालपोषण, गरीबी निवारण, सुशासन, भौतिक पूर्वाधार निर्माण आदी जस्ता क्षेत्रहरुमा कार्य गर्दै आएका छन् ।

तालिका ७: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा कार्यरत संघ संस्था तथा तिनीहरुले प्रदान गर्ने सेवाको विवरण

क्र. सं	संघ संस्था	प्रदान गर्ने सेवा तथा गुणस्तर
१	त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा	स्थानीय सरकार, सरकारी सेवा (विषयगत कार्यालयबाट पाइने सम्पूर्ण सेवा)
२	वडा कार्यालयहरु	पंजिकरण, सिफारिस दिने, जनचेतना र जीविकोपार्जन गर्ने कार्यक्रमहरु, सूचना प्रदान
३	रेडक्रस	राहत तथा उद्दार
४	बैंक तथा वित्तीय संस्था	बचत, ऋण तथा वित्तीय कारोबार
५	ग्रामिण सामुदायिक पूर्वाधार कार्यक्रम ((RCIW)	पूर्वाधार निर्माण (सडक बाटो, सिंचाई)
६	स्वास्थ्य चौकी तथा प्रसुतिगृह	ओपिडी, प्रसुती सेवा (२४ घण्टा)

७	खोप केन्द्रहरु	बच्चाहरुलाई नियमित खोप सेवा
८	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरु	वन व्यवस्थापन
९	डिफिड (DFID/FCDO), नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २	प्रकोप नियन्त्रण तथा न्यूनीकरण, जलवायु परिवर्तन सचेतना, पूर्वाधार विकास
१०	डोल्पा सर्वाङ्गीण विकास समाज (DSES)	बिपन्न बर्गको समुदाय उत्थानशिल कार्यक्रम, वित्तीय सहयोग
११	प्लान नेपाल	शिक्षा तथा सरसफाई, महिला बालबालिका सशक्तिकरण र विपद् व्यवस्थापन
१२	युनिसेफ	शिक्षा
१३	SNV नेपाल	सरसफाई, विद्यालय भवन निर्माण
१४	विद्यालयहरु	गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान
१५	Sustainable and Equitable Development Academy (SEDA)	प्रारम्भिक शिक्षा कार्यक्रम (Early grade reading program)
१६	आमा समुह, महिला समुह युवा क्लब	सामाजिक क्रियाकलापहरु (जनचेतना, सरसफाई, खेलकुद)
१७	डोल्पा दलित सशक्तिकरण केन्द्र (DDEC)	दलित तथा महिला हक अधिकार सम्बन्धि
१८	सेवा नेपाल	स्वास्थ्य सम्बन्धि

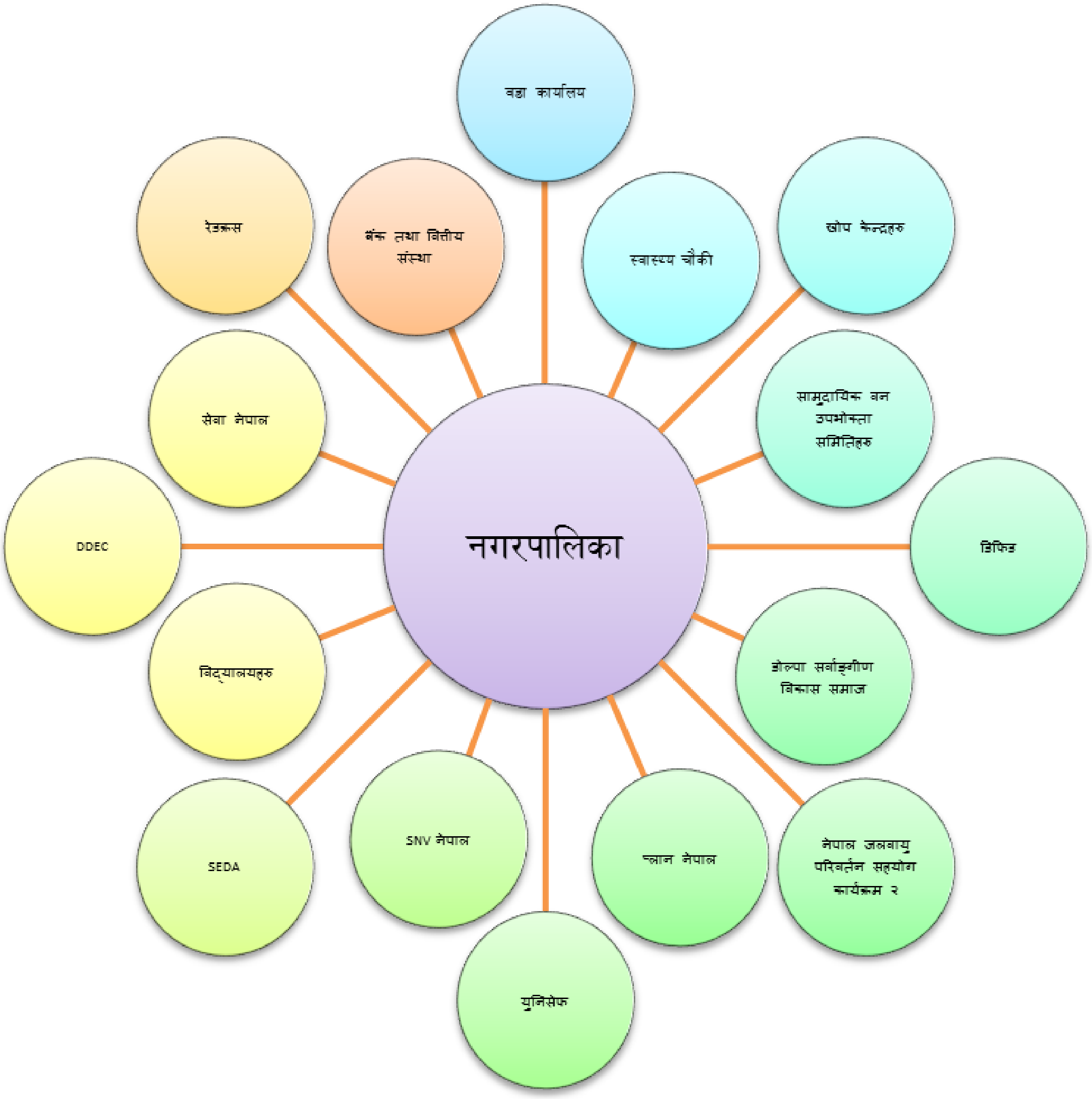

चित्र न संस्थागत रोटी चित्र

२.७ नगरपालिकामा सुशासनको अवस्था

नेपाल सरकारको राष्ट्रिय नीति अनुसार सन् २०२० सम्म विद्युतीय सुशासन प्रणालीमा प्रवेश गरी सक्ने मूल मन्त्रका साथ यस त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाले Sub National Treasury Regulatory Application (SuTRA) प्रणालीबाट लेखा श्रेष्ता राख्ने सुरुवात भएको छ । सूचना प्रविधिले सबैलाई सहज सेवा पुर्याउन वेभसाइट मार्फत् सुचना उपलब्ध गराउने र अद्यावधिक गर्ने गरीएको छ । साथसाथै इन्टरनेट मार्फत् सूचना तथा संचारको कार्यहरु अघि बढाउने लक्ष्य राखिएको छ । आर्थिक प्रशासनको पारदर्शिताका र जवाफदेहिताका लागि हरेका योजनाहरुमा नगरले सार्वजनिक सुनुवाईलाई प्राथमिकतामा राखेको छ भने बिस्तारै प्रत्येक वडाहरु र नगरपालिकाले हरेक वर्ष सामाजिक लेखा परिक्षण तथा सार्वजनिक सुनाई गरीने कार्य पनि अगाडि राखेको छ।

स्थानीयस्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि परिक्षण गोष्ठिमा नगरपालिकाका जनप्रतिनिधी, नगरपालिकाको सूचना शाखा र कर्मचारीहरुसँगको छलफलबाट नगरपालिकाको सुशासनको अवस्था तलको तालिका अनुसार रहेको पाइयो ।

तालिका ८: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको सुशासनको अवस्था

	सस्थागत संरचना	विवरण
१	जलवायु परिवर्तनका सम्बन्धि काम गर्ने शाखा	छुट्टै शाखा नभएपनि वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन शाखा मार्फत कार्यसम्पादन गरिएको
२	जलवायु परिवर्तन/विपद्सँग काम गर्ने संघ सस्था/नागरिक समाज	मट म्याकडोनाल, नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २
३	समन्वय संयन्त्र	नगरपालिकामा समन्वय गर्नलाइ छुट्टै संयन्त्र स्थापित
४	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि कार्यक्रमहरु/परियोजना	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम २
	संस्थागत प्रक्रिया	
१	कार्यविभाजन र नीतिगत व्यवस्था	मन्त्रालयको परिपत्र अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था भएको
२	पारदर्शिता/सूचनाको पहुँच	सूचना शाखा स्थापना गरिएको साथै गै.स.स सहयोगको लागि छुट्टै शाखा स्थापना गर्ने क्रममा रहेको
३	योजना, कार्यन्वयन र अनुगमन संयन्त्र	योजना, कार्यान्वयन र अनुगमन संयन्त्र रहेको
४	प्रभावकारिता,मितव्ययीता	योजना कार्यान्वयन र अनुगमन संयन्त्र र आर्थिक प्रशासन शाखा रहेको
५	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि बजेट विनियोजन (आन्तरिक श्रोत)	केहि मात्रामा गरिएको
६	वित्तीय संयन्त्र	आर्थिक प्रशासन शाखा रहेको सो अन्तर्गत लेखा, प्रशासन, राजश्व र आन्तरिक लेखा परिक्षण शाखा रहेको
७	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि योजना छनौट तथा कार्यान्वयन	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि क्षमता विकास तालिमहरु गरिएको
८	विषयगत क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि योजनाहरुको समायोजन	केहि मात्रामा गरिएको

परिच्छेद ३: अनुकूलन कार्ययोजनाको विधि र प्रक्रिया

३.१ अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

अनुकूलन योजना तयार गर्दा राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७, परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६, स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८, वातावरण नीति, २०७६ लाई आधार मानिएको छ । स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजनाको (लापा) राष्ट्रिय संरचनाका चार निर्देशक सिद्धान्तहरु (उध्वगामि, तत्परता, लचकता र समावेशी) र छ चरण अन्तर्गत विभिन्न सहभागितामूलक विधि तथा औजारहरुको प्रयोग गरी यो कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ ।

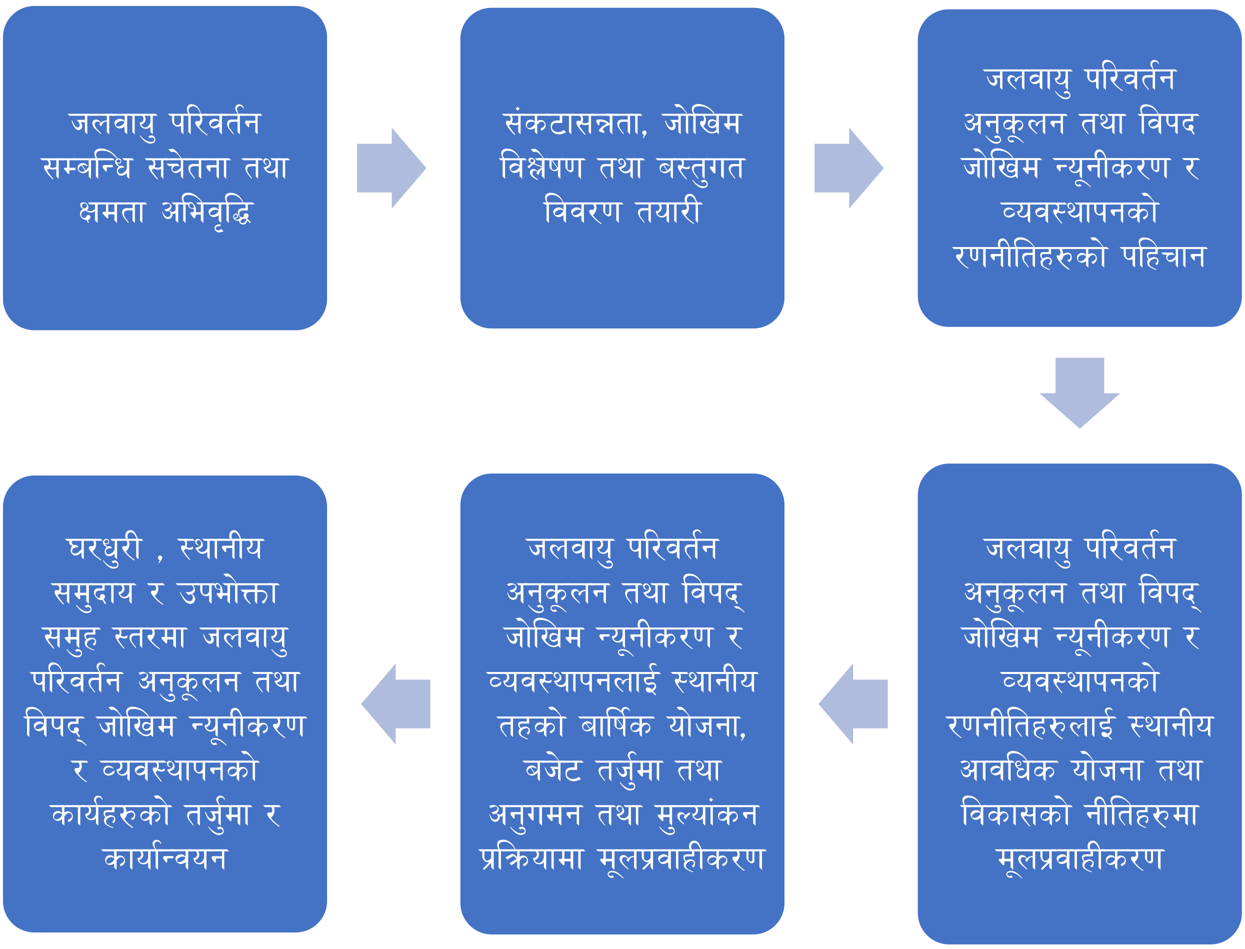

चित्र ८: स्थानीय अनुकूलन योजना खाकाको तयारीको समग्र प्रक्रिया

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा विधि गोष्ठि त्रिपुरा सुन्दरी नगरपालिकामा जनप्रतिनिधीहरु र नगरपालिका स्तरिय सरोकारवालाहरुलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतिकरण गरेर शुरुवात गरिएको

थियो । सो गोष्ठिमा नगरपालिका क्षेत्रमा मुख्य मुख्य प्रकोपहरुको पहिचान साथै जोखिमहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । त्यसैगरी वडा स्तरमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतिकरण, प्रकोपको पहिचान र वस्तिहरु छनौट पश्चात् बस्तीहरुमा संकटासन्नता लेखाजोखा र अनुकूलनका क्रियाकलापहरुको पहिचान गरिएको थियो । वडामा संकटासन्ता लेखाजोखा, प्रकोप श्रोत नक्सांकन समेत तय गरी अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान गरिएको थियो । प्रत्येक क्रियाकलापहरुलाई विभिन्न सुचकको आधारमा प्राथामिकिकरण गरिएको थियो । प्रत्येक वडाबाट आएका सुचनाहरुलाई पुनः नगरपालिकामा प्रस्तुत गरिएको थियो । वडाहरुको स्तरीकरण, श्रोत नक्सांकन, नगरपालिकाको जोखिम विश्लेषण, नगरपालिका स्तरिय अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान साथै वर्गिकरण गरिएको थियो ।

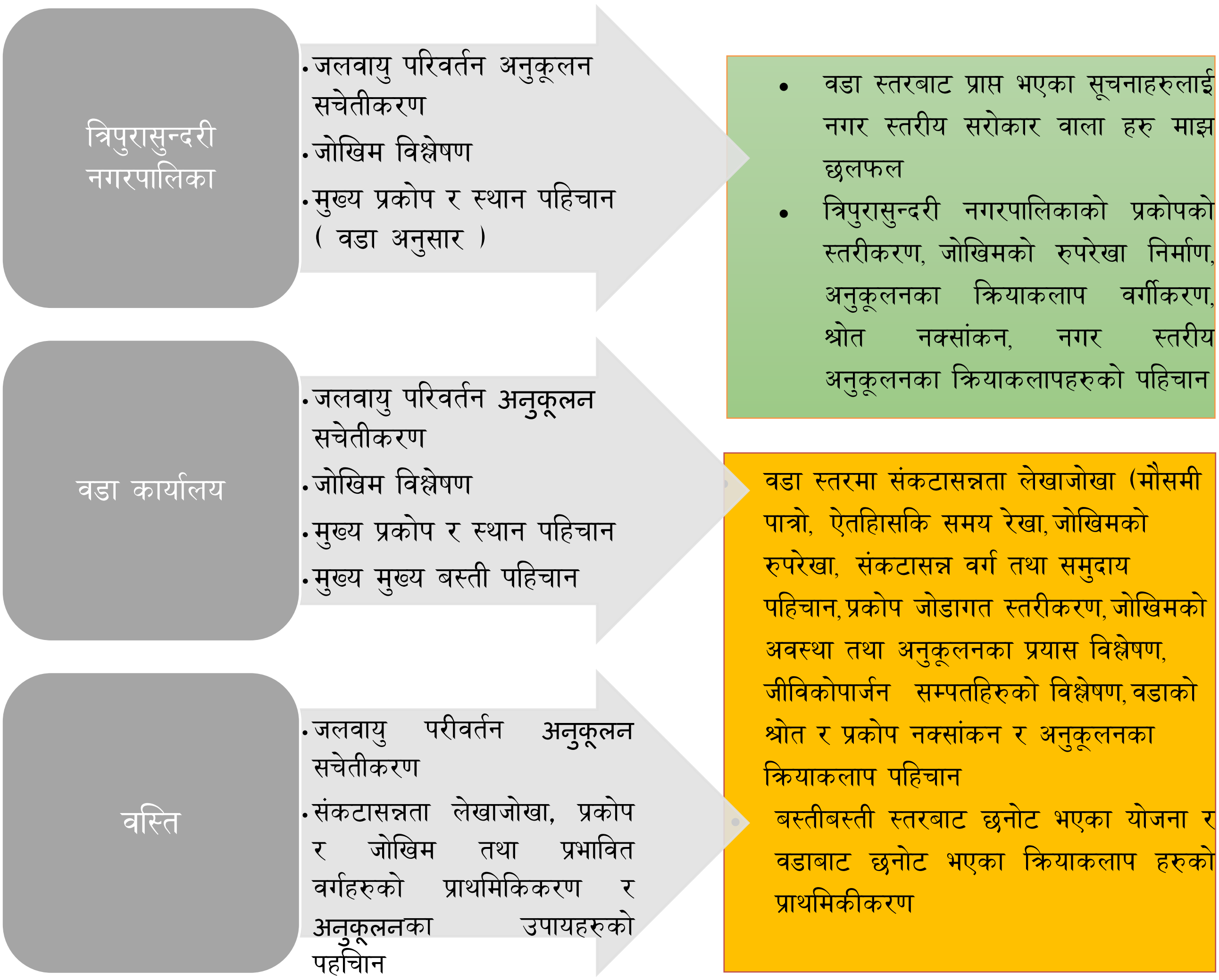

चित्र ९: स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना विधि प्रक्रिया

परिच्छेद ४: स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका तयारी गर्दा अपनाईएका चरण तथा तिनका नतिजाहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

४.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि

जलवायु परिवर्तन नविनतम विषयवस्तु भएकाले जलवायु परिवर्तनले पार्ने असर तथा प्रभावलाई सम्बोधन गर्नका लागि प्रभावकारी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न जलवायुले के कस्तो असर पारेको छ, के कस्तो प्रभाव पार्न सक्दछ, अनुकूलनका विद्यमान अवसर वा चुनौती के के छन् र त्यसको सामना गर्नका लागि आवश्यक स्रोत र साधन कसरी जुटाउने आदि सूचना स्थानीयस्थानीय स्तरमा जानकारी गराउन समुदाय, वडा तथा बस्ती र नगरपालिका स्तरमा ११ वटा सचेतना तथा अभिमुखीकरण क्रियाकलाप संचालन गरिएको थियो, साथसाथै जोखिमयुक्त बस्ती तथा संकटासन्न व्यक्तिहरु सँग लक्षित समुह छलफल गरिएको थियो सो क्रियाकलापबाट २८९ व्यक्ति लाभांवीत भएका छन् ।

सचेतना कार्यक्रममा सङ्कटासन्न समुदाय, स्थानीय निकाय, राजनीतिक दल, शैक्षिक एवं सेवा प्रदायक संघ-संस्था, विज्ञ, दलित, जनजाति, किसान, युवा र सर्वसाधारणलाई सहभागी गरिएको थियो । सचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमको लागि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रस्तुति, सामुहिक छलफल, सामुहिक कार्य, लक्षित समुह छलफल र सहभागितामुलक ग्रामिण लेखाजोखा गरिएको थियो ।

४.२ संकटासन्नता, जोखिम विश्लेषण तथा वस्तुगत विवरणको तयारी

यस प्रक्रिया मार्फत संकटासन्न व्यक्ति तथा समुदायहरु र जीविकोपार्जन तथा पर्यावरणीय प्रणालीको विवरण तयार गरी सो बमोजिम अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरु तयार गर्न मद्दत पुगेको छ । संकटासन्नता तथा अनुकूलन मूल्याङ्कन तथा लेखाजोखाका लागि मौसमी पात्रो, बाली पात्रो, ऐतिहासिक समय रेखा, संकटासन्नता नक्सांकन, जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रगत प्रभाव, पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परेका प्रभाव, जीविकोपार्जनका स्रोत र प्रकोपबीच अन्तर्सम्बन्ध, जोखिम तथा अनुकूलनको बिश्लेषण, अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण र सेवा प्रदायक/संस्थागत विश्लेषण जस्ता सहभागितामूलक अभ्यास तथा विश्लेषण गरि सोबाट आएका नतिजाहरु तल उल्लेख गरिएको छ ।

४.२.१ प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम

यस त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका, डोल्पामा विगतमा भएका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपका घटनाक्रमहरुको प्रकृति र प्रभाव बिश्लेषण गर्न बिगत ३० बर्षदेखि हालसम्मको जलवायुजन्य प्रकोप, प्रभाव, प्रभावित समुदाय र त्यससँग जुध्न समुहले गरेका प्रयासहरुका साथै सो प्रकोपको असरहरुको भविष्यको परिदृष्यको बारेमा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको बस्ती, वडा र पालिका स्तरमा जनप्रतिनिधिहरु, जेष्ठ नागरिक,

वुद्धिजीवि तथा जानिफकारहरुको उपस्थितीमा समग्र विश्लेषण गरी संकटासन्नताको समग्र अवस्था निम्न तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ९: प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
१	बाढी	२०३२ २०३६ २०४३ २०५० २०५१ २०५२ २०५३ २०५४ २०५५ २०५७ २०५८ २०६७ २०६८ २०६९ २०७२ २०७६	रल्ली गाउँमा १ जनाको मृत्यु, २ जना मानिस घाइते भएको तथा ४ ओटा भैँसी बाढीले बगाएको, २०३२ मा मद्दुमा ५० रोपनी, रुममा ४० रोपनी र रसिमा ५० रोपनी जति तथा २०५४ सालमा मद्दुमा १००, रुममा १९० तथा रसिमा १२० रोपनी जति खेतबारी बगेको , भित्तीमा १३-१४ रोपनी जति जग्गा र बालीनाली बगाएको; २ वटा घर	गल्लि, रल्ली ,मद्दु, रुम, रसी, सुँ, जिउं, भित्ती, सुँपानी रङ्ग, पालगं, सेर्स, हिराघट्ट बस्ती, करबगाड छेउका बस्ती	थप अनुकूलनका क्रियाकलाप तथा भौतिक संरचना निर्माण नगरे भविष्यमा बाढीको आवृति र यसले पुराउने क्षति बढ्ने, बस्ती तथा खेतीयोग्य जमिन बगाउन सक्ने, पानी घट्ट बगाउने जोखिम स्याउ बगैचा बगाउने, खानेपानीको धारा तथा ट्याङ्की बगाउन सक्ने तथा भित्ती र सुँपानी मा घर बगाउन सक्ने, हिराघट्ट बस्ती बाढीले बगाउन सक्ने, बसाईसराइ हुन सक्ने, वडा ५ मा पुन भविष्यमा बाढीले क्षति पुराउन सक्ने	ढुंगाको गारो लगाएको तथा वृक्षारोपण. तटबन्ध निर्माण तत्कालिन जिल्ला विकास समिति द्वारा खाद्यान्न सहयोग भित्ती र सुँपानीमा संसद विकास कोषबाट तटबन्धन निर्माण, सुँपानीमा खानेपानी तथा उर्जा विकास कार्यालय डोल्पाबाट तटबन्धन निर्माण जिविस मार्फत खाद्यान्न सहयोग, RCIW द्वारा तटबन्धन सहयोग , समुदायद्वारा सिंचाई मर्मत हिराघट्ट नजिक वडा ७ मा नदी किनारमा तटबन्धन गरीएको,

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
		(१५ पटक)	बगाएको, पानीमुलमा २ क्वायल (६०० मिटर जति) खानेपानीको पाइप बगाएको, चौरेओखारमा १० बन्डल जस्तापाता बगाएको, २०५५ मा मूलमा बाढी आएर स्याउ तथा फलफुल बगैचा क्षति,१०० जति बिरुवा,(२ ओटा घर बगाएको; पालगंमा ५० रोपनी जति खेतीयोग्य जग्गाजमिन बगाएको, सिचाई कुलो बगाएको, रावतबाडामा पुल बगाएको, खालीवन, रावतबाडा, दागिना, दलित बस्ती र शेरगाँउका खेत बारीका माटो भलले बगाएर लगेका, हिराघट्ट बस्तीतिर			वडा नं. ६ का समुदायद्वारा कुलो मर्मत, वडा नं ५ को करबगाडको बाढीमा नेपाली सेनाले उद्धार गरेको

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
			बाढी आई हिरा खोलाले त्यहाँको पिसानी घट्ट १५ वटा जति बगाएका वडा नं. ५ मा करबगाडमा बाढीले ११ जनाको मृत्यु भएको हिराघट्ट बस्तीका घरमा भेल पसेको, २५ ओटा पशुबस्तु मरेको, खेतीयोग्य जमिन तथा खेतीपाती नोक्सान			
२	पहिरो	१९९५ २०३० २०४६ २०५० २०५३ २०५७ २०६६	सल्लिफुर्कामा सुक्खा पहिरोबाट १ जनाको मृत्यु, २ जना घाइते तिप्लालमा १० रोपनी, ग्वाला बस्ने ढिक ९-१० रोपनी र सेरामा १० रोपनी खेतबारी बगाएको , २०७७	रल्ली गल्ली ,कोट, करेलीकाँडा, सल्लिफुर्का, मड्डु, रुम, रसी, फुल्चिंग घट्टेखोला	हालका बर्षहरुमा हुने एक्कासी र मुसलधारे पानी पर्ने गरेको र यो क्रम भविष्यमा पनि दोहोरिन सक्ने आंकलन गर्न सकिने साथै भौतिक संरचनाहरु जस्तै बाटो निर्माण गर्दा वातावरणीय पक्षलाई ध्यान नदिइने	गाउँसमुदाय बाट पहिरो पन्छाउने काम भएको, गरासुधार र छेकबार कार्यक्रम अन्तर्रगत वडा ८ मा बैस, ओखर, स्याउ लगायतका बुटा रोपिएको, पानीको भल

क्र.सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
		२०७३ २०७६ (९ पटक)	मा सार्बजनिक बाटो र सिंचाई कुलो पुरेको खानेपानीको पाइप, ट्याङ्की, गोरेटो, घोडेटो बाटो पुरेको, माझखर्क चरिचरण तथा धौला वनजंगल पुरेको रंगमा सुख्खा पहिरोले २ ओटा घर तथा स्याउका बगैचा पुरेको,खेतीयोग्य जमिन, सिंचाई कुलो बगाएको, वडा ११ मा ४० घरधुरीको पशु तथा ११० घरधुरीको खेतीबाली क्षति पुर्याएको, घाटा वडा नं ५ मा १५ गाइ र २ खसी पहिरोले लगेको		हुँदा पहिरोको जोखिम भावी दिनमा बढ्ने देखिन्छ खेतीयोग्य जमिन तथा बस्ती पुरीन सक्ने, भौतिक पूर्वाधारहरुमा क्षति पुर्याउन सक्ने वनजंगल, पशुवस्तु,, बाटो तथा खानेपानीको मुहान, ट्यांकी पुर्न सक्ने साथै चरिचरण क्षेत्र समेत पुर्न सक्ने ,	निकासको लागी चुँमा कुला बनाइएको, ८ मा सुख्खा पर्रखाल लगाइएको, ७ को मसिनेचौरमा पनि पक्की कुलो बनाइएको, भयारथान वरीपरी ४० मिटर तारजाली तटबन्धन गरेको
३	हावाहुरी	२०६०	त्रिपुराकोटको फोक्सुन्डो	मट्टु, बगर, पालंग ,	छानो उडाउन सक्ने, फलफुल खेती	विद्यालयको छानो मर्मत गर्न

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
		२०६४ २०६५ २०७० २०७३ २०७४ २०७५ २०७७ (८ पटक)	स्कुलको छानो उडाएको मुद्दु गाउँमा एक जनाको मृत्य , बालीनालीमा क्षति लिकु संयुक्त क्याम्पस भवनको २ ओटा छानो उडाएको, छलको भगवती अधारभुत विद्यालयको छाना उडाएको फलफुल स्याउको फुल झारेको, रुखहरु ढलेको, खेतीबाली ढालेको ५०० जति बुटा स्याउको फुल झारेको, प्रकाश आधारभूत विद्यालयको प्रशासकीय भवनको छत उडाएको, ओखरको फुल झारेको	फुल्चिंग, खदांग, छल	विनाश गर्न सक्ने, बनजंगल तथा बारीका रुखबिरुवा ढाल्ने सम्भावना, उब्जनी घटना सक्ने, फलफुल फर्ममा नोक्शानी पर्न सक्ने साथै वन तथा वन्यजन्तुलाई असर पर्न सक्ने	तत्कालिन गाउँ विकास समिति बाट सहयोग, लिकुका क्याम्पसको छाना मर्मत गर्ननगरपालिकामा पहल गरीएको

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
			वनजंगलको रुखबिरुवा भाँचेको विद्यालय, मन्दिर र स्वास्थ्य चौकीको छानो उडाएको, खाद्यान्न बालि लडाएको, फलफूलको फुल तथा चिचिलो झारेको लिकु संयुक्त क्याम्पसको छाना उडाएको			
४	असिनापानी	१९९९ २०५४ २०७२ २०७८ (४ पटक)	बालीनालीमा क्षति, पशुपन्क्षी घाइते तथा मृत्यु भएको रङ्गमा ५ वटा खसी मरेको बालीनाली नस्ट गरेको, फलफुल तथा अन्नबालीमा क्षति	वडा नं १ सबै	बालीनाली तथा पशुपन्क्षिमा क्षति पुर्याउन सक्ने	
छ	हिमपात/ हिमपहिरो	२०३६ २०५२	करेलीकाँडामा २ घरको १० ओटा चौरी तथा केहि भेडा	करेलीकाँडा, रसी, रङ्ग, खालिबन	हिउँ कमि पर्ने हुनाले बालिनालीको उत्पादन कम हुने ,	केहि पनि नभएको

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
		२०५९ २०७४ २०७७ (५ पटक)	मरेको , भुम्फलेमा एक जना मानिसको मृत्यु, घागखोलिमा ११ ओटा चौरी मरेको रङ्ग बस्ती माथि एउटा गोरु मरेको, सल्लाको रुखबिरुवा भाँचेको, विद्युतको पोल भाँचिएको र विद्युत अवरुद्द, बाली छोपिएको, जनावर तथा मानिसलाई हिँडडुल गर्न गाह्रो भएको, हिमपातबाट सिर्जित बाढीले चोरी गाई बगेको (खालिवन) वडा १० मा खानेपानीको मुहानमा क्षति		अत्याधिक हिमपातले भर्खर उम्रेका बाली छापीइ बाली बिग्रने, हिँडडुल गर्न गाह्रो हुने, चिसो बढ्न सक्ने, पशुको चरन र दैनिक क्रियाकलापमा असर पुग्न सक्ने	
६	आगलागी/ड	२०३०	६ घरधुरीको १० ओटा	सबै वडाका वन	मानिस, पशुबस्तु चौपाया तथा	गाउँले आफैले घाइतेको उद्दार

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
	ढेलो	२०४५ २०४८ २०५१ २०५६ २०५७ २०६५ २०६८ २०७१ २०७२ २०७६ २०७७ २०७८ (१३ पटक)	बाख्रा, २ ओटा गोरु, एक ओटा गाइको मृत्यु तथा ३ जना मानिस घाइते , रुममा करिब ३ हेक्टर धार्मिक वन आगलागीले नस्ट भएको, हिमाली सामुदायिक वन र देउती सामुदायिक वन डढेलोले बिनाश भएको तिकुल्ल, चिन्डेखोला, न्याउलीभित्ता, धुमधुमे, झ्याँपरी, क्वाइयँ डाँडा, खोल्सा, पाटा, चुआर, रुबिजा,, चोरपातल, चोक्करे, तथा जुरको वनजंगल सखाप (१०० हेक्टर जति) फुल्चिंगमा ३ जना महिलाको		वनजंगल तथा बन्यजन्तु बिनाश हुन सक्ने चरिचरणमा असर तथा काठदाउराको कमि हुन सक्ने, सुख्खा बढ्ने	गरेको ,समुदाय स्तरबाट आगो निभाउने प्रयास

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
			मृत्यु, बन तथा वन्यजन्तु विनास, २ गोठ जलेको, ५७० थान चिरान काठ नस्ट, खातिखोला लघु जलबिधुत योजनाको पोल तथा तार जलेको, खानेपानीको पाइप नस्ट, श्वासप्रश्वासमा समस्या तथा आँखा पोल्ने समस्या बढेको खालिवन र दागिना बस्तीमा पर्ने वन सखाप भएको, घरपालुवा लगायत जंगली जनावरको नाश भएको, डाँडा नाङ्गो भई फुल्चिंगमा ३ जना महिलाको मृत्यु, बन तथा वन्यजन्तु विनास, २ गोठ जलेको,			

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
			५७० थान चिरान काठ नस्ट, खातिखोला लघु जलबिधुत योजनाको पोल तथा तार जलेको, खानेपानीको पाइप नस्ट, श्वासप्रश्वासमा समस्या तथा आँखा पोल्ने समस्या बढेको उराठ लाग्दो भएको वडा ९ मा १० गाईबस्तु मरेको वडा नं. ५ मा करबगाडदेखि पालुङका पुलसम्म डढेलोले चिराना काठ, गोठ नष्ट पारेको, रूखहरू ढलेर विद्युतको पोलहरू ढालेको, तितेपानी हुमपाला ल्हामा खानेपानीका पाइप र नेपाल			

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
			टेलिकमका टावरमा क्षति गरेको			
७	मानिसमा महामारी	२०१२ २०१३ २०३५ २०३८ २०४३ २०६३ (६ पटक)	वडा १ मा दादुरा महामारीले वडाभरि १०० जनाको मृत्यु ,झाडापखालाले रल्लिमा २ जनाको मृत्यु वडा २ मा दादुरा महामारीले ६ देखि १८ बर्षका २५ जना बालबालिकाको मृत्यु भएको, २०४३ मा झाडापखालाले १५ जनाको मृत्यु २०६३ मा हैजा महामारीले रङ्ग गाउँमा धेरैजसो बिरामी परेको पालंग, फुल्चिंग र खादांगमा	वडाभरिका बालबलिका	रोग महामारी बढ्न सक्ने ,कोभिड १९ जस्ता महामारीहरुको प्रकोप बढ्ने	दादुरा खोप लगाएको

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
			हैजाले करिब २०० बालबालिका तथा महिलाको मृत्यु वडा ८ मा प्रत्येक बस्तीमा ३-४ जनाको मृत्यु, वडा ९ मा १०-१५ जनाको मृत्यु			
८	कृषिमा रोगकिरा / महामारी	१९९४ २००८ २०३७ २०३८ २०४५ २०७६ २०७७ (७ पटक)	सलह किरा प्रकोपले बालीनालीमा क्षति पुगेको, भोकमरी लागेको, २०७७ मा सलह किराले बालीनाली नष्ट गरेको, मकैमा लाग्ने कालो किराले उब्जनी कमि भएको,कमिला/फट्यांग्राले खेतीबालीमा क्षति पुर्याएको, खुम्रे किरा लाग्ने गरेको	सबै वडाभरि	रोगकिराको प्रकोप बढ्न सक्ने, खाद्यान्न संकट पर्न सक्ने र समग्र खाद्य सुरक्षामा समेत चुनौती हुने	राडीपाखिले छोपेर बिउ जोगाएको, जाजरकोट बाट मकै खरिद गरेर खाद्यान्न व्यवस्थापन गरेको सलह किराको लागि धुवा र आवाजको सहायताले भगाउने काम गरेको
९	चट्याङ्ग	२०६८	लाग्नामा १० चौरी मरेको ,	रसी	चटयाङ हुन सक्ने समयमा सावधानी	

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
			रुममा २ जना घाईते अपाङ्ग भएको, रसी गाउँमा १ जना वृद्धको मृत्यु		नअपनाइँदा दुर्घटना बढ्न सक्ने	
१०	खडेरी	२०१९ २०२० २०३० २०३६ २०४९ २०५१ २०५७ २०६३ २०७२ २०७४ २०७७ (११ पटक) पछिल्लो ३० बरष	वनदेवी सामुदायिक वनको ३ हेक्टर जति वन, देउती सामुदायिक वन ,हिमाली सामुदायिक वन र महांकाल सामुदायिक वनको करिब ५२ हेक्टर सुकेको , बालीनाली लगाउने नपाएको तथा बालिमा उब्जनी कमि भएको, वडा ११ का खाने पानीका मुहान र सुकेको, उजेली खोला सुकेको, देउराली थानकोमूल सुकेको मानिस र पशुलाई खाद्यान्न अभाव भएको, बाली क्षति	सुँ, जिउं , चुँ, छल, करेलीकाँडा लगायत सम्पुरण वडामा	भएका पानीका मुहान सुक्दै जान सक्ने, खानेपानी र घरमा चलाउने अन्य पानीको चरम अभाव हुनसक्ने, उत्पादन कम भइ खाद्दान्न अभाव र भोकमरी बढ्न सक्ने, बालीमा रोग कीरा र स्वास्थय सरसफाइका कमीमा मानिसमा पनि महामारी फैलन सक्ने, आर्थिक गतिविधि बन्द, बेरोजगारी बढ्न सक्ने तथा	विश्व खाध्य संस्थान र RCIW बाट कामका लागि खाद्यान्न कार्यक्रमबाट खाद्यान्न वितरण भएको

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
		समय यता बर्षेनी जसो खडेरी परेको	भएको, चौपाया मरेको, भोकमरी सृजना भएको, रोग र ऋण थपिएको वडा ८ को लगभग १०० घरधुरी प्रभावित र लगभग तत्कालीन ५०,००० जतिको धनमाल क्षति			
११	पशुबस्तुमा रोग /महामारी	२०४५ २०५५ २०६५ २०६७ २०६८ २०७० २०७८ (६ पटक)	घरपालुवा पशुबस्तु अज्ञात रोगबाट मृत्यु (सुँ मा ४०० भेडाबाखा तथा ४५ गाईगोरु) फुल्चिंगमा करिब ५०० को संख्यामा पशुबस्तु (भेडा, बाखा तथा गाईगोरु) को मृत्यु वडा ८ मा एक घर बराबर ३० वटासम्म पशुको मृत्यु	सुँ, म्हु, दापु र ल्हा, साइलावाडा, दागीना,	अज्ञात रोग तथा महामारीको प्रकोप बढ्ने , पशुपालनमा निर्भर व्यवसाय जोखिम तथा रोजगारी खोसिन सक्ने , पशुपंक्षी मात्र नभइ मानिसमा पनि संक्रमण फैलिई महामारीका घटना घट्न सक्ने, पशुपालन गर्न निरुत्साहित हुन सक्न	व्यक्तिगत पहल बाहेक अन्य संघसंस्थाबाट सहयोग नभएको, बौलाहा कुकुर नियन्त्रणका लागी नगरमा पहल भएको

क्र. सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
			भएको म्हु, दापु र ल्हा मा बौलाहा कुकुरले अन्य कुकुर तथा घरपालुवा पशु तथा मानिसलाइ टोकी संक्रमण सारेको जसबाट १ जना मानिसको मृत्यु, ७ जना घाइते, २५ पशु घाइते, २ घोडा मृत्यु भएका,			

यस ऐतिहासिक समयरेखाको विश्लेषणबाट यहाँका समुदाय सबै भन्दा बढी खडेरी, पहिरो, बाढी तथा खोला कटान, आगलागी तथा डढेलो, कृषिमा रोग, पशुमा रोगबाट प्रभावित भएको देखिन्छ । यी प्रकोपहरु लगायत मानवमा रोग, हावाहुरी, हिमपात/हिमपहिरो, असिनापानी र चट्याङ्ग जस्ता प्रकोपहरु पटक पटक दोहोरिरहेको र यी प्रकोपहरुले सबै वडाहरुमा क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ । प्रकोपहरु र यिनका असर तथा प्रभावहरुसंग जुध्न स्थानीय समुदायले समुदाय स्तरमा तथा स्थानीय सघ संस्थाहरुको सहयोगमा केही प्रयासहरु गर्ने गरेको देखिए पनि ती प्रयासहरु अपर्याप्त रहको देखिन्छ ।

४.२.२ परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो तथा बाली पात्रो

स्थानीय मौसम र मौसमी अवस्था, बाली तथा प्रकोपमा आएको परिवर्तन बारे जानकारी हासिल गर्न परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । समुदायको ज्येष्ठ नागरीक, बुद्धिजीवीसंगको छलफलबाट भएको जलवायु सम्बन्धी जानकारी विवरणका आधारमा तापक्रम, वर्षाको स्वरुप, बिरुवाको

व्यवहार, प्रकोपको स्वरुप आदिमा आधारित यो पात्रो तयार गरिएको थियो । मौसमी पात्रो सम्बन्धि जानकारी हासिल गर्न बिगतको करिब ३० वर्ष पहिले र हालको बारे तुलनात्मक अध्ययन गरी प्रकोप, तापक्रम, बाली आदि हुने समयमा परिवर्तन आएको वा नआएको प्रस्ट समुदायमा देखिएको थियो । यस विधिको छलफलमा समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, वुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरुको सहभागिता रहेको थियो । यसै विधिको प्रयोग गरी समुदायस्तरमा जलवायु परिवर्तनको कारणले बालीचक्र, वनस्पति प्रजातिहरुको जीवनचक्र/व्यवहार, प्रकोपको स्वरुप लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रहरुमा आएका/देखिएका परिवर्तनहरुको जानकारी समेत प्राप्त गरिएको थियो । त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा तयार पारिएको परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका १०: परिवर्तित प्रकोप तथा मौसमी पात्रो

सम्मुख्ता को क्षेत्र	सूचकहरु	समय	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुष	माघ	फाल्गुन	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन
तापक्रम	गर्मीको दिन	पहिले													६ हप्ता गर्मीको दिन बढेको
		अहिले													
	जाडोको दिन	पहिले													२१ हप्ता जाडोको दिन घटेको
		अहिले													
वर्षा तथा यसको स्वरुप	मौसमी वर्षा	पहिले													मौसमी बर्षाको समय ३ हप्ता घटेको
		अहिले													
	हिउँदे वर्षा	पहिले													हिउँदेबर्षा ७ हप्ता घटेको
		अहिले													

	तुषारो	पहिले	तुषारो ६ हप्ता घटेको
		अहिले	
बिरुवाहरुको व्यवहार	फुल फुल्ने (बकी)	पहिले	फुल फुल्ने समय ३ हप्ता अगाडी सरेको
		अहिले	
	फल लाग्ने	पहिले	फल लाग्ने समयमा एक हप्ता परिवर्तन देखिएको
		अहिले	
प्रकोपको स्वरुप	खडेरीको घटना	पहिले	खडेरी हुने समय १९ हप्ता बढेको
		अहिले	
	बाढी पहिरोको घटना	पहिले	बाढीपहिरोको समय ५ हप्ता ढिला हुने गरेको र एक हप्ता बढेको
		अहिले	
जीविकोपार्जन को क्रियाकलापहरु	फापर छर्ने र	पहिले	फापर छर्ने/पाक्ने समय ६
		अहिले	

				हप्ताले घटेको र २ हप्ता लम्बिएको
भौतिक जानकारी	पानीको मूल फुट्ने	पहिले		पानीको मूल फुट्न ३ हप्ताले कम भएको र पानी कम निस्कने
		अहिले		

मौसमी पात्रोको विश्लेषण गर्दा स्थानीय स्तरमा जाडोको समयावधि घटदै गएको, गर्मीका दिनहरु लम्बिएको र तुलनात्मक रुपमा तातोपना बढेको पाइएको छ । मनसुनी तथा हिउँद वर्षाको समयावधि, मात्रा र तौर तरिकामा फेरबदल आएको देखिन्छ । पहिलेको तुलनामा मौसमी बर्षातको अवधि करिब तीन हप्ताले कम र ढिला हुने भएको तर बर्षा हुँदा एक्कासि हुने र एकै पटक ठूलो मात्रामा बर्षा हुने गरेको देखिन्छ । हिउँदे वर्षाको अवधि भने सात हप्ताले ढिलो र छोटो हुने गरेका बताइएको छ । वर्षाको यस्ता प्रकृतिले आकाशे खेतीमा निर्भर यहाँका किसानलाइ खेती गर्न समस्या उत्पन्न हुनुका साथै एक्कासी पर्ने ठुलो पानीले भेल बगाइ भूक्षय, बाढी र पहिरो जस्ता प्रकोपका घटना निम्त्याउने गरेको पाइयो । वर्षाको कमीसँगै खडेरीका समयावधि पनि लम्बिएको छ ।यहाँका बासिन्दाका अनुसार तुसारो लाग्ने समयावधि पहिलेको तुलनामा डेढ महिना घटेको देखिएको छ । त्यसैगरी गर्मीका दिनहरु बढेको र पानी पर्ने समयमा फेरबदल भएको कारणले गर्दा खेतीपाती गर्ने समयमा पनि हेरफेर भएको देखिन्छ । यहाँका प्रमुख बालीहरु मकै, गहुँ , चिनो , फापर र आलु लगाउने समयावधिमा पहिलेको तुलनामा परिवर्तन आएको छ । वनजंगलमा तथा पाटन क्षेत्रमा फुल्ने बुकी फूलहरु तुलनात्मक रुपमा छिटो फुल्न थालेको पाइयो । त्यसैगरी बर्षायाममा पानीका मुल फुटने क्रम पनि निकै कम भएको पाइएको छ । यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर कृषिमा मात्र नभई मानव स्वास्थ्य लगायत पानीका मुहानहरु, वन तथा जैविक विविधतामा समेत परेको देखिन्छ । यस प्रकारका परिवर्तनहरुले स्थानीय बासिन्दाहरुको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरुको दैनिकीलाई थप चनौतीपूर्ण बनाएका देखिन्छ ।

तालिका ११: परिवर्तित बालि पात्रो

बाली		बैशाख	जेठ	असार	साउन	भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुष	माघ	फाल्गुन	चैत्र	परिवर्तन
चिनो	पहिले													६ हप्ता
	अहिले													
दुधे चिनो	पहिले													४ हप्ता
	अहिले													
तिते फापर	पहिले													६ हप्ता
	अहिले													
मिठे फापर	पहिले													२ हप्ता
	अहिले													
मकै (बेशीमा)	पहिले													३ हप्ता
	अहिले													
गहुँ	पहिले													५ हप्ता
	अहिले													
कोदो	पहिले													९हप्ता

बाली		बैशाख	जेठ	असार	साउन	भाद्र	असोज	कार्तिक	मंसिर	पुष	माघ	फाल्गुन	चैत्र	परिवर्तन
	अहिले													
कागुनो	पहिले													३ हप्ता
	अहिले													
जौ	पहिले													२ हप्ता
	अहिले													
धान	पहिले													४ हप्ता
	अहिले													
	पहिले													६ हप्ता
उवा	अहिले													
आलु	अहिले													२ हप्ता
	पहिले													

त्यस्तै विगत ३० बर्ष देखि ऐले सम्मको परिवर्तित बाली पात्रो विश्लेषण गर्दा लगभग सबै बालीको लगाउने र भित्र्याउने समयमा फेरबदल भएको देखिन्छ । चिनो तथा दुधे चिनोको लगाउने समय १५ दिन देखि एक महिना पछाडी सरेको देखिन्छ भने भित्र्याउने समयमा खासै परिवर्तन भएको छैन । त्यसैगरी गहुँ, जौ, कागुनो, आलु र मिठे फापरको भित्र्याउने समय अगाडी सरेको छ । कोदो, धान, उवा तथा तिते फापरको लगाउने समय पछाडी धकेलिनुको साथै भित्र्याउने समय

अगाडी सरेको छ जसले गर्दा समग्र बाली पाक्न लाग्ने समय छोटिएको छ । बेशीमा लगाउने मकै भने मौसमी खडेरी तथा नँया प्रजातिको कारणले गर्दा रोप्ने र भित्र्याउने समय नै परिवर्तित भएको छ । पहिला बैशाखको सुरुमा लगाएर भदौमा भित्र्याउने गरेकोमा अहिले असारमा लागेर कार्तिकको दोस्रो हप्ता भित्र्याइने गरेको छ ।

४.२.३ तापक्रम र बर्षाका तथ्यांकहरुको विश्लेषण

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको तापक्रम र बर्षाको परिवर्तन विश्लेषणको लागि यस नगरपालिका बाट नजिक पर्ने जुफाल एरपोर्टको जल तथा मौसम विभागको मापन केन्द्रको तथ्यांक लिएर अध्ययन गरिएको छ ।वि.सं १९६० देखि २००८ सम्मको तथ्यांक विश्लेषण गर्दा यस नगरपालिकामा बार्षिक औसत २३९५ मिलिमिटर वर्षा हुँदै आएको देखिन्छ जुन बढ्दो क्रममा रहेको छ, तर बार्षिक बर्षाको अवस्था हेर्दा अनियमित वर्षा भइरहेको देखिन्छ । तर विगत २० बर्षको मात्र तथ्याकं हेर्ने हो भने औसत वर्षा कम हुँदै गएको देखिन्छ जुन पछिल्लो समयमा यस नगरपालिकाको विभिन्न वडामा देखिएको खडेरीको घटनाले पनि पुष्टि गर्दछ ।

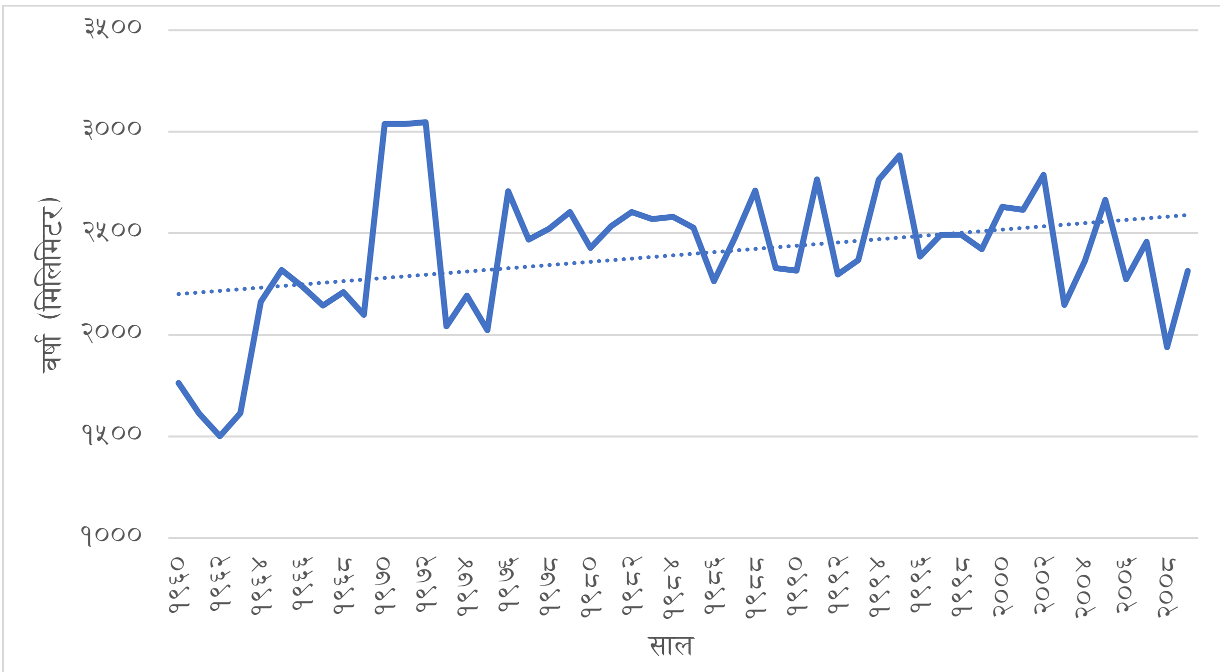

चित्र १०: जुफाल एरपोर्टको कुल बार्षिक बर्षाको अवस्था

४.२.४ सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन

माथि उल्लेखित मौसमी पात्रो, ऐतिहासिक घटनाक्रमको समय रेखा विश्लेषणको माध्यमबाट यकिन गरिएका प्रमुख प्रकोपले प्रभावित पारेका क्षेत्रलाई त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको नक्सामा चित्रित गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको छ । सहभागितामूलक तरिकाले तयार गरिएको तल उल्लेखित नक्सामा जलवायुजन्य प्रमुख प्रकोप दोहोरिन सक्ने स्थान र प्रभावित हुनसक्ने बस्ती तथा समुदाय देखाइएको छ ।

तालिका १२: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता विश्लेषण

वडा नं.	संकटासन्नता तथा प्रकोप	सामाजिक स्रोत एवम् क्षमता
१	रल्ली र गल्लीको पहिरो, छलगाड किनारका जमिन, ठुली भेरी किनारका जमिन, करेलीकाँडाका बस्ती र सुख्खा खेतहरू (खडेरी, बाढी, पहिरो, तथा हिम पहिरो)	नगरपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय, नेपाल जलवायु अनुकूलन सहयोग कार्यक्रमको कार्यालय, प्रहरी कार्यालय, माछापुच्छ्रे बैकं, लघुवित्त कार्यालय, पुलहरू, दुनै र जुफाल जोड्ने गाडी गुड्ने सडक, स्वास्थ्य चौकी, गल्लीगाड सिचाइ, श्री त्रिपुरा मा. वि., ५ सरकारी विद्यालयहरू, बाला त्रिपुरासुन्दरी मन्दिर, भवानी मष्टा मन्दिर हिमाली सामुदायिक वन, बिक्रमशाही महाराज सामुदायिक वन, राजारानी सामुदायिक वन, छलगाड, भेरी, रल्ली खोला , गल्ली खोला, सामुदायिक भवन
२	झ्यारे खोला, फुलबारी खोला, रल्ली धारा खोला, रादा खोला र सिलिपिनारा खोला छेउका बस्तीहरू (खडेरी, पहिरो, भूक्षय, बाढी)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी, देउती सामुदायिक वन, वनदेबी सामुदायिक वन, महांकाल सामुदायिक वन, देउराली सामुदायिक वन, ५ सरकारी विद्यालय, रूमखोला, झोलुगें पुल, सामुदायिक भवन
३	पानीमुल खोला र झिलखोला, भित्तिका बस्ती, झ्याली खोला र स्वार खोला स्थित सुपानी, (खडेरी, पहिरो, भूक्षय, बाढी)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी, देबी सामुदायिक वन, ३ सरकारी विद्यालय, झोलुगें पुल
४	रगंका सुख्खा र पहिरो जान लागेका डाँडा, सुख्खा गाउँ (खडेरी, पहिरो, भूक्षय, बाढी)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी, सुं सामुदायिक वन, श्री प्रकाश आधारभुत विद्यालय, ठुलिभेरी, मूल खोला
५		वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी, कालिका सामुदायिक वन,बाँझथला सामुदायिक वन,

		२ सरकारी विद्यालय,
६	खातीखोला र फुल्चिगं खोला नजिकका बस्तीहरू, सुख्खा डाँडा (खडेरी, पहिरो, भूक्षय)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी कैलाशी सामुदायिक वन, लेकठेली सामुदायिक वन, फुलबारी सामुदायिक वन, २ सरकारी विद्यालय, खातीखोला, फुल्चिगं खोला
७	साइलावाडा, मौरीगाड खोला, लाछ्यापानी खोला, घट्टे खोला गाडे खोला नजिकका बस्ती तथा जमिनहरू (खडेरी, पहिरो, भूक्षय, बाढी)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी मष्टा भवानी सामुदायिक वन, , ४ सरकारी विद्यालय, मष्टा भवानी मन्दिर र गुठी, छलखोला, तेल तथा दुध कुवा, सामुदायिक भवन
८	गाउँ नै सुख्खा क्षेत्र, खालीवन पहिरो, दागीना पहिरो, रावतबाडा पहिरो, दलित टोल पहिरो, शेरगाँउ पहिरो (खडेरी, पहिरो, भूक्षय)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी खालीछहरा सामुदायिक वन, ४ सरकारी विद्यालय, मसिनेचउर एरपोर्रट
९	गाउँ नै सुख्खा क्षेत्र (खडेरी)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी फुल सामुदायिक वन, खानेपानी टेकिं, श्री जनप्रिय आधारभुत स्कुल, सडक
१०	दापु १३० घर भल र पहिरो जोखिम, हिराघट्ट खोला, (पहिरो, भूक्षय, बाढी)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी लिकु सामुदायिक वन, लिकु संयुक्त क्याम्पस, प्रहरी चौकी, सामुदायिक भवन, कालिका सामुदायिक वन, झोलुगें पुल, सडक
११	घोडाखोरका ४९ बस्ती पहिरोको जोखिम, भुमिखोला धारा पिप्लेनी पहिरोको जोखिम, भयारथान बाढी र पहिरोको जोखिम, हिराघट्ट र खालीछहरा छेउका जमिनहरू (खडेरी, पहिरो, भूक्षय, बाढी)	वडा कार्यालय, स्वास्थ चौकी मुचौर सामुदायिक वन, मुनाल सामुदायिक वन, देबी देउराली सामुदायिक वन, रामडाँडा महिला सामुदायिक वन,ताउली घेप्टाउने महिला सामुदायिक वन, ३ सरकारी विद्यालय, मन्दिरका गुठी, म्हु सम्मको सडक, खालीछहरा

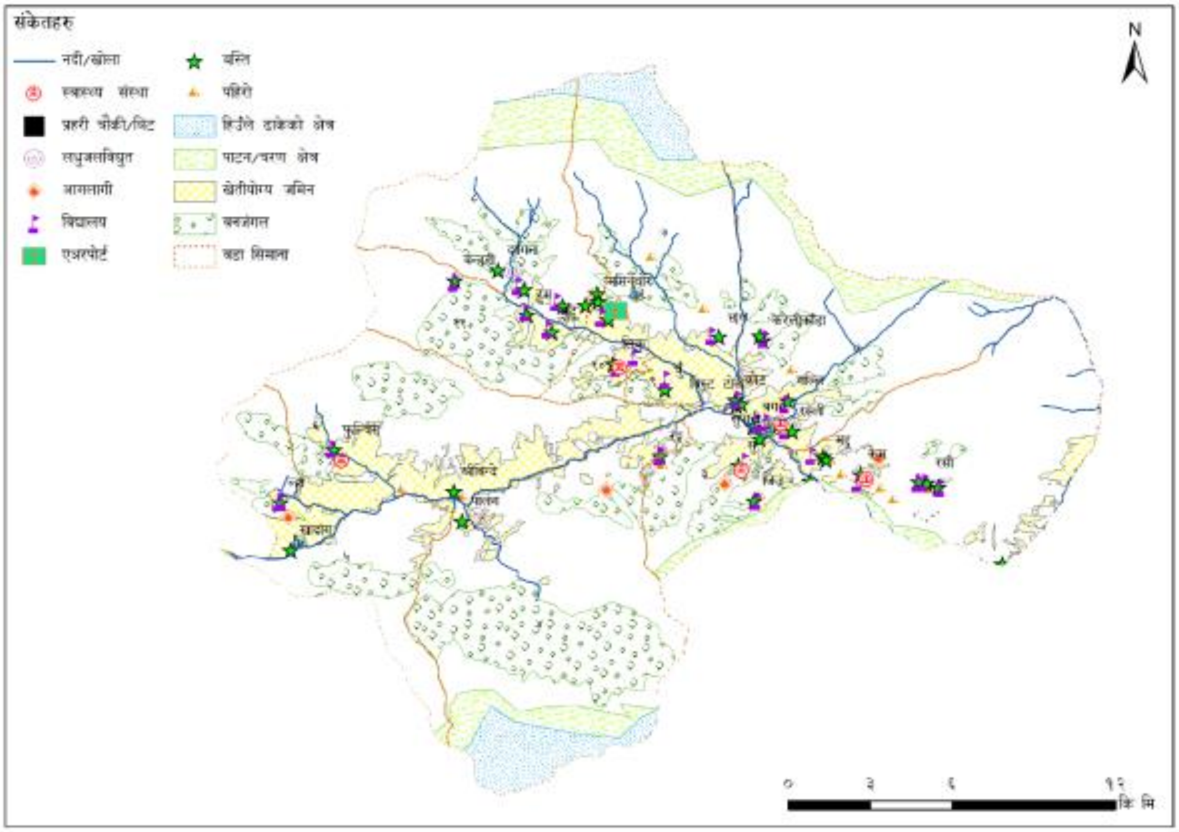

चित्र ११: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको सामाजिक स्रोत तथा संकटासन्नता नक्सांकन

४.२.५ जोखिमको रुपरेखा

यस विधिको प्रयोगबाट त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका क्षेत्रमा हाल विद्यमान प्रकोपहरु, ती प्रकोपहरुबाट भईरहेका र भविष्यमा हुन सक्ने समस्याको अवस्था तथा प्रकोप बाट प्रभावित र प्रभावित हुन सक्ने संकटासन्न समुदायहरुको विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका १३: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको जोखिमको रुपरेखा

प्रकोप	हालको जोखिमको अवस्था	हालको संकटासन्नता	भविष्यमा हुन सक्ने जोखिमको प्रभाव	भविष्यमा हुने संकटासन्न वर्ग
खडेरी	वनजंगलहरुमा धेरै सुख्खापन बढी आगलागीका घटनाहरु बढेका, भएको पानीका मुहानहरु सुक्दै गएका, खानेपानीको अभावका साथै दैनिक जीवनका लागी आवश्यक घाँस, दाउराको कमी भएको, खानेपानी र सिँचाइको पर्याप्त सुविधा नभएको ठाँउमा खेतीपाती गर्न कठिनाई भई उत्पादनमा कमी आएको र बोटबिरुवामा वर्षेनी विभिन्न किसिमका रोग र किरा बढ्ने गरेको, ज्यादा सुख्खा भइ भुक्षय भएका र अन्न उब्जनी कम अनि पर्याप्त अनाजको उब्जाउ नभएको, अन्न र पानीको कमी पशुपंक्षी र मानवलाई पनि विभिन्न सरसफाइको कमीले हुने एवम् संक्रामक रोग लाग्ने क्रम बढेको, पानी कृषि र अन्नमा बढी समय र खर्च बढेको सिंचाई कुलोमा पानीको उपलब्धतामा कमि आएको हरियो घासको अभाब, चरण क्षेत्र घटेको	बालबालिका, वयस्क, महिला, वृद्ध, अपांगता भएका, कृषक, बिरामी, दलित समुदाय	खेतीयोग्य जमिनको कमी भई खाद्यान्न संकट हुन सक्ने, भुकमरी, कुपोषण, महामारी फैलन सक्ने पानीका मूलहरु सुकी खानेपानीको चरम अभाव हुन सक्ने बस्ती बसाइसराइ पनि हुन सक्ने वनजंगलमा सुखापन भई वन्यजन्तुको बासस्थान नाश हुन सक्ने	हाल देखिएका प्रकोपहरु र प्रकोपहरुको आवृत्ति तथा असर बढने भएकाले संकटासन्न समुदायको संख्या बढ्न सक्ने छन् ।

पहिरो तथा भू-क्षय	सानो सानो हुँदै पहिरोले ठुलो रुप लिएको, उत्पादनयोग्य जमिन कटानी गर्दै गएको, उर्बर माटो बगाइ लगेको , पहिरोले बेसीमा भएका खेतमा थेग्रान जम्मा गरेको, पहिरोले बाटो र बस्तीका घर पनि बगाउन सक्ने अवस्था आएको, तल्लो भेगका बस्ती पुरीन सक्ने र माथिल्लो भेगका बस्ती झर्न सक्ने संभावना बढेको	मानव वस्ती, खेतीयोग्य जमिन	पहिरोले बाटो, खेतीयोग्य जमिन, बस्ती नै बगाएर धनजनको क्षति गर्न सक्ने,	
आगलागी	वनजंगलमा आगलागीका घटना बढी त्यहाँका वनपैदावर, जीवजन्तु, जडीबुटी नाश भएका साथै मानिसलाई आवश्यक काठ दाउरा संकलन गर्न कठिनाई हुने गरेको एवम् वनको विनाशले पानीका स्रोत सुक्ने र कहिलेकाँही बस्तीमा आई जनधन क्षति पनि गराउने गरको	सामुदायिक वन, वन क्षेत्रका वस्ती, महिला, बालबालिका, अति विपन्न व्यक्ति, वयस्क	साना बिउबिरुवा नष्ट हुन सक्ने, दुर्लभ र लोपोन्मुख जीवको बासस्थान र जीवको अन्त्य हुन सक्ने, त्यहाँ पाइने इन्डेमिक प्रजातिका बोटबिरुवा वा पशुपंक्षीको नाश हुन सक्ने	
हावाहुरी	माटोको क्षयीकरण भएको, जस्ता तथा छाना उडाउने जनधनको क्षति भएको, अन्नबाली नाश गर्ने गरेको, फलफुलका फल फुल झार्ने र साना बिरुवा ढाल्ने गरको, रुख ढाली धनजनको क्षति भएको	महिला, बालबालिका, कृषक, विपन्न वर्गका मानिस	उर्बर माटोको क्षयीकरण हुन सक्ने, हावाहुरीले जस्तापाता उडाउने, घर भत्काउने र मानवीय क्षति गर्न सक्ने	
असिनापात	अन्नबालीमा पाकेका बाली झार्ने, मानिस एवम् पशुपंक्षीलाई क्षति पुर्याउन सक्ने	महिला, बालबालिका, कृषक, पशुपंक्षिक्षी तथा वन्यजन्तु	बालीमा असर गर्न सक्ने, मानवीय क्षति पनि हुन सक्ने	

हिमपात	अन्नबाली हिउँले ढाक्ने गरको ,बाटो अवरुद्ध गर्ने, मानिस एवम् पशुपंक्षीलाई चरण र दैनिक काममा कठिनाइ पुगेको	महिला, बालबालिका, कृषक, पशुपक्षि तथा वन्यजन्तु	बालीमा असर गर्न सक्ने, मानवीय क्षति पनि हुन सक्ने, बाटो अवरुद्ध भई धेरै समयसम्म मानिस घरको घरमै बस्न पर्ने अवस्था आउन सक्ने, पशुचौपायाको मृत्यु हुन सक्ने	
बालीमा रोग र महामारी	धान तथा गहुमा खैरो, गोबारो, पतेरो, कालो लाग्ने र जरा कुहिने रोग तथा किराहरुको प्रकोप बढेको, तरकारीमा नयाँ रोगहरु देखा परेको	कृषक, बालबालिका, वयस्क, महिला, युवा, वृद्ध	खेतीपातीमा युवा पुस्ताको आकर्षण घट्न सक्ने, हरेक वर्ष खाद्यान्नको अभाव झेल्नु पर्ने, खाद्यान्न संकट पर्न सक्ने, भूकमरी कुपोषणका घटना बढ्न सक्ने	
पशुपंक्षीमा रोग महामारी	पशुपंक्षीमा खोरेत जस्ता रोगका कारण एकदेखि बथानमा मृत्यु हुन गरेको, कुखुरामा नयाँ रोगहरु देखा परेको, रेविज लागेका कुकुहरु देखा परेको र तिनले अन्य घरपालुवा जनावरका साथै मानिसलाई पनि संक्रमित तुल्याएको	कृषक, बालबालिका, युवा, वयस्क, वृद्ध, महिला	पशुपालनमा मानिसको चाहना हराउन सक्ने, पशुपंक्षीबाट मानिसमा संक्रामक रोगहरु सर्न सक्ने,	
मानिसमा रोग	मलेरियाका बिरामिहरु देखिने गरेको, लामखुट्टे बाट सर्ने रोगको प्रकोप देखिएको, नँया रोगहरुबाट धेरै संख्यामा मानिसहरुलाई ज्वरो आउने, घाटि दुख्ने, रुघाखोकीका बिरामी बढेको, गरेको	बालबालिका, युवा, वयस्क, महिला, एकल व्यक्ति, वृद्ध, दीर्घरोगी	नयाँ नयाँ संक्रमण समुदायस्तरमा फैलिई मानिसमा दिर्घरोगका साथै ज्यान गुमाउन सक्ने, कोभिड १९ जस्तो प्रकोपहरु बढने, नयाँ नयाँ प्रजातिको भाइरस देखिने	

बाढी	बाढीले घरखेत नै बगाउने गरको, मानिस पशुपंक्षी तथा धनजनको क्षति गराउने गरको	बालबालिका, युवा, वयस्क, महिला, एकल व्यक्ति, वृद्ध, खोला नजिक बसोबास गर्ने बस्ती	बस्ती नै स्थानान्तरण गर्न पर्ने अवस्था आउन सक्ने	

४.२.६ संकटासन्न वर्ग तथा समुदाय पहिचान

प्रकोपले सिर्जना गरेका असरहरु विश्लेषण गरी उमेर समुह, लिंग, सामाजिक स्तर, वर्ग र जातजाती अनुसार पर्ने र पारेको प्रभावहरुमा छलफल गरियो । प्रकोपका असरहरुले समुदायका वर्ग, जातजातिमा कस्ता कस्ता प्रभाव पारेका छन् र ति प्रभावहरु कुन समुहमा बढि असर गर्दछन् भन्ने सवालहरुमा छलफल गरि सबै भन्दा उच्च असर पार्ने लाई ३, मध्यमलाई २ र न्युन असर गर्नेलाइ १ अंक दिएको थियो ।

तालिका १४: संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समुहहरुको पहिचान

प्रकोप	प्रकोपका असरहरु	प्रकोपको संकटासंन्न वर्ग														
		उमेर समुह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाति		
		बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्ध	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपांगता भएका व्यक्ति	एकल महिला	दलित	जनजाती	ब्राम्हण / क्षेत्री
पहिरो तथा भू-क्षय	खेती योग्य जमिनमा क्षति, घरगोठ तथा चौपायामा क्षति, मानबिय क्षति, वालीनाली नष्ट, सिंचाइ कुलोमा क्षति, पानीका मुहानमा क्षति, बाटाघाटामा क्षति, वस्ती जोखिममा	३	२	२	३	३	२	३	२	२	१	३	२	३	२	२
बाढी	खेती योग्य जमिन कटान, वाली नाली नष्ट, सिंचाइ कुलोमा क्षति, पानी घटटमा क्षति, पानीका मुहानमा क्षति, पशुचौपायाका क्षति, मानबिय क्षति	३	२	२	३	३	२	३	२	२	१	३	२	३	२	२
आगलागी	वोटविरुवाहरु नष्ट, जनावरहरुका क्षति, घर गोठ मा क्षति,	१	३	३	१	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२
खडेरी	पानीका मुहान सुकेका तथा पानीका मात्रा घटेका, कृषि उत्पादनमा कमी, वन तथा जैविक विविधतामा क्षति तथा असर, मानव रोगमा वृद्धि ।	३	२	२	३	३	२	३	२	१	१	३	३	२	२	२

हावाहुरी	विद्यालय तथा घरका छानाहरु उडाएको, जंगलमा वोटविरुवाहरु ढलेको, मक वालीमा क्षति	३	२	२	२	३	३	३	२	१	१	३	२	३	२	१
असिनापात	धान, गहुँ, चिनो, जौ जस्ता अन्नबाली तथा फलफुल खेतीमा क्षति	३	२	२	२	३	३	३	२	१	१	३	३	३	२	१
[illegible] रोगकिरा/ [illegible]	मकै, गहुँ, धान जस्ता अन्नबाली तथा तरकारीबालीमा बिभिन्न रोग लागेर कृषि उत्पादनमा कमी	३	२	२	३	३	२	३	२	१	१	३	२	३	२	१
पशुरोग/ महामारी	पशुचौपायको मृत्यु, आर्थिक नोक्सानी	३	२	२	३	३	२	३	२	१	१	३	२	३	२	१
हिमपात/ हिमपहिरो	पशुचौपायको मृत्यु, वनजंगलमा क्षति, बाटोघाटो अवरुद्ध, बालीनालीमा नोक्सानी	३	२	२	३	३	२	३	२	१	१	३	२	२	३	१

जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदायको विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तन र जलवायुजन्य प्रकोपहरु (बाढी, पहिरो, खडेरी, कृषिमा रोग, हावाहुरी, पशुमा रोग, हिमपात/हिमपहिरो,चटयाङ्ग आदि) बाट सबैभन्दा बढी वालवालिका, महिला, अति विपन्न वर्ग तथा जातजातिको आधारमा दलितहरु र सामाजिक स्तरको हिसाबले एकल महिला र फरक क्षमता भएका ब्यक्तिहरु उच्च संकटासन्न रहेको देखिएको छ। यी प्रकोप तथा जोखिमहरुबाट अन्य वर्ग समुदाय प्रभावित भएतापनि उनीहरुसँग ती प्रकोपहरुको सामना गर्न सक्ने क्षमता तुलनात्मक रुपमा उच्च रहेको दखिन्छ ।

४.२.७ प्रकोपको प्राथमिकिकरण

यस विधिको प्रयोगबाट ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा प्रकोप नकक्शाकंनबाट पहिचान गरिएका त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका अन्तर्गतका ११ वडामा रहेका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरु मध्ये सबैभन्दा बढी असर तथा प्रभाव पारेको प्रकोप कुन हो भनी स्तरीकरण गर्दै विश्लेषण गरिएको थियो ।

यस प्रकोप जोडा स्तरीकरणबाट यस नगरपालिकाले सामना गरिरहेको प्रमुख प्रकोपको रुपमा सुक्खापन/खडेरी देखिएको छ भने त्यसपछिका प्रकोपहरुमा क्रमशः पहिरो तथा भू-क्षय, बाढी तथा खोला

कटान, बालीमा रोगकिरा, आगलागी/वन डढेलो, मानिसमा रोग, हावाहुरी, पशुमा रोग/ महामारी, हिमपात/हिमपहिरो तथा असिनापात देखिएका छन ।

तालिका १५: प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण (नगरपालिका स्तरीय)

प्रकोप	बाढी	आगलागी	पहिरो/ भू-क्षय	सुक्खापन/ खडेरी	हिमपात/ हिमपहिरो	असिनापात	बालिमा रोगकिरा	हावाहुरी	पशुमा रोग	मानिसमा महामारी
बाढी		बाढी	पहिरो/ भू-क्षय	सुक्खापन/ खडेरी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
आगलागी			पहिरो/ भू-क्षय	सुक्खापन/ खडेरी	आगलागी	आगलागी	बालीमा रोगकिरा	आगलागी	पशुमा रोग	आगलागी
पहिरो/ भू-क्षय				सुक्खापन/ खडेरी	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	बालीमा रोगकिरा	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय
सुक्खाप/ खडेरी					सुक्खापन/ खडेरी	सुक्खापन/ खडेरी	सुक्खापन/ खडेरी	सुक्खापन/ खडेरी	सुक्खापन/ खडेरी	सुक्खापन/ खडेरी
हिमपात/ हिमपहिरो						हिमपात/ हिमपहिरो	बालीमा रोगकिरा	हावाहुरी	पशुमा रोग	हिमपात/ हिमपहिरो
असिनापात							बालीमा रोगकिरा	हावाहुरी	पशुमा रोग	मानिसमा महामारी
बालिमा रोगकिरा								बालीमा रोगकिरा	बालीमा रोगकिरा	बालीमा रोगकिरा
हावाहुरी									हावाहुरी	मानिसमा महामारी
पशुमा रोग										मानिसमा महामारी
मानिसमा महामारी										
जम्मा	८	५	८	१०	४	१	७	४	४	४
स्तर	तेस्रो	पाँचौ	दोस्रो	पहिलो	नवौं	दशौं	चौंथो	सातौं	आठौं	छैठौं

तालिका १६: वडागत मुख्य प्रकोपहरुको प्राथमिकीकरण

स्थान	देखिएका प्रमुख प्रकोपहरु
वडा १	खडेरी, बाढी, भूक्षय
वडा २	खडेरी, बाढी, भूक्षय
वडा ३	रोगमहामारी, खडेरी हावाहुरी
वडा ४	पहिरो, बाढी, महामारी
वडा ५	पहिरो, खडेरी, आगलागी
वडा ६	बाढी, आगलागी, खडेरी
वडा ७	खडेरी, बालीमा महामारी, भूक्षय
वडा ८	खडेरी, बालीमा महामारी, पशुमा महामारी
वडा ९	खडेरी, बालीमा महामारी, पशुमा महामारी
वडा १०	खडेरी, बालीमा महामारी, मानिसमा महामारी
वडा ११	बाढी, खडेरी, पशु महामारी, मानिसमा महामारी
नगरपालिका	खडेरी, पहिरो/भू-क्षय/ बाढी/ बालीमा रोगकिरा

त्यस्तै वडा स्तरीय प्रकोप जोडा स्तरीकरणबाट वडा नं १, २, ७, ८, ९, १० ले खडेरी वडा नं ६ र ११ ले बाढी, वडा नं ४ र ५ मा पहिरो तथा भू-क्षय तथा वडा ३ मा कृषि/पशुमा रोगकिरा महामारी प्रमुख प्रकोपको रुपमा देखिएको छ । त्यसपछिका प्रकोपहरुमा बालीमा रोगकिरा, पहिरो तथा भू-क्षय, पशु रोग/ महामारी, मानिसमा महामारी देखिएका छन ।

४.२.८ वडा जोखिम स्तरीकरण

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका भित्र रहेका ११ वटै वडाहरु जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमको कुन स्तरमा रहेको छ भनेर निर्धारण गरिएको छ । वडाभित्र घटेका जलवायु जन्य प्रकोपको बारम्बारता, प्रकोपले ल्याएको असर, असरसँगको सम्मुखता, प्रकोपबाट अनुकुलित हुने सक्ने क्षमता, सडक तथा स्वास्थ्य लगायतका पूर्वाधारको पहुँच तथा तालिम प्राप्त जनशक्ति तथा मानवीय संसाधनको अवस्थालाई आधार बनाएर वडा जोखिमको स्तरीकरण गरिएको छ ।

तुलनात्मक रुपमा अन्य वडाहरु भन्दा खडेरी बाहेक अन्य जलवायुजन्य प्रकोपहरुको असर कम भएको वडालाई मध्यम जोखिम, सबैखाले जलवायु जन्य प्रकोपहरुको असर परिरहका भएता पनि वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, प्रहरी चौकी/बिट, सडक तथा स्वास्थ्य पूर्वाधारको पहुँच तथा तालिम प्राप्त जनशक्तिहरु भएको वडालाई उच्च जोखिम तथा अन्य वडाहरु जस्तै सबैखाले जलवायु जन्य प्रकोपहरुको असर परिरहेका बाढी तथा खोला कटान, पहिरो, आगलागी जस्ता प्रकोपहरु अन्य वडाहरुको तुलनामा बढि भएको साथै सडक तथा स्वास्थ्य लगायतका पूर्वाधारको तथा सेवा प्रदायक निकायहरुबाट टाढा भएको वडालाई अति उच्च जोखिम रहेको वडाको रुपमा स्तरीकरण गरिएको छ ।

तालिका १७: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको वडा स्तरीय संकटासन्नता स्तर

वडा नं	संकटासन्नता स्तर
१	मध्यम
२	उच्च
३	उच्च
४	अति उच्च
५	उच्च
६	अति उच्च
७	उच्च
८	अति उच्च
९	मध्यम
१०	मध्यम
११	अति उच्च

नगरपालिकाको वडाहरुलाई प्रकोपको जोखिम तथा प्रकोपसँग जुध्न सक्ने क्षमताको विश्लेषणबाट संकटासन्नताको स्तर निर्धारण गरिएको छ । यस विश्लेषणबाट त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको वडा नं ४, ६, ८ र ११ अति उच्च संकटासन्नता वडाहरु हुन् । त्यस्तै वडा नं २, ३, ५ र ७ उच्च संकटासन्नता वडा हुन् भने वडा नं १, ९ र १० संकटासन्नताको हिसाबले मध्यम स्तरमा रहेका छन् ।

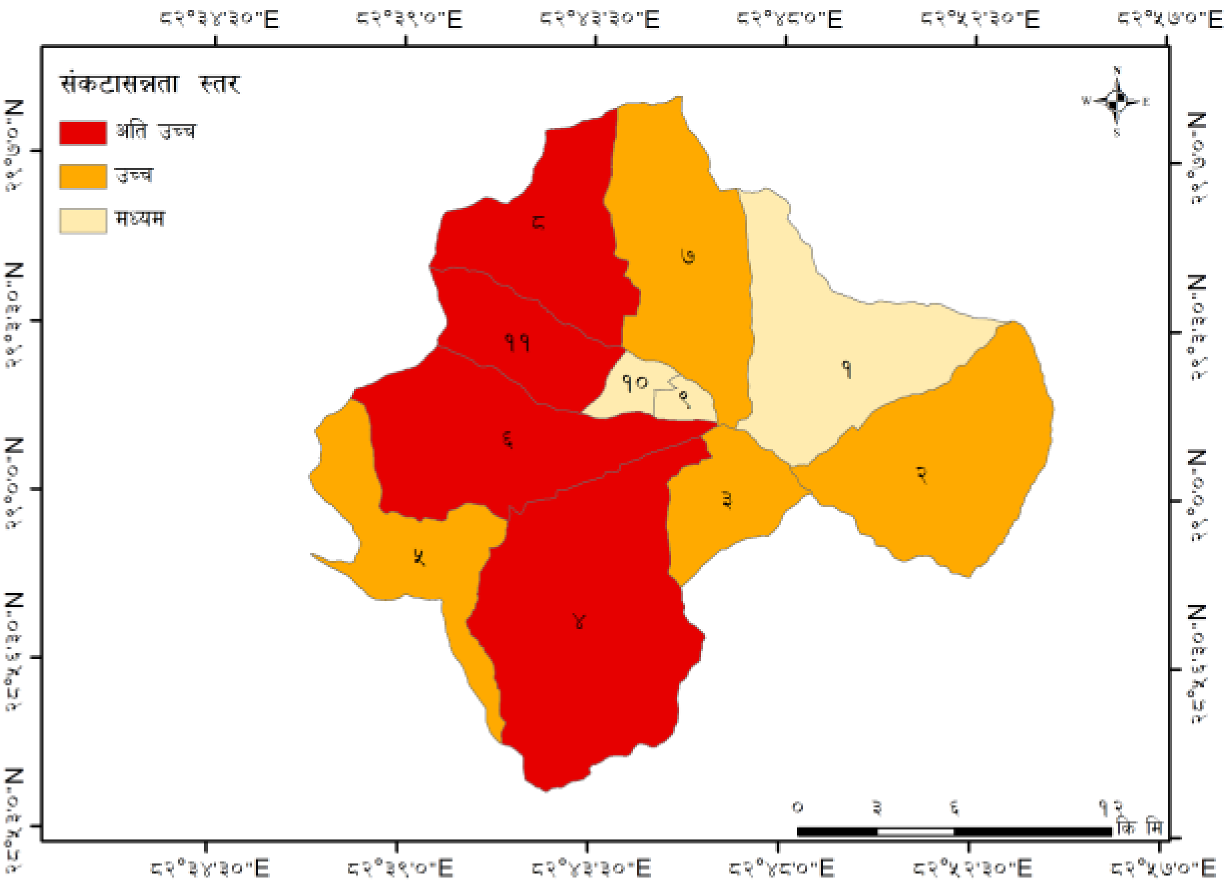

चित्र १२: वडागत संकटासन्नताको स्तर नक्शा

तालिका १८: जोखिमको आधारमा वडा प्रथामिकिकरण

वडा नं	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
१		२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११
२			२	४	२	६	२	८	२	२	११
३				४	३	६	३	८	३	३	११
४					४	६	४	८	४	४	४
५						६	५	८	५	५	११
६							६	८	६	६	६
७								८	७	७	११
८									८	८	८
९										९	११
१०											११
११											
जम्मा	१	७	५	९	५	१०	२	११	३	२	८
प्राथमिकता	एघारौं	पाँचौ	छैठौं	तेस्रो	सातौं	दोस्रो	नवौ	पहिलो	आठौं	दशौं	चौथो

जोखिमको आधारमा वडाहरुलाई प्राथमिकीकरण गर्दा वडा नं ८ पहिलो स्थानमा परेको छ भने वडा नं ६, ४, ११, २, ३, ५, ९, ७, १० र १ क्रमश: दोस्रोदेखि एघारौं स्थानमा परेको छ ।

४.२.९ प्रकोप तथा जोखिम विश्लेषण

समग्र नगरपालीकाको प्रकोपको प्रथमिकिकरण भन्दा वडाहरुमा भिन्न किसिमको प्राथमिकता तथा प्रभाव समेत हुन सक्छ भन्ने मान्यताका आधारमा निम्न तालिकाहरुमा ११ वटा वडाहरुमा रहेको प्रकोपको प्रभाव, प्रकोपको प्रभावित क्षेत्रहरु विश्लेषण गर्नुका साथै भविष्यमा प्रकोप हुन सक्ने जोखिम र प्रकोपले पार्न सक्ने जोखिमको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर, प्रकोप हुन सक्ने जोखिम र प्रभाव पार्न सक्ने जोखिमहरुको स्तर लाई १ देखी ३ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा १ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ । यसरी प्रभावको स्तर, प्रकोप हुन सक्ने जोखिम र प्रभाव पार्न सक्ने जोखिमहरुको अंक भारलाई गुणाकं गरी प्रकोपको जोखिमको स्तर तय गरिएको थियो ।

तालिका १९: प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनको प्रयासहरुको विश्लेषण

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
बाढी	खेतबारी कटान/ बगाउने	३	३	३	२७
	बालीनाली डुबान	३		३	२७
	विद्युतगृहमा क्षति	२		३	१८
	पशुचौपाया बगाएको	२		२	१२
	मानिस घाइते भएको/ मानिसको मृत्यु	३		२	१८
	घर बस्ती जोखिम बढ्ने	३		३	२७
	सिंचाई कुलो भत्काउने तथा पुर्ने	२		३	१८
	उर्बर शक्ति भएको माटो बगाउने	२		३	१८
	सडक तथा बाटोघाटोमा क्षति	२		३	१८
	चरिचरण क्षेत्रमा असर	१		१	३
	स्याउ बगैचा बगाउने	२		२	६
	खानेपानीको मुहान बगाउने	३		२	१८
	घरहरुमा हिलो भेल पसेको	३		२	१८
	खानेपानीको पाइप बगाएको	२		३	१८
	पिसानी घट्ट बगाएको	३		३	२७
	खातिखोला जलबिधुत योजनाको मुहान बगाएको	३		३	२७
	काठेपुल बगाएको	३		३	२७
पहिरो	मानिसको मृत्यु	३	३	२	१८
	खेतीयोग्य जमिन पुरेको	३		३	२७
	वनजंगलमा क्षति	२		३	१८
	सडक, बाटोघाटो पुर्ने/भत्काउने	३		२	१८
	सिंचाई कुलो पुर्ने	३		२	१८
	चरण क्षेत्र कटानी/भू-क्षय	३		३	२७
	खानेपानीको पाइप बगाउने	३		२	१८
	खेतीयोग्य जमिन बगाउने/पुर्ने	३		३	२७
	स्याउ बगैंचा पुर्ने	२		३	१८
हावाहुरी	व्यक्तिगत भवनका छाना उडाउने	२	२	१	४
	सामुदायिक भवनको छानो उडाउने	३		३	१८
	स्याउ तथा ओखरको फुल	२		३	१२

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
	झारेको				
	वनजंगलको रुखबिरुवा भाँचेको	२		३	१२
	बालीनाली नष्ट भएको	३		३	१८
	उत्पादनमा कमी भएको	२		३	१२
मानिसमा रोग	मानिसको मृत्यु	३	२	२	१२
	गाउँ नै बिरामी परेको	३		२	१२
	स्वास्थ्य खर्च बढेको	३		२	१२
खडेरी	वनजंगल सुकेको	३	३	३	२७
	अन्नबाली उत्पादनमा कमी	३		३	२७
	भोकमरी	३		२	१८
	बालि लगाउन नपाएको	३		३	२७
	घाँसपातको कमी	२		२	१२
	रोग वृद्धि	३		३	२७
	निगालो घारी सुकेको	२		२	१२
	बालीनाली सुकेको	३		३	२७
	सिंचाइको पानी कमी	२		३	१८
	पानीको मूल सुकेको	३		३	२७
	खानेपानीको अभाव भएको	३		३	२७
	रोगकिराको प्रकोप बढेको	३		३	२७
	वन्यजन्तु र जडिबुटी पाउन छाडेको	२		२	१२
असिनापात	फलफूलको फुल झारेको	२	२	३	१२
	अन्नबालीमा क्षति गरेको	२		३	१२
	भेडाबाखा मरेको	३		२	१२
	खाध्य बाली नस्ट गरेको	३		२	१२
	फलफूलको चिचिला झारेको	२		२	८
आगलागी / डढेलो	वनजंगल विनास भएको	२	३	३	१२
	वायु प्रदुषणले श्वाप्रश्वासमा असर	३		३	१८
	वन्यजन्तु मरेको/ वासस्थान विनास	३		२	१२
	खानेपानीको पाइप डढेको	२		३	१८
	खानेपानीको मुहान सुक्न लागेको	३		३	२७
	चरिचरण क्षेत्र विनाश	२		३	१८
	मानिसको मृत्यु	३		१	९

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
चटयाङ	विद्युत लाइन अवरोध	३	२	२	**१२**
	मानिसको मृत्यु	३		२	**१२**
पशु/कृषि मा रोगकिरा / महामारी	घरपालुवा पशुचौपाया नस्ट	३	२	३	१८
	खाद्यान्न उत्पादनमा कमी	३		३	१८
	भोकमरी	३		२	१२
	आर्थिक नोक्सानी	३		३	१८
	मान्छेमा संक्रामक रोग सरेको	३		३	१८
	भोकमरी परेको	३		१	६
	कालो किराले मकै बाली सखाप	२		२	८
	पशुचौपायामा रोग लाग्ने	३		३	२७
हिमपात/ हिमपहिरो	पशुचौपाया मरेको	३	२	२	६
	वनजंगलको रुखविरुवा भाँचेको	२		२	४
	मानिसको मृत्यु	३		**१**	**६**
	पशुचौपायाको मृत्यु	२		**२**	**६**
	विद्युतको पोल भांचिएको	१		२	६
	विद्युत अवरुद्ध हुने	१		२	४
	बालीमा क्षति भएको	२		३	१२
	बाटो अवरुद्ध हुने	२		३	१२
	चौरी बगाएको	२		२	८

४.२.९ जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयास विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट जोखिमको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै जोखिमसँग जुध्नका लागि गरिने अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरुको स्तर दुबैलाई १ देखी ३ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा १ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ ।

तालिका २०: त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको प्रकोपको जोखिमको स्तर तथा अनुकूलन प्रयासको विश्लेषण

क.स	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरु	स्तर (१-३)	अनुकूलनका प्रयासहरु	स्तर (१-३)
१	खडेरी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार र बसोवास, जलश्रोत र उर्जा, मानव स्वास्थ्य	अन्न बालि उत्पादनमा कमि, माटोको उर्बरा शक्तिमा ह्रास, स्थानीय जातका बालिहरु विस्थापित, चरण क्षेत्रको कमि, सिंचाई कुलोमा पानीको मात्रामा कमि, पशु चौपायामा नयाँ नयाँ रोगहरु देखा परेको , वन मा मिचाहा प्रजातिहरू जस्तै वनमारा , असारे फुलहरु देखिन थालेको, भूमिगत पानीको सतह घटेको, औमासी, झाडापखाला, भाइरल ज्वोरो को प्रकोप बढेको	३	पानी संकलन पोखरीबाट सिंचाई गरेको, खेती परिवर्तन गरि धान खेतीको ठाउँमा मकैहरुको रोपन गरिएको , सुक्खा सहन सक्ने बालि लगाएको,	१
२	पहिरो, भूक्षय	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार र बसोवास,	सानो सानो हुँदै पहिरोले ठुलो रुप लिएको, उत्पादनयोग्य जमिन कटानी गर्दै गएको, उर्बर माटो बगाइ लगेको , पहिरोले बेसीमा भएका खेतमा थेग्रान जम्मा गरेको, पहिरोले बाटो र	३	पहिरो गएका ठाउँमा तटबन्धन गरीएको, केही ठाउँम खेती गर्दा छेउ छेउमा रुख रोप्न थालिएको	१

		जलश्रोत र उर्जा, मानव स्वास्थ्य	बस्तीका घर पनि बगाउन सक्ने अवस्था आएको, तल्लो भेगका बस्ती पुरीन सक्ने र माथिल्लो भेगका बस्ती झर्न सक्ने संभावना बढेको			
३	हावाहुरी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार र बसोवास,	माटोको क्षयीकरण भएको, भौतिक पूर्वाधारमा क्षति, जस्ता तथा छाना उडाएको, जनधनको क्षति भएको, अन्नबाली नाश गर्ने गरेको, फलफुलका फल फुल झार्ने र साना बिरुवा ढाल्ने गरको, रुख ढाली धनजनको क्षति भएको	२	परम्परागत शैलीमा स्लेटलाई माटोले छोपी सम्म किसिमको घरका छत निर्माण, नयाँ जस्ताका घरहरुमा भित्रबाट अंकुश लगाउने, घर वरपर रुख रोप्ने	१
४	बाढी	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, , मानव बस्ती, पशुपंक्षी, भौतिक पुर्वाधार, जनस्वास्थ्य	बाढीले घरखेत नै बगाउने गरेको, मानिस पशुपंक्षी तथा धनजनको क्षति गराउने गरको	२	सुख्खा पर्खाल तटबन्धन लगाएको, बृक्षारोपण गरेको, खोला किनारमा तटबन्धन गरीएको	१
५	महामारी, रोग, किराको प्रकोप	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य	खडेरीले बालीहरुमा रोगहरु देखा परेको मकैमा देखिने कालो किरा र खुम्रे किरा लगायत नया रोगहरु पनि बढेको, पशुमा पनि नयाँ रोगहरु जस्तै खोरेत, जुम्रा पर्ने रोगहरु देखिएको, एकै पटक धेरै संख्यामा पशु चौपाया मरेको, रेविज लागेका कुकुरले अन्य घरायसी पशु र मानिसलाई	३	पशु स्वास्थ्य शिविर, भ्याक्सिनेसन आदि संचालन गरेको , झुलहरु प्रयोग गर्ने गरेको, पानी उमालेर पिउने गरेको, रोग विरुद्ध खोप लगाउने गरेको, बालीमा	१

			पनि संक्रमण गरेको, लामखुट्टे देखा परेको मानिसमा झाडापखाला, टाइफाइड, भाइरल ज्वरो, जण्डिस लगायतका रोग लाग्ने गरेका		गाइको मुत र खरानी हाल्ने गरेको	
६	आगलागी, डढेलो	वन तथा जैविक विविधता, मानव वस्ती, भौतिक पुर्वाधार, मानव धनजन	वन मासिएको, वनमा हुने साना साना रुख बिरुवा, जडीबुटी, वनपैदावर, वनमा भएका काठ दाउरा लगायत पशुपंक्षी समेतको वासस्थान नाश भएको र कतिपय पशुपंक्षीको मृत्यु भएको, समुदाय स्तरमा फैलिएको आगलागीले मानिसको ज्यान पनि लिएको, भातिक पुर्वाधार जस्तै मानिसको भवन, गोठ खानेपानीका पाइपलाइन, टेलिकमका टावरमा क्षति	२	सामुदयिक वन उपभोक्ता समुहले जनचेतना जगाउने गरेको, सुकेका काठ तह लगाउने गरेको	१

माथि उल्लेखित जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण विधिबाट प्रकोपहरुको विश्लेषण गरी तिनको अनुकूलन क्षमताको पहिचान गरिएको छ । माथिको विश्लेषण अनुसार नगरपालिका क्षेत्रमा खडेरी प्रमुख प्रकोप को रुपमा देखा परेको तर समुदायबाट उक्त प्रकोपको असर कम गर्न केहि अनुकूलनका प्रयासहरु भएपनि ति पर्याप्त नभएको पाईएको छ । यस विश्लेषणले प्रकोपहरुसँग जुध्न सक्ने क्षमता कम भएकाले ती प्रकोपहरुसँग जुध्न तुरुन्तै अवलम्बन गर्न सकिने अल्पकालिन तथा दिर्घकालिन अनुकूलनकाउपायहरु समावेश गरि यथाशिघ्र कार्यान्वयन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

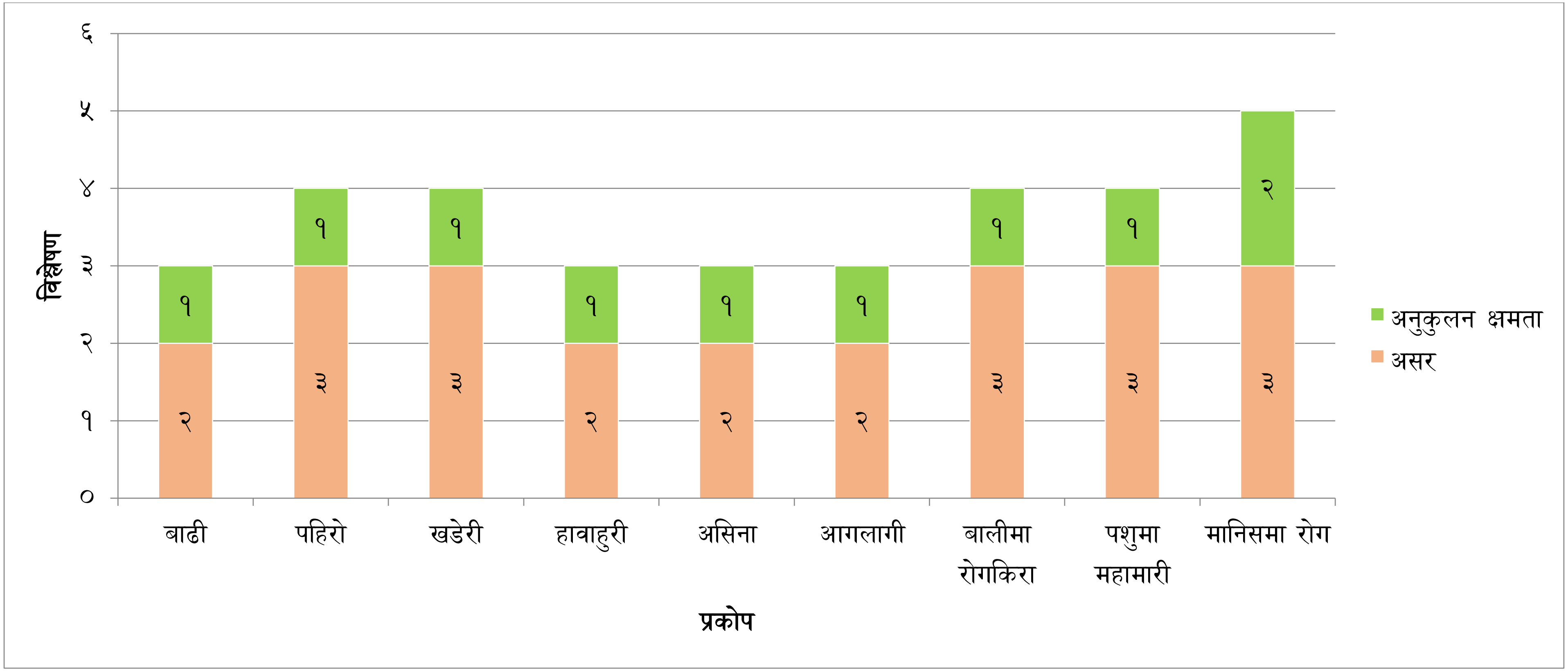

चित्र १३: **जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण**

४.२.१० जीविकोपार्जनका स्रोतहरु माथिको प्रभाव विश्लेषण

प्रकोपबाट सिर्जित हुने विपद्सँग लड्ने क्षमता पहिचान गर्न र जलवायुजन्य प्रकोपबाट समुदायमा परेको असरको विश्लेषणका लागी स्थानीय अनुकूलन योजनाका औजार स्वरूप जीविकोपार्जनका स्रोत एवम् सम्पत्तिहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । प्राकृतिक, भौतिक, सामाजिक, मानवीय र आर्थिक सम्पत्तिको हिसाबले यस

नगरपालिकाको क्षमता कमि हुनुका साथै यी क्षेत्रको विस्तार र संरक्षणमा काम गर्ने संघसंस्थाहरु न्युन रहेको पाइयो । जलवायु परिवर्तनसँग जुध्नको लागि यस नगरपालिकामा भएका विभिन्न जिविकोपार्जनका श्रोतहरु तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ । त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा जीविकोपार्जनको प्राकृतिक स्रोतहरूमा वन तथा वन्यजन्तुमा सबैभन्दा धेरै प्रभाव पर्ने देखिन्छ भने दोस्रो स्थानमा पानीको स्रोत तथा जडीबुटिमा प्रभाव परेको छ । त्यस्तै भौतिक स्रोतहरूमा पर्ने प्रभावमा खानेपानी पहिलो स्थानमा छ भने, विद्युत, घरगोठ, संचार दोस्रो स्थानमा देखिएको छ । जीविकोपार्जनको आर्थिक स्रोतमा भने कृषि तथा पशुपालनमा सबैभन्दा धेरै प्रभाव पर्दछ । सामाजिक स्रोतहरूमा भने विद्यालय तथा स्वास्थ्य चौकी, सामुदायिक भवन तथा वन तथा कृषि समूहहरुलाई प्रकोपको प्रभाव धेरै पर्ने देखिन्छ ।

तालिका २१: जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा प्रभाव विश्लेषण

जीविकोपार्जनका सम्पति	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	स्तर (१–३)
प्राकृतिक	• २६ वटा सामुदायिक वन रहेका छन् सल्ला, धुपी, देवदार, गुराँस, ओखर जस्ता रुखहरु त्यस्तै चुत्रो, अत्तिस, खिरौला, गुच्चीच्याउ, कुट्की, जटामसी, चिराइतो, पदमचाल, यार्सागुम्बा जस्ता जडीबुटी पाइने र स्याल, फ्याउरो, ब्वाँसो, कस्तुरी मृग, भालु घोरल, च्याँखुरा, कालिज, डाँफे आदि पाइने वासस्थान भएको जंगल तुलनात्मक रुपमा पातलिँदै गएको • पाटनमा जडीबुटी संकलनमा मानिसको चाप बढेको छ र त्यसले सो	• सामुदायिक वनले कडीकडाउ नगर्ने हो भने वनजंगलको क्षेत्रसँगै वन्यजन्तु, वन पैदावर र जडीबुटीका प्रकार र संख्यामा कमी आउन सक्ने • प्राकृतिक प्रकोपबाट बनक्षेत्र प्रभाबित हुने (बाढी, आगलागी, खडेरी, हावाहुरी) • मिचाहा प्रवृत्तिका झारहरु अत्याधिक मात्रामा देखा पर्न सक्ने • पानीका मूलहरु अझै सुक्न सक्ने र पानीका हाहाकार मच्चिन सक्ने • नदी कटानका कारण वन क्षेत्र घट्ने, • जमिनमा उब्जनी बढाउनका लागी पछि	३

	अवधिमा प्राकृतिक स्रोतमाथिको खपत पनि बढाएको • पानीका प्राकुतिक मूलहरु सुक्दै गएको • पानी पर्ने प्रवृत्तिमा फरकपन हुनाले खोलामा कहिले पानीको बहाव एक्कासी बढ्ने र कहिले पानीको मात्रा कम हुने गरेको • खडेरीको कारण जमिनमा सुख्खापन बढ्दै गएको र प्राकृतिक सुख्खा पहिरोका घटना बढेको	रासायनिक मल र विषादीको प्रयोग बढ्न सक्ने • नदी किनाराहरुमा र खाली ठाउँमा बृक्षारोपण गरी यसको गुणस्तर सुधार्न सकिर्ने, • जडिबुटी संकलन केन्द्रको स्थापना गरी रोजगारीको सृजना गर्न सकिने, वन्यजन्तुको संरक्षण गरी पर्यटकलाई आकर्षण गरी पर्यटन उद्योग विकास गर्न सकिने • व्यवस्थित तटबन्ध व्यवस्था भएमा जमिनको गुणस्तर बढ्दै जानेछ, • जंगल र जलाधारको संरक्षण गरेमा खानेपानी, सिँचाइको सुविधा हुन सक्छ	
भौतिक	• वडा नं २ को रुम पातिहाल्ना हँदै गुम्बासम्म, ७ को वडा कार्यालयदेखि ८ को खालीवनसम्म, १० को दापु र ११ को हुमबाहेक सबैमा कच्ची सडकको पहुँच पुगेको र बिस्तारै स्तरउन्नती गर्ने योजना रहेको (त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको वार्षिक योजना, २०७७।७८)	• सडक कालोपत्रे हुने • कुलो कुलेसा र नहर बन्दै छन् भविष्यमा राम्रो र गुणस्तर हुनेछन् • लोडसेडिङको अन्त्य हुनेछ र ठुला उद्योग संचालनका अवसर खुल्नेछन • ढल निकास भविष्यमा व्यवस्थित हुनेछ • स्वच्छ खानेपानीको बिस्तार हुनेछ • सरकारी भवनले गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्ने	३

	• वातावरणीय पक्षलाई ध्यान नदिइ बनाइएका थुप्रै सडक खण्डले पहिरो निम्त्याएको • छलगाड, गल्लीगाड, करबगाड, पालंगखोला, खातीखोला, फुल्चिगंखोला, खालीछहरा, हुमखोला, रुमखोला भित्तिखोला जस्ता सिंचाई संचालनमा आएका • कुलो, कुलेसा, नहर नाजुक अवस्थामा रहेको • वडा नं. ६ पालगंमा खातीखोला लघजलुविद्युत आयोजना (८० किलोवाट) वडा नं ८ को खालीछहरा (१०० किलोवाट) र वडा नं १ मा छलगाड (किलोवाट) ले जम्मा २०५ कि.वा. विद्युत प्रदान गरेको तर बिहान र बेलुकी मात्र थोरै क्षमताको विद्युत भएकाले निकै सामान्य खपत हुने उपकरण मात्र संचालन हुने र सहायक ऊर्जाको स्रोतको रुपमा व्यक्तिगत सोलार प्यानल प्रयोग हुने • ढल निकास व्यवस्थित छैन र कुनै	• अस्पताल पनि गुणस्तरीय हुने र ठुलो ठुलो रोगको उपचार हुने • भविष्यमा विद्यालयको गुणस्तर बढ्दै जाने उच्च तहका क्याम्पस स्थापना भइ विविध विद्याहरु संचालन भई गुणस्तरीय शिक्षाको अवसर प्राप्त हुने • पक्की पुलहरु निर्माण हुनेछ • विस्तारै शहरीकरण बढी यातायात, उद्योग, रोजगारीका अवसर खुल्नेछन् • संचार, सुचना प्रविधिको विकास हुनेछ र नगर बाह्य संसारसँग घुलमिल हुनेछ , • सँगसँगै प्रदूषण पनि वृद्धि हुनेछ ।	

	ठाउमा ढल निकास छैन • खानेपानी सबै ठाँउमा नपुगेको • हरेक वडामा वडा कार्यालय भवन भएको • प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण भएको ३५ सरकारी विद्यालय रहेको र नगरमा एउटै मात्र संयुक्त क्याम्पस लिकुमा रहेको • झोलुगें पुलहरुले नगरका विभिन्न ठाँउहरु जोडिएको		
सामाजिक	• वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, इलाका प्रहरी, इलाका वन कार्यलाय रहेका छन तर अपेक्षित सेवाहरु प्रदान गर्न नसकेको • हरेक वडामा आमासमुह रहेको • हरेक वडामा मठमन्दिर रहेको र सोही अनुसारका धार्मिक गुठी पनि रहेको (बाला त्रिपुरासुन्दरी,मन्दिर, भवानी मष्टा मन्दिर ,मष्टा, भयार मन्दिर, कैलाश मन्दि) साथै शिसिर गुम्बा, छेक्त्योगं गुम्बा, हिमालयन चर्च पनि अवस्थित	• सरकारी र सामाजिक सेवा केन्दको गुणस्तर र प्रभावकारीता बढ्न सक्ने • दक्ष प्राविधिक तथा सामाग्री थप्ने • सांस्कृतिक पर्व, मेला, भेषभुषा, नाच, अभिलेख स्थलको संरक्षण गरी धार्मिक तथा सांस्कुतिक पर्यटनको विकास हुन सक्ने	३

मानवीय	• जनसंख्या (१२७४५) महिला (६६५९) र पुरुष (६०६८) • प्राविधिक विद्यालय धेरै नभएकोले दक्ष जनशक्ति तथा दक्ष शिक्षक नभएको • सिकर्मी, डकर्मी, सिलाइ कटाइ, जाली बुनाइ जस्ता सिप • गिट्टी कुट्ने जस्ता ज्यालादारी बाट गुजारा गर्नै धेरै • जलवायु परिवर्तनमा सचेतना एवं ज्ञानको अवस्था केही शिक्षित वर्ग सम्म मात्र रहेको	• जनसंख्या बढ्ने • साक्षरता प्रतिशत बढ्ने • प्राविधिक जनस्रोत बढेर स्वरोजगारको जनसंख्या बढ्ने • दक्ष जनशक्ति तयार गरी आर्थिक सहयोगको व्यवस्था हुने • युवा सशक्तिकरण अभियान हुने र कार्य सञ्चालन हुने • सिपमूलक तालिम संचालन हुने • क्षमता विकास कार्यक्रम गर्ने • सेवामुलक र व्यवसायिक कृषिमा जनस्रोत निर्माण भई बाहिर जाने युवाको संख्यामा कमी आउने	२
आर्थिक	• त्रिपुरा सुन्दरी जडीबुटी उद्योग, डोल्पा डिस्टिलरी, फलफुल प्रशोधन उद्योग, घरेलु कपडा उद्योग, मष्टा नारायण साबुन उद्योग, काष्ठ उद्योग, पिसानी, मिलहरु सञ्चालनमा रहेको • माछापुच्छ्रे वाणिज्य बैक रेमिट्यान्स, वित्तिय संस्था तथा सहकारी संस्था रहेका जसले गर्दा बचत गर्न तथा ऋण लिन सजिलो	• जडीबुटी संकलन र प्रशोधन केन्द्र संचालित भइ स्वरोजगार बढ्न सक्ने • बैंकहरु, सहकारी संस्था थप गर्ने र लगानी बढाउन सकिने • निष्क्रिय आमा समूहलाई सक्रिय बनाउने, मासिक बैठक बस्ने जिम्मेवार बाँडफाँड गर्न सकिन	१

	• युनियन बीमा कम्पनी नगरमा संचालनमा रहेको		

४.२.१० विषयगत क्षेत्रमा पारेको प्रभाव

परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको खाका २०७६ ले दस वटा विषयगत क्षेत्र र यस विधिबाट त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा विगत ३० वर्षमा जलवायुमा देखिएको परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रगत प्रभाव तथा हालको अवस्था र भविष्यको अनुमान प्रस्तुत गरिएको छ । पहिलेको अवस्थाबाट वर्तमान अवस्थामा भएको परिवर्तन र भविष्यमा पार्न सक्ने नकारात्मक असरको चित्रण गरिएको छ । जसले जलवायु परिवर्तनको असरबाट अनुकूलन हुन गर्नुपर्ने कामहरूको प्राथमिकीकरण र लेखाजोखा गर्न मद्दत भएको छ।

तालिका २२: विषयगत क्षेत्रमा परेको प्रभाव तथा भविष्य अनुमान

३० बर्ष अगाडिको अवस्था	हालसम्म महसुस गरेको प्रभाव	भविष्यको अनुमान	महिला तथा बालबालिकामा संकटासन्न वर्गमा पर्नसक्ने प्रभाव
		कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	
खेतबारीमा अन्न कम लगाउने गरेको र उत्पादनमा कमी भएको थियो । खोरियाखेतीको प्रचलन थियो । वर्षाको पानीमा भर पर्नु पर्ने हुन्थ्यो । सिचाइको सुविधा थिएन ।	खाद्यन्न बालीसँगै नगदेबाली तथा फलफुल खेती प्रवर्दन गर्ने प्रयास भएको छ । धेरै स्थानहरुमा सिचाई सुविधा पुगेको छ । कृषि समूह र कृषि सहकारीका	भू-क्षमता अनुसारको भू-उपयोग सम्बन्धि प्राविधिक तालिम पाएका हुनेछन् । खडेरी थेग्ने बाली वितरण भएको हुनेछ । गह्रागह्रा बनाएर खेती गर्ने चलन	दूषित खाद्य पदार्थको उपभोगबाट उत्पन्न हुने रोगहरूको फैलावट बढ्नेछ । सुनौला हजार दिनका आमाहरु सुरक्षीत पोषण नपाएर कमजोर हुने, गर्भमै बच्चा मर्ने, रक्तअल्पता हुने जस्ता समस्याबाट

स्थानीय उत्पादनहरुमा मात्र पहुँच थियो ।	सदस्यहरुको क्षमता विकास, सशक्तिकरण भएको छ । खाद्यसुरक्षामा पोषणको कुरा बुझेका छन् । यद्यपी शहरीकरण सँगै दूषित खाद्य पदार्थको उपभोगबाट बढेको छ ।	बढ्नेछ । तरकारी तथा फलफुल संकलन केन्द्र, व्यावसायिक खेती सुरु भएको हुनेछ। पशु तथा खाद्यान्न बिमा सबैले गरेका हुनेछन् । पक्की गोठहरु निर्माण भएका हुनेछन् गोठसुभारका कार्यक्रमहरु संचालनमा हुनेछन् ।	ग्रसित हुन सक्नेछन् । बच्चाहरु कुपोषित हुन सक्नेछन्।
वन जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण			
पर्याप्त वन पैदावार, जैविक विविधता थियो । खुल्ला चोरीशिकारी हुने गरेको थियो । थुप्रै वन्यजन्तु जस्तै ओत, कस्तुरी, झारल, घोरल देखिने गरेको थियो । स्थानीयहरु गैरकाष्ठ पैदावार तथा जडिबुटी बिक्रि गर्न नेपालगञ्जसम्म जाने गरेको थिए ।	वन, जैविक विविधता तथा जलाधारसम्बन्धी अध्ययन भएको छैन् । वन डढेलो धेरै भएको कारण वन पैदावार कमि भएको छ । २३ सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति र ८ मध्यवर्ती वन सक्रिय रहेको छ । स्थानीयहरु गैरकाष्ठ पैदावार तथा जडिबुटी खरिद गर्न बिचौलियाहरु	वन्यजन्तुमा आधारित पर्यापर्यटनको विकास भएको हुनेछ । राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजारको विश्लेषण गरी गैरकाष्ठ पैदावारमा आधारित जडिबुटी प्रशोधन उद्योगको प्रवर्द्धन भएको हुनेछ । बैज्ञानिक वन व्यवस्थापन हुनेछ । माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रहरुको अन्तर सम्बन्ध र सहकार्य सहितको	रोजगारीका सिलसिलाका पुरुषहरु घरमा नहुँदा दाउरा संकलनमा गर्न जाने महिलाहरु वन्यजन्तुसँगको द्वन्द्वको जोखिम रहेको हुन्छ । अहिलेको जस्तै आगलागीको घटना बढ्दै गए बन पैदावार लिन टाढा जानु पर्ने हुन सक्छ ।

गैरकाष्ठ पैदावारमा आधारित जडिबुटी प्रशोधन उद्योगको विकास भएको थिएन् ।	गाउँगाउँमा आउने गरेका छन् । गैरकाष्ठ पैदावारमा आधारित जडिबुटी प्रशोधन उद्योगको विकास भएको छन् । वन व्यवस्थापन तालिम तथा सोको लागि आवश्यक सामाग्रीहरु सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिलाई वितरण गरिएको छ । माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रहरुको अन्तर सम्बन्ध र सहकार्य सहितको जलाधार व्यवस्थापनको ज्ञानको कमी छ ।	जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तालिम पाएका हुनेछन् । स्वास्थ्य समस्या बढ्न सक्छ	
जल तथा उर्जा			
टुकी बाल्ने गरेको, खाना पकाउन सबै परिवारहरुले दाउरा गर्ने गरेको, वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धि ज्ञान नभएको, जलको उपयोग सामान्य पिउने, पशुचौपायालाई दिने, सिचाईका साथै घट्ट संचालन प्रयोजनका लागि	लघु जलविद्युत संचालनमा आएपनि निश्चित समय मात्र बत्ति आउने गरेको छ । केहि घरपरिवार सोलारको प्रयोग गर्दैछन् । खाना पकाउन अधिकाशं परिवार दाउरा	नगरपालिका पूर्ण रुपमा विद्युतीकरण हुनेछ । वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धि तालिम संचालन भई प्रयोगमा आएको हुनेछ । एल. पि. जि ग्यास प्रयोग अधिक हुनेछ	खाना पकाउन अधिकाशं परिवारले दाउराको प्रयोग गर्ने हुँदा र स्वच्छ उर्जाको प्रयोग नहुँदा महिला, दुधे बालबालिका र बृद्धबृद्धाहरुमा श्वासप्रश्वासको जोखिम अधिक रहेको छ ।

हुने गरेको थियो । मुहान ठाउँठाउँमा फुट्ने गर्दथ्यो तथा जलको प्रसस्त मात्रामा उपलब्धता थियो। पानी बोकेर धाउनुपर्ने अवस्था थियो । परम्परागत चुलोको प्रयोग थियो।	र बजार क्षेत्रमा केही परिवारहरु एल. पि. जि ग्यास प्रयोग गर्दैछन् । जलको बहुउपयोग हुने गरेको छ र माग पनि बढ्दो छ । अव्यवस्थित सडक निर्माण तथा अत्यधिक खडेरीले पानीका मुहान सुकेका छन् । खानेपानी आयोजनाहरुले टोलटोल पाईप मार्फत् पानी वितरण भएको छ ।	। जलको बहुउपयोग हुने र साना उद्योग कलकारखानाका लागि माग पनि बढ्दो हुनेछ र प्रति व्यक्ति जलको माग बढ्ने छ ।	खाना पकाउने दाउराको प्रयोग र रोजगारीका सिलसिलाका पुरुषहरु घरमा नहुँदा दाउरा संकलनमा गर्न जाने महिलाहरु वन्यजन्तुसँगको द्वन्द्वको जोखिम रहेको हुन्छ ।
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई			
रुढीवादी अन्धविश्वासमा आधारित उपचार पद्धति थियो । धामीझाँक्रीले स्थानीय जडिबुटी प्रयोग गर्दथे । आपत्कालीन स्वास्थ्यसेवा संचालनका लागि संचार, सवारी केही थिएन । चर्पी थिएन । पानी येथेष्ट थिएन । खुल्ला शौच	प्राथमिक उपचार सम्वन्धी तालिम पाएका छन् । खुल्ला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा छ र चर्पीको प्रयोग हुन्छ । स्वास्थ्य संस्था सञ्चालनमा छ । प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र तथा प्रसुती गृह संचालनमा छन् । गर्भवति महिलालाई स्वास्थ्य चौकी	कोभिड- १९, कोरोनाजस्ता महामारीका लागि क्वारिनटिन तथा होल्डीङ्ग सेन्टर सहित अत्यावश्यक उपचारको व्यवस्था भएको हुनेछ । कोभिड १९, कोरोनाजस्ता महामारीका बिरामीको सम्पर्क ट्रेसिङ्ग गरी उपचारको व्यवस्था भएको हुनेछ । मानव महामारी साथै पुश तथा बालीको महामारी प्रकोप क्षेत्रका लागि महामारी	किशोरी मैत्री शौचालय नभएका विद्यालयमा महिनावारीको समयमा अप्ठेरो पर्ने गरेको छ । त्यस्तै कतिपय किशोरी मैत्री शौचालय भएका विद्यालयका शौचालयहरुमा पानीको आपुर्ति सहज छैन् । स्वास्थ्य संस्थाको पहुँचले महिला तथा बालबालिकाको स्वास्थ्य स्थिति सुधार

गर्ने अवस्था थियो । साबुन पानीले हात धुने चलन थिएन । घर र पशुका गोठ खोर नजिकै हुन्थे । असुरक्षीत महिनावारी र असुरक्षीत गर्भधान हुने अवस्था थियो ।	पुऱ्याउन स्टेचरको व्यवस्था छ । आवश्यक औषधिहरुको केहि मात्रामा व्यवस्था छ । घरायसी तहमा पानी शुद्धिकरण गर्ने विधिको जानकारी भएको छ । विद्यालयमा किशोरी मैत्री शौचालय बन्ने क्रम सुरु भएको छ । सुरक्षीत महिनावारी प्याडको प्रयोग बढ्दो छ ।	प्रकोप आँकलन, नक्शाङ्कन र प्रकोपक्षेत्र निर्धारण गर्ने र यसलाई सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध भएको हुनेछ । लिङ्ग, उमेर र अपाङ्गताका आधारमा महामारी जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूमा भू-सूचना प्रविधि समेत प्रयोग गरी सम्मुखता र संकटउन्मुखता आँकलन गर्ने र सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध भएको हुनेछ। वडामा किशोर किशोरी मैत्री सेवा उपलव्ध हुनेछ। सार्वजनिक शौचालय निर्माण भएको हुनेछ। आधुनिक खानपानले नसर्ने रोग बढ्ने देखिन्छ ।	हुने देखिन्छ ।
स्थानीय ग्रामिण तथा सहरी बस्ती			
ग्रामिण बस्ती तथा भौतिक पूर्वाधारहरूको विकास ज्येष्ठ नागरीक	भौतिक पूर्वाधारहरूको योजना सहित निर्देशित जग्गा विकास कार्यक्रम, जग्गा	भौतिक पूर्वाधारहरूको योजना सहित निर्देशित जग्गा विकास कार्यक्रम, जग्गा	महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग, संकटान्मुख समुदायहरू र सम्पूर्ण

र आदिवासीहरूको वर्षौं देखिको ज्ञान, सीप, अनुभव र परम्परागत अभ्यासका आधारमा आवश्यकता अनुसार स्रोतको पहुँचका आधारमा हुने गर्दथे ।	एकीकरण कार्यक्रम, घडेरी तथा सेवा सुविधा कार्यक्रम विकास गर्न सकिएको छैन्। अव्यवस्थित शहरीकरणको सुरु भएको छ। वातावरण प्रदुषण सुरु भएको छ ।	एकीकरण कार्यक्रम, घडेरी तथा सेवा सुविधा कार्यक्रम विकासमा पहल भएको हुनेछ । महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्गमैत्री पुर्वाधार विकासका विनियमको निर्माण भएको हुनेछ । वायु, जल तथा जमिनको प्रदुषण बढ्दै जान सक्नेछ ।	सरोकारवालाहरूको मुद्धा समेटिने गरी स्थानीय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती निर्माण हुनुपर्दछ ।
जलावायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण			
सरकारी कार्यालयहरू, सामुदायिक भवनहरू, विद्यालयहरू, स्यास्थ्य चौकीहरू र आश्रयस्थलहरू बालबालिका, बृद्धबृद्धा तथा अपाङ्ग मैत्री थिएनन् । खाद्य असुरक्षाको चुनौतिलाई सम्वोधन गर्न कृषि बीमा, कृषक लाभ कार्यक्रम र खाद्य तथा बिउ भण्डारहरू थिएनन् । विपद्का समयमा ढुकुटी, अँचोपैचो	विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि समुदायमा आधारित संस्थाहरूका कार्यक्रम र नीति निर्माणमा महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग र संकटउन्मुख समुदायको पहुँच, प्रतिनिधित्व र प्रभावकारी सहभागिता सुनिश्चित गर्ने प्रयास भएको छ । बाढी जोखिम न्यूनीकरणका लागि संरचनागत प्रविधि अवलम्बन गर्दै बस्ती क्षेत्रलाई लक्षित गरी तटबन्ध तथा	महत्वपूर्ण पूर्वाधारहरू (आवास, सिंचाई, उद्योग, कृषि, सडक, ऊर्जा, पशुधन, वन, सिमसार, जीविकोपार्जन, विद्यालय, अस्पताल, स्वास्थ्य चौकी, खानेपानीका संरचना आदि), आश्रयस्थल र जनसंख्याको लागि बहु-मापदण्डमा आधारित विस्तृत बहु-प्रकोप जोखिम आँकलन तथा नक्शाङ्कन भएको हुनेछ । प्रत्येक सार्वजनिक, सरकारी र	दलित, महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग, संकटउन्मुख समुदायहरू र सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने । समाजका सीमान्तकृत समूह, महिला, अपाङ्ग, बाल-बालिका तथा वृद्ध-वृद्धाहरूजस्ता अतिसंकटउन्मुख समूहहरूका लागि प्राथमिकताका आधारमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण

गर्ने चलन थियो । आदिवासीहरूको वर्षौं देखिको ज्ञान, सीप, अनुभव र परम्परागत अभ्यासका आभारमा खोज उद्धार हुने गरेको थियो ।	तारजाली निर्माण भएको छ । नगरपालिकाको जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजना तयार हुने क्रममा छ। सरकारी कार्यालयहरू, सामुदायिक भवनहरू, विद्यालयहरू, स्यास्थ्य चौकीहरू र आश्रयस्थलहरू बालबालिका, बृद्धबृद्धा तथा अपाङ्ग मैत्री छैनन् । विद्यालयहरुका विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तयार भएको छैनन् । आपत्कालीन उद्दार सामग्रीको व्यवस्था छैन। महिला, सुत्केरी, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग तथा बिरामीहरूका लागि आवश्यक पर्ने विशेष खाद्यान्न, औषधि, सरसफाईका सामान तथा सहायक उपकरणहरू पर्याप्त मात्रामा भण्डारण	व्यावसायिक भवनमा निकासी मार्ग र भेला हुने स्थान छुट्याई रेखाङ्कन र सिमाङ्कन भएको हुनेछ । स्थानीय विद्यालयहरुका विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तयार भएको हुनेछ । कृषिमा बढदो विपद् (बाढी, पहिरो, खडेरी, ओर्ग्किरा) जोखिम र खाद्य असुरक्षाको चुनौतिलाई सम्वोधन गर्न कृषि बीमा, कृषक लाभ कार्यक्रम र खाद्य तथा बिउ भण्डारहरूको स्थापना भएको हुनेछ । आपत्कालिन उद्धार सामाग्रीहरू तथा उपकरणहरू (डुङ्गा, लाइफ ज्याकेट, दमकल, एम्बुलेन्स, स्ट्रेचर आदि) सहित पेय तथा खाद्य सामाग्रीहरू, बीउबिजन, पशुपन्छीका दानाहरू पर्याप्त मात्रामा भण्डारण भएको हुनेछ तथा आपत्कालीन राहत कोष संचालन	सम्बन्धी विशेष कार्यक्रमहरूको विकास गरी संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

	भएको छैनन् । समुदायमा आधारित, तालिम प्राप्त, पूर्व अभ्यासशील स्वयंसेवकहरूको प्रथम उद्धारक संयन्त्रको विकास र क्षमता अभिवृद्धि भएको छैन् । बहुप्रकोप जोखिमको आँकलन तथा नक्शाङ्कनहरू गरी त्यस्ता जोखिम समेट्न गरी स्थानीय ऐन कानुन, नितिनियम तयार भइको छैन् ।	भएको हुनेछ। महिला, सुत्केरी, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग तथा बिरामीहरूका लागि आवश्यक पर्ने विशेष खाद्यान्न, औषधि, सरसफाईका सामान तथा सहायक उपकरणहरू पर्याप्त मात्रामा भण्डारण भएको हुनेछ । जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धि तालीम तथा स्थानीय शैक्षिक कार्यक्रमको पाठ्यक्रममा समावेश गर्न पहल भएको हुनेछ । सबै सार्वजनिक भवनहरू, विद्यालयहरू, अस्पतालहरू तथा महत्वपूर्ण पूर्वाधारहरूमा धुँवा डिटेक्टर र आगलागी अलार्मको विकास र जडान भएको हुनेछ । सरकारी कार्यालयहरू, सामुदायिक भवनहरू, विद्यालयहरू, स्वास्थ्य	

		चौकीहरू र आश्रयस्थलहरू बालबालिका, बृद्धबृद्धा तथा अपाङ्ग मैत्री हुनेछन्। जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि वैकल्पिक तथा सृजनशील आर्थिक साधनहरू जस्तै पूर्वानुमानमा आधारित लगानी, साना लगानी, लघु ऋृण, बीमा, पुनर्बीमा आदिको विकास तथा प्रवर्द्धन भएको हुनेछ । विपद् प्रभावित व्यक्ति तथा समुदायहरूलाई लघुवित्त, ससर्त नगद स्थानान्तरण आदिको व्यवस्था स्थापित भएको हुनेछ । व्यवसायिक सामाजिक जिम्मेवारी कार्यक्रम मार्फत विपद् पश्चातको पुनर्लाभ र पुर्ननिर्माणमा निजी लगानी बृद्धि भएको हुनेछ ।	
उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार			

ज्येष्ठ नागरीक र आदिवासीहरूको वर्षौं देखिको ज्ञान, सीप, अनुभव र परम्परागत अभ्यासका आधारमा भौतिक पूर्वाधार बन्ने गरेको थियो । उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार दासै विकास भएको थिएन, स्थानीयहरु नेपालगञ्जदेखि हिड्ने गरेका थिए ।	सरकारी कार्यालयहरू, सामुदायिक भवनहरू, विद्यालयहरू, अस्पतालहरू र आश्रयस्थलहरू बालबालिका, बृद्धबृद्धा तथा अपाङ्ग मैत्री छैनन् । गाउँपालिका भित्र रहेका सडक मार्गहरु लयागत अन्य भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ ले निर्दिष्ट गरेका वातावरणीय अध्ययनहरु नभएको पाईन्छ ।	नगरपालिका भित्र रहेका सडक मार्गहरुको आपतकालिन रणनीतिक महत्व पहिचान गरी तिनको जोखिम र विपद् सहनशीलताको मुल्यांकन गरी प्रवलीकरण गरिएको हुनेछ । बैकल्पिक मार्गको स्पष्ट पहिचान, प्राथमिकीकरण र निर्माण भएको हुनेछ । पूर्वाधार योजना डिजाइन र निमाणर्का लागि विद्यमान मापदण्डहरू र मानकहरू, योजना मापदण्डको पालना भएको हुनेछ ।	लैगिक हिसा, बालमजदुरी जस्ता जोखिमहरु उद्योग, यातायातमा तथा भौतिक पूर्वाधार विकासका क्रममा देखिन सक्छ ।
पर्यटन एबम प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदा			
बाला त्रिपुरासुन्दरी मन्दिर, मस्टा भवानी मन्दिर राजारानी सिम ताल, बिक्रमशाही महाराजको दरबार, फोक्सुन्डो ताल सम्म जाने पदमार्ग, मुकुटेश्वर हिमाल, गौरिखारा तिर्थस्थल, तासिरुम्झे गुम्बा खाली	बाला त्रिपुरासुन्दरी मन्दिर, मस्टा भवानी मन्दिर राजारानी सिम ताल, बिक्रमशाही महाराजको दरबार, फोक्सुन्डो ताल सम्म जाने पदमार्ग, मुकुटेश्वर हिमाल, गौरिखारा तीर्थस्थल, तासिरुम्झे गुम्बा खाली छहरा झरना ताम्रे बर्णको	पर्यटन एंव प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको प्रबर्धन हुनेछ ।	स्थानीय मेला, चाडमा महिला तथा किशोरीमाथिको सम्भावित यौनजन्य आक्रमणजस्ता अपराध कर्मको जोखिम रहने हुन्छ ।

छहरा झरना ताम्रे बर्णको तिर्थस्थल स्थानीय पहिचान भएको तर राष्ट्रिय हिसाबमा प्रबर्धन भएको थिएन । स्थानीय पर्यटनको पनि खासै प्रबर्धन भएको थिएन । जिम्बु तथा अन्य जडिबुटीहरु व्यापारका लागि स्थानीयहरु भारतसम्म पनि जाने गरेका थिए ।	तिर्थस्थल ठाँउहरुलाई पर्यटन एंव प्राकृतिक तथा सांस्कृतिकरुपमा प्रबर्धन गरेको छ । सामाजिक संजालको प्रयोगकर्ताहरुको वृद्धिले स्थानीय मेला,पर्यटनमा थप टेवा पुगेको छ ।		
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समबेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन			
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता विभेद थियो । अभिभावक नभएका बालबालिका, एकल महिला, ज्येष्ठ नागरिक, रोगी, सुत्केरी, गर्भवती, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, हेरचाह गर्ने कोही नभएका महिलाका लागि सङ्क्रमणकालीन पुर्नस्थापना केन्द्र स्थापना गरी राहत र पुर्नस्थापनाको कार्यक्रम सञ्चालन हुँदैनथियो ।	अभिभावक नभएका बालबालिका, एकल महिला, ज्येष्ठ नागरिक, रोगी, सुत्केरी, गर्भवती, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, हेरचाह गर्ने कोही नभएका महिलाका लागि सङ्क्रमणकालीन पुनर्स्थापना केन्द्रको स्थापना भएको अवस्था छैन् । व्यापारी, व्यवसायी र उद्यमीहरूलाई जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनबारे प्रशिक्षण दिई उनीहरूको जवाफदेहिता,	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिताको पुर्ण सुनिश्चितता हुनेछ । अभिभावकविहीन बालबालिकाको खोजीनिती, संरक्षण, गर्भवती, सुत्केरी आमा, नवजात शिशु, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, एकल महिला, बिरामी, ज्येष्ठ नागरिकको आवश्यकीय हेरचाहको भएको हुनेछ । प्रभावितको समतामूलक पहुँच स्थापना र सामुदायिक पुनर्निर्माण, स्रोत संरक्षण	महिला तथा किशोरीमाथिको सम्भावित यौनजन्य आक्रमणजस्ता अपराध कर्मको जोखिम रहने हुन्छ । विशेष गरी जीविकोपार्जनको अवसर पुनर्सिजना गर्ने गरी समूह, समिति, संस्थाका गतिविधिहरूको निरन्तरता, तीव्रता सबै वडामा भएको पाईदैन् । व्यापार, उद्योगमा आधारित जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा महिला, दलितको पहुँच कम हुन सक्नेछ ।

प्रभावितको समतामूलक पहुँच स्थापना हुँदैनथियो । कृषि तथा पशुपालनमा आधारित जीविकोपार्जन थियो ।	सहभागिता र जिम्मेवारीवोध बढाईएको छ । नेपाल सरकारको प्रचलित कानुनअनुसार विधिको शासन हुन्छ । कृषि बाहेकका जीविकोपार्जनका स्रोतहरुको पहिचान भएको छ ।	एवं सेवा सञ्चालनमा बृद्धि भएको हुनेछ । समुदायमा मनोविमर्श सहायता चाहिने प्रभावितहरुको पहिचान गरी उनीहरूको समूहहरूको मागपक्षीय जागृति उपयोगी क्रियाकलापहरु संचालन भएको हुनेछ । व्यापार, उद्योगमा आधारित जीविकोपार्जनका स्रोतहरुको पहिचान भएको हुनेछ ।	
जनचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा अनुगमन			
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका सवालमा जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास जस्ता कार्यक्रमहरु हुँदैन थिए । प्रकोप, संकटउन्मुखता तथा जोखिम आँकलन, व्याख्या र समय समयमा अद्यावधिक गर्ने, जोखिम संवेदनशील	राजनीतिक दल तथा भातृ संगठनहरुका सदस्यहरु, निर्वाचित जनप्रतिनिधि, विषयगत निकायका सम्पर्क व्यक्ति, विपद्‌ जोखिम व्यवस्थापन क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरूलाई जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन ऐन, नियम, नीति, रणनीतिक कार्ययोजना बारे	संकटउन्मुख लक्षित समुदायहरू (महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग, आदिवासी, दलित, विपन्न) को लागि पूर्वसूचना प्रणालीबारे जानकारीमूलक सामाग्रीहरूको (पुस्तिका, पर्चा, सूचनापत्र, विद्युतीय सन्देश इत्यादि) तयारी हुनेछ । विद्यालयका पाठयक्रममा विपद् जोखिम	दलित तथा जनजाती, महिलाहरुले यस्ता जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास कार्यक्रममा प्रतिनिधित्व गर्ने अवसर कम पाउन सक्ने संभावना हुन्छ ।

भू-उपयोग योजना तयारी, विपद् प्रभाव मूल्याङ्कन सम्वन्धमा सरोकारवाला र पेशाकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम हुँदैन थिए । समुदायमा आधारित, तालिम प्राप्त, पूर्व अभ्यासशील स्वयंसेवकहरू थिएनन् ।	अभिमुखिकरण भएको छ । जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धमा सचेतना जगाउने कार्यक्रमहरूको विकास तथा संचालन गर्नका लागि समुदायमा आधारित संघ संस्था, गैरसरकारी सङ्गठन तथा अन्य सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य भएको छ । जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी चेतना तथा प्रशिक्षणका लागि विस्तृत गाउँपालिका स्तरको कार्यक्रमको विकास गरी संचालन भएको छ । वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धि कानुनहरुको सचेतिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धिका विशेष कार्यक्रमहरू संचालन भएको छैन । नगरपालिकामा प्रकोप, संकटउन्मुखता	न्यूनीकरण र व्यवस्थापन सम्वन्धी पाठयक्रम निर्माण गरी अध्ययन, अध्यापनलाई संस्थागत भएको हुनेछ । दलित, महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा, अपाङ्ग, संकटउन्मुख समुदायहरू र सम्पूणर् सरोकारवालाहरूका लागि जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रमहरू भएको हुनेछ । विद्यार्थी, अविभावक, शिक्षक, स्वास्थ्यकर्मी, खानेपानी सेवा प्रदायक, सामुदायिक संस्था तथा उपभोक्ताहरूका लागि जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा खेल्नुपर्ने भूमिकाबारे जानकारीमूलक सामग्री बनाई प्रचारप्रसार गर्ने, तालिम प्रदान भएको हुनेछ। वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धि कानुनहरुको सचेतिकरण तथा क्षमता अभिवृद्धिका विशेष कार्यक्रमहरू	

	तथा जोखिम आँकलन, व्याख्या र समय समयमा अद्यावधिक गर्ने, जोखिम संवेदनशील भू(उपयोग योजना तयारी, विपद् प्रभाव मूल्याङ्कन सम्वन्धमा सरोकारवाला र पेशाकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम भएको छ ।	संचालन भएको हुनेछ । विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका सवाल, समस्या र समाधान माथि अनुसन्धान भएको हुनेछ । समुदायमा आधारित, तालिम प्राप्त, पूर्व अभ्यासशील स्वयंसेवकहरूको प्रथम उद्धारक संयन्त्रको विकास र क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	

४.२.११ पारिस्थितिकीय प्रणालीको संकटासन्नता चित्रण तथा विश्लेषण

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित जोखिम र तिनहरुले वन जङ्गल/जैविक विविधतामा, कृषि र जल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउनु यस विश्लेषणको उद्देश्य रहेको छ ।

क) वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

यस नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरु तथा संभावित जोखिमहरुले वनको अवस्थामा तथा जैविक विविधतामा के कस्तो असर पारिरहेको छ भनी पत्ता लगाउन यस विधिको प्रयोग गरीएको थियो। समुहमा छलफल र अन्तरक्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी वन प्रजातीमा परिवर्तन, जीवजन्तुका प्रजातीमा परिवर्तन, वनको अवस्था, यसका संयोजन तथा पारिस्थितिकिय प्रणलीको सेवामा कस्तो परिवर्तन आएको छ भनी विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका २३: वन जङ्गल पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क.सं	जोखिमहरू	वन प्रजातिमा परिवर्तन	जीवजन्तु प्रजातिमा परिवर्तन	वनको अवस्था/गुणस्तर	संयोजन	वनको पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	बाढी	१	१	२	१	२	७
२	पहिरो/भू-क्षय	१	१	२	१	२	७
३	आगलागी	१	१	३	१	३	९
४	चट्याङ्ग	१	१	१	१	१	५
५	हावाहुरी	१	१	२	१	१	६
६	हिमपहिरो/हिमपात	१	१	२	१	२	७
७	असिनापात	१	१	१	१	१	५

९	खडेरी	१	१	३	१	३	९
	औसत	१	१	२	१	१.८७५	

हालका बर्षहरुमा जलवायु परिवर्तनका कारण स्थानीय वन प्रजातिहरु जस्तै जडिबुटी, वन्यजन्तुहरुको संख्या घट्दै गएको छ भने मिचाहा प्रजातिहरु जस्तै बनमारा, पार्थेनियम (नक्कलि पाति) जस्ता प्रजातिहरुले आफ्नो अस्तित्व बढ्दै गएका छन् । यस्ता प्रकोपहरु बढदैजाँदा वनको अवस्था र गुणस्तरमा असर पुग्दछ, जसले गर्दा वनबाट प्राप्त हुने सेवा र सुविधामा समेत असर गर्दछ। यस्तो परिवर्तनले गर्दा कुनै एक प्रजातिको जनसङख्या बढने र कुनै प्रजातिहरु लोप हुने अवस्थामा पुग्दछन ।

ख) कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

जलवायु परिवर्तनका प्रकोपहरुले कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा पारेको प्रभाव विश्लेषण गर्नलाई यो विधि प्रयोग गरिएको थियो । समुहमा छलफल र अन्तरक्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी प्रमुख बालीहरुलाई आधारमानि विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका २४: कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क.सं	जोखिमहरू	खेती प्रणालीमा परिवर्तन	कृषि भूमिमा बसोबास गर्ने जीवजन्तु प्रजातिमा परिवर्तन	कृषिजन्य उत्पादन/ गुणस्तर	संयोजन	कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	बाढी	१	१	२	१	२	६
२	पहिरो/भू-क्षय	२	१	२	१	२	७
३	आगलागी	१	१	१	१	१	४
४	रोगकिरा/महामारी	२	२	३	२	३	१०

५	हावाहुरी	१	१	२	१	१	५
६	हिमपहिरो/हिमपात	१	१	२	१	१	५
७	असिनापात	१	१	२	१	१	५
८	खडेरी	३	२	३	२	३	११
	औसत	१.५	१.२५	२.२१५	१.२५	१.७५	

ग) जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

यस नगरपालिकामा भएका खोलानाला, पानीका मुहानमा जलवायु परिवर्तनले पारेका असर विश्लेषण गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । एकातिर जोखिमहरु राखेर र अर्कोतिर पानीका स्रोतहरुमा रहेका वनस्पति र जीवजन्तुमा परिवर्तन, पानीको गुणस्तरमा परिवर्तन, पारिस्थितिकिय प्रणालीको संयोजन तथा तिनका सेवामा परिवर्तन राखी जोखिमको अवस्था विश्लेषण गरिएको थियो । समुहमा छलफल र अन्तरक्रियाबाट जानकारी संकलन गरिएको थियो । पत्ता लगाईएका जोखिमहरुलाई उच्च-३, मध्यम-२ तथा न्युन-१ वर्गमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका २५: जल (खोला, ताल, नदी) पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको जोखिमहरुको विश्लेषण

क.सं	जोखिमहरू	जलीय वनस्पति प्रजातिमा परिवर्तन	जलीय जिबजन्तु प्रजातिमा परिवर्तन	पानीको अवस्था/ गुणस्तर	संयोजन	जलीय पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा परिवर्तन	जम्मा
१	बाढी	२	२	३	१	३	१०
२	पहिरो/भू-क्षय	२	२	३	१	३	१०
३	आगलागी	१	१	२	१	१	५
४	महामारी	१	१	२	१	१	५
५	हावाहुरी	१	१	१	१	१	४

६	हिमपहिरो/हिमपात	१	१	१	१	१	४
७	असिनापात	१	१	१	१	१	४
८	खडेरी	२	२	२	२	३	११
	औसत	१.३७५	१.३७५	१.८७५	१.१२५	१.७५	

घ) पारिस्थितिकय प्रणालीमा परेको तुलनात्मक रुपमा जोखिम विश्लेषण

विभिन्न पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको विश्लेषण गरे पश्चात निम्न बमोजिमको तालिकामा राखी तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका २६: पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण

क्र सं	पारिस्थितिकिय प्रणाली	विविधता	अवस्था/गुणस्तर	संयोजन	पारिस्थितिकिय प्रणाली सेवामा परिवर्तन	जम्मा	औसत
१	वनजंगल पारिस्थितिकिय प्रणाली	१	२	१	१.८७५	५.८७५	१.४७
२	कृषि पारिस्थितिकिय प्रणाली	१.३७५	२.२१५	१.२५	१.७५	६.५९	१.६४७
३	जलीय पारिस्थितिकिय प्रणाली	१.३७५	१.८७५	१.१२५	१.७५	६	१.५

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकामा रहेको पारिस्थितिकिय प्रणालीहरुको तुलनात्मक जोखिम विश्लेषण गर्दा कृषि पारिस्थितिकिय प्रणाली सबैभन्दा धेरै जोखिम रहेको देखिन्छ । कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीको अवस्था र गुणस्तरमा धेरै प्रभाव परेको छ भने पारिस्थितिकिय प्रणाली सेवामा पनि परिवर्तन भएको देखिन्छ । कृषि पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेको मुख्य प्रभावहरुमा उत्पादनमा कमि हुनु, बिभिन्न रोगकिराको प्रकोपले गुणस्तर घट्नु, नयाँ प्रजातिको बाली (साइट्रस् प्रजातिका फलफुल, अंगुर) फल्न थाल्नु इत्यादी रहेका छन् । त्यस्तै दोस्रो स्थानमा जलीय पारिस्थितिकिय प्रणाली रहेको छ । जलीय पारिस्थितिकिय प्रणालीको पनि अवस्था र गुणस्तरमा धेरै प्रभाव परेको छ भने पारिस्थितिकिय प्रणाली सेवामा पनि परिवर्तन भएको देखिन्छ । वनजंगल

पारिस्थितिकिय प्रणालीको सेवामा सबैभन्दा धेरै परिवर्तन भएको छ । जसको मुख्य प्रभावको रुपमा वन पैदावार हरुको कमि, वन्यजन्तुको कमि हुन तथा जडिबुटी पहिलाको भन्दा कम पाउन थालेको छ ।

परिच्छेद ५: जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका रणनीतिहरुको पहिचान

५.१ अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना

विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तनका असरहरूको सामना गरी परिवर्तित सहज जीवनयापन गर्न सक्ने अवस्थाको सृजना गर्ने प्रक्रिया, स्थानीय परिस्थिति अनुसार अल्पकालीन र दीर्घकालीन अनुकूनका रणनीतिहरूको अवलम्बन गर्न सकिन्छ । यस रणनीति तथा उपायहरु अवलम्बन गरी नगरपालिकाले तयार गरेको जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना कार्यान्वयनमा सवै सरोकारवालाहरुको सहयोगमा सम्पन्न गरिने छ ।

तालिका २७: प्रकोपले प्रभाव परेको जीविकोपार्जनको स्रोतहरु र अनुकूलनको उपायहरुको विश्लेषण

जलवायु उत्पन्न प्रकोपहरु	प्रभावित जीविकोपार्जन का स्रोतहरु	प्रकोपका असरहरु	समुदायले अपनाएका जुध्ने उपायहरु	के ती उपयाहरुले काम गरेका छन् ?	के ती उपयाहरु दिगो छन् ?	वैकल्पिक अनुकूलनका उपायहरु तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण
बाढी	प्राकृतिक सम्पति, भौतिक सम्पति, आर्थिक सम्पति, सामाजिक सम्पति तथा मानवीय सम्पति	बालीनाली बगाएको, पशुबस्तु बगाएको, पानीघट्ट बगाएको, खानेपानीको पाइप बगाएको, जस्तापाता बगाएको, सिंचाई कुलो भत्काएको	सुक्खा तटबन्धन निर्माण, सिंचाई मर्मत, जग्गा घेरबार, वृक्षारोपण, खाद्यान्न खरिद गरि आपुर्ति गरेको	केहि काम गरेका छन्	छैनन्	बृहत तटबन्धन, वृक्षारोपण पक्कि सिंचाई कुलो, झोलुंगे पुल तथा ट्रसपुल निर्माण, विद्युतीय कुटनी पिसानी मिल संचालन

पहिरो तथा भू-क्षय	प्राकृतिक स्रोत, भौतिक स्रोत, आर्थिक स्रोत, सामाजिक स्रोत तथा मानवीय स्रोत	अन्नबालि पुरेको, खानेपानीको मुहान पुरेको, सिंचाई कुलो तोपको, बाटोघाटो बगाएको, वनजंगल क्षति भएको, भौतिक संरचना क्षति	वृक्षारोपण, खेतीमा गह्रा बनाएको, स्याउ ओखरका रुख रोपेको, सुख्खा पर्खालहरु लगाएर पहिरो रोकथामको प्रयास भएका	केहि काम गरेका छन्	केहि छन्	तटबन्धन, सडकमा ढल कुलो निर्माण, वृक्षारोपण, बायो-इन्जिनीरिंग पद्दति द्वारा पहिरो नियन्त्रण, गह्रा सुधार गर्ने
आगोलागी/ वन डढेलो	प्राकृतिक स्रोत, आर्थिक स्रोत, सामाजिक स्रोत	वन्यजन्तु र बनजंगल डढेको, बनमा आगलागी भई बोटबिरुवा तथा र आर्थिक क्षति भएको , चरि चरणमा असर वन्यजन्तुमा असर, चिरानी काठ तथा विद्युतको पोल नस्ट भएको, खानेपानीको पाइपमा क्षति	समुदायको प्रयासमा निभाउने र नियन्त्रणमा लिने प्रयास भएको, खानेपानी मर्मत सम्भार	केहि छन्	छैनन्	वृक्षारोपण गर्ने, जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने, संरक्षण पोखरी निर्माण गर्ने, अग्नि नियन्त्रण रेखा निर्माण गर्ने तथा अग्नि नियन्त्रण तालिम प्रदान गर्ने अग्नि नियन्त्रण सामग्री वितरण गर्ने

हावाहुरी	भौतिक स्रोत, आर्थिक स्रोत तथा प्राकृतिक स्रोत	घर, विद्यालयको छाना उडाएका कृषिवाली, फलफुल, अन्नवाली र रुखका हाँगाहरुमा क्षति भएको	भौतिक पुर्वाधारहरु को पुनमर्मत भएका भाँचेको बनपैदावार, अन्नवाली तथा सदुपयोग गरिएका	केहि छन्	छैनन्	पक्कि सामुदायिक भवनको व्यवस्था, काठ र माटोको छानो भएको घर बनाउन प्रोत्साहन दिने, हावाहुरी प्रतिरोधी बालि (स्याउ, ओखर) लगाउन प्रोत्साहित गर्ने
असिनापात	आर्थिक स्रोत	अन्नवाली, तरकारीवाली, फलफुल क्षति भएका	खाद्यान्न खरिद गरि आपुर्ति गरेको	छन्	छैनन्	प्लास्टिकको टहरामा खेती प्रवर्दन गर्ने, असिना सहने खेती प्रवर्दन गर्ने
हिमपात/हिमपहिरो	प्राकृतिक स्रोत आर्थिक स्रोत भौतिक स्रोत	वनजंगलमा रुखहरु भाचेको, पशुचौपाय बगाएको तथा मरेको, पानीको मुहान पुरेको	भाँचेको हाँगा/रुख को सदुपयोग	केहि छन्	छैनन्	पशु बिमा गर्ने, छाना सहितको पशु गोठ निर्माण गर्ने

पशुमा रोग/ महामारी	आर्थिक स्रोत	पशु टोलाउने, झोक्रिने, पातलो दिशा गर्ने, खोरेत, मुखेत तथा अन्य रोग लागेर मर्ने, कुखुराहरु एकैचोटी मर्ने	भेटेनरी जे.टि.ए. बाट समेत रोग पत्ता नलागेकोले केहि नगरिएको, घरायसी औषधिको प्रयोग	छैनन्	छैनन्	औषधि तथा खोपको व्यवस्थापन, पशु चिकित्सकद्वारा नियमित चेकजाँच, पशु बिमा, छाडा कुकुरको व्यवस्थापन गर्ने, गोठ सुधार गर्ने
कृषिमा रोगकिरा/ महामारी	आर्थिक स्रोत	सवै खालका कृषिवालीहरुमा जरा, पात, विरुवा, गुदी, टुप्पा खाने किराहरु (बँशेलु, फटयाङग्रा, कमिला) हरु बृद्धि भई कृषि उत्पादनमा क्षति भएको अन्नवाली उत्पादनमा ह्रास आएका	स्थानीय जडिबुटी बाट किटनाशक औषधि बनाई प्रयोग, ढोल/झ्याली बजाएर धपाउने,	छैन	छैन	एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन, जैविक किटनाशक औषधि, कृषि बिमा, रोगकिरा प्रतिरोधी बाली लगाउने, माटो सुधार तालिम दिने, डिजिटल माटो नक्शा तयार गर्ने

मानिसमा रोग/ महामारी	मानवीय स्रोत सामाजिक स्रोत	झाडापखाला, हैजा टाईफाईड, भाईरल ज्वरो, छाला चिलाउने, आखा पाक्ने, प्रेसर तथा स्वासप्रस्वास जस्ता रोगहरु वढ्दै गएका				स्वास्थ्य जनचेतना, घुम्ती शिविर, स्वास्थ्य चौकीमा पर्याप्त औषधि व्यवस्था गर्ने
खडेरी	आर्थिक स्रोत, प्राकृतिक स्रोत	पानीका मुहानहरुमा पानीको कमी हुने खडेरीका कारण समयमावालीनाली नलाग्दा उत्पादनमा ह्रास आएको, पिउने पानी, सिँचाईको अभाव भएको फलफुलवाली र तरकारीवालीहरु को उत्पादनमा कमी भएको घाँस, डालेघाँसहरुको उत्पादन घट्दै जाँदा पशु आहारामा कमी	सिंचाई कुलो बनाएर पानी लगाएको, पानी बोकेर सिंचाई, टाढाको पानीको मुहानबाट पानी ल्यायर खाएको खानेपानीका मुहानहरुको संरक्षण, बाली लगाउने समय परविर्तन गरेको खाद्यान्न किनेर	कहिले गरेका छन्	केहि छन्	सिंचाइको लागि दिगो आयोजना व्यवस्था गर्ने, खडेरी प्रतिरोधी बिउबिजनको व्यवस्थापन, संरक्षण पोखरी तथा सिंचाई पोखरी निर्माण , थोपा तथा फिरफिरे सिंचाई प्रवर्दन गर्ने, मुहान सरक्षण तथा वृक्षारोपण, क्याच पिट निर्माण गर्ने,

		भएको रैथाने वनपैदावरहरु , जडीबुटीहरुको ह्रास हुनुका साथै बन्यजन्तुहरु बसाई सराई गर्नुका साथै लोप हुने अवस्थामा रहेको, आगलागी वृद्धि हुँदै गएको चरिचरण क्षेत्रको अभाव हुँदै गएको	खाएको			कम पानीमा हुने बाली प्रवदन गर्ने, हाईड्रोफोनिक वर्धन गर्ने
चटयाङ्ग	भौतिक स्रोत आर्थिक स्रोत	चटयाङ्गले लागेर पशुचौपाय, वन्यजन्तु तथा मानिसको मृत्यु, टेलिफोन सेवा अवरुद्ध	केहि नगरेको	छैन	छैन	आर्थिंग गर्ने, चटयाङ्ग पर्ने समय घर भित्रै बस्ने तथा इलेक्ट्रोनिक समान प्रयोग नगर्ने

५.२ अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्युनीकरणका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण

पहिचान भएका जोखिम तथा प्रकोपहरूको प्रभावहरू तथा त्यसको लाभ लागत अनुपात लाभान्वित वर्ग आदिलाई मध्यनजर गरी अनुकूलनका उपायहरुको प्राथमिकिकरण तय गरिएको छ । प्राथमिकीकरण गर्ने क्रममा प्रभावकारिता, खर्चको मितव्ययीता, सम्भावना, महिलाप्रति संवेदनशिलता जस्ता उल्लेखित विषय वस्तुहरूलाई अङ्क १ देखि ३ निर्धारण गरिएको थियो जसमा अङ्क १ ले आधार राम्ररी पुरा गर्न नसक्ने तथा अङ्क ३ ले राम्ररी पुऱ्याउन सक्ने जनाउँछ । यस विधिमा खर्चको मितव्ययिता भने कम खर्चिलोलाई अङ्क ३

र धेरै खर्चिलोलाई अङ्क १ मानिएको छ । सबै विश्लेषणको नतिजालाई जोडेर आएको कुल अङ्कहरूलाई ३ भागमा विभाजन गरिएको थियो जसमध्ये १४-१५ अङ्क आएका उपायहरूलाई तत्काल र अत्यावश्यक अवलम्बन गर्नुपर्ने १२-१३ अङ्कलाई उच्च आवश्यक र ११ भन्दाकमका अङ्क आएकाहरूलाई आवश्यक भनी वर्गीकरण गरिएको थियो । सोअनुसार प्राथमिकीकरण क्रमशः प्रथम, द्वितिय र तृतिय गरी क्रमश श्रेणीबद्ध गरिएको छ ।

तालिका २८: अनुकूलनको उपायहरु र प्राथमिकीकरण

क्षेत्र	अनुकूलनका उपाएहरु	प्रभावकारिता	सम्भाव्यता	उपयोगिता, दिगोपन तथा सान्दर्भिकता	मितव्ययिता	लैंगिक सम्वेदंशिलता	जम्मा	स्तर	कैफियत
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	तटवन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल	३	३	२	१	३	१२	दोस्रो	अत्यावश्यक
	वायोइन्जीनियरिङ	२	३	२	३	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	सिंचाइ कुला मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	नदि किनारमा वृक्षारोपण	२	३	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	पशु विमा	२	२	३	३	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	वाली विमा	२	१	३	२	२	१०	तेस्रो	आवश्यक
	माटो परिक्षण शिविर	२	३	२	२	२	११	दोस्रो	आवश्यक
	सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरुका विउ वितरण	३	३	२	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	प्रांगारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	२	३	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	पशुपालन सम्वन्धि तालिम (माछा, बंगुर, बाखा, कुखुरा)	२	३	२	२	२	११	तेस्रो	आवश्यक
	पशु स्वास्थ्य शिविर /पशु खोप कार्यक्रम	३	३	३	२	२	१०	तेस्रो	आवश्यक
	बाख्रा वितरण	२	३	२	२	२	११	तेस्रो	आवश्यक

	भकारो सुधार	२	३	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	हाई टेक नर्सरीको स्थापना	३	३	३	२	३	१४	पहिलो	अत्याआवश्यक
	चिस्यान केन्द्रको स्थापना	३	३	३	२	३	१४	पहिलो	अत्याआवश्यक
	नयाँ प्रविधि अनुरुप, हाइड्रोपोनिक्स विधिबाट तरकारी र पशु आहार उत्पादन	२	२	२	२	३	११	तेस्रो	आवश्यक
	बाख्राका खोर सुधार	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	नश्ल सुधारका लागि उन्नत जातको बोका खरिद	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	सिंचाई कुला मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	३	१	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	थोपा सिंचाई	३	३	२	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	फिरफिरे सिंचाई	३	३	२	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	प्लास्टिक घरमा बेमौसमे तरकारी खेती	३	३	३	१	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	प्लास्टिक पोखरी	२	३	२	३	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	घरबारी निर खेर गएका पानी जम्मा गर्ने पोखरी निर्माण	२	३	३	३	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	पक्की सिंचाई पोखरी	३	३	३	१	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	कम पानी आवश्यक पर्ने नगदे बाली सम्वन्धि तालिम	२	३	२	२	२	११	तेस्रो	आवश्यक
	घर बगैँचा तालिम	२	३	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	डाले घाँस रोपण	३	३	२	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	कृषि उपज संकलन केन्द्रका स्थापना तथा सवलिकरण	२	३	३	१	३	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	सामुदायिक बिउ बैंकको स्थापना	२	३	२	१	२	१०	तेस्रो	आवश्यक
	मिनी टिलर मेसिन खरिद	३	३	२	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक

	फलफुल खेती सम्वन्धि तालिम तथा विरुवा वितरण (अनार, सुन्तला, कागति)	३	३	२	१	२	११	तेस्रो	आवश्यक
	मौरीपालन तालिम तथा घार वितरण	३	३	२	१	२	११	तेस्रो	आवश्यक
	गह्रा सुधार	२	३	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	कृषि वन प्रणाली प्रवद्धन	२	३	३	१	२	११	तेस्रो	आवश्यक
वन तथा जैविक विविधता	वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	तटवन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल निमाण	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	वायो ईन्जिनियरिग (वैस, वास, ओखर, निगालो रोपण)	२	३	३	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	डाले घाँस प्रजातिहरु रोप्ने	२	३	३	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	संरक्षण पोखरी निर्माण	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	रिचार्ज पोखरी निर्माण	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	परम्परागत सुख्खा पोखरी संरक्षण	३	३	३	३	२	१४	प्रथम	अत्यावश्यक
	अग्नी नियन्त्रण सम्वन्धि तालिम तथा सामान खरिद	२	३	३	२	२	१२	तेस्रो	आवश्यक
	अग्नी रेखा निर्माण	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	सुख्खा मौसम शुरु हुन अगावै वनमा जम्मा भएका प्रज्वलनशील वस्तुहरु जस्तै पात पत्कर, झाडी, सुकेका घाँसपात हटाउने	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	सामुदायिक वनको कार्ययोजना नवीकरण गर्न सहयोग	२	२	२	२	३	१२	तेस्रो	आवश्यक

	वन पैदावर र गैह्रकाष्ठ वनसामग्रीको समुचित प्रयोग गर्न व्यवस्थित कार्यविधि बनाउन सहयोग गर्ने	२	२	२	२	३	१२	तेस्रो	आवश्यक
	वन व्यवस्थापन (हाँगा काटछाँट)	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
जलस्रोत तथा उर्जा	खानेपानी मुहान संरक्षण (तारवार, वृक्षारापण, ट्याङ्कि निर्माण) तथा उत्थानशिल खानपानी योजना निर्माण	३	३	२	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	सरल सिंचाइ प्रविधि (थोपा सिंचाइ र फिरफिरे सिचाइ)	३	३	२	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	सुधारिएका घट्ट	३	३	३	२	३	१४	प्रथम	अत्यावश्यक
	सुधारिएका चुलो	३	३	३	२	३	१४	प्रथम	अत्यावश्यक
	सोलार प्यानल खरिद तथा वितरण	३	३	२	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
जलवायुजन्य प्रकोप व्यवस्थापन	खोज तथा उद्धार सम्वन्धि तालिम	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	पूर्व सूचना प्रणालीको स्थापना	२	२	२	२	२	१०	तेस्रो	आवश्यक
	सिंचाइ कुलोका मर्मत तथा स्तरउन्नती	३	३	२	२	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	तटवन्ध/टेवा पर्खाल तथा नाली मर्मत तथा निर्माण	३	३	३	१	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	वायो ईन्जिनियरिग (जैविक वाँध र पर्खाल)	२	३	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	कच्ची गारा लगाउने	२	३	२	२	२	११	तेस्रो	आवश्यक
	आकस्मिक कोषका स्थापना	३	३	३	१	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	खानेपानी ट्याङ्कि तथा पाइपलाइनमा मर्मत	३	३	३	१	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक

जन स्वास्थ्य	जनचेतनामुलक कार्यक्रम	२	३	२	२	२	११	तेस्रो	आवश्यक
	स्ट्रेचर खरिद	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	प्राथमिक उपचार सम्बन्धि तालिम तथा प्राथमिक उपचार सामग्री खरिद	२	३	२	३	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	स्वास्थ्य ईकाइको सबलिकरण	२	३	२	३	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	पानीका शुद्धिकरण	२	३	२	३	३	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	पोषण सम्वन्धि तालिम	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	स्वास्थ भवन निर्माण	३	३	३	२	२	१३	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	फोहर व्यवस्थापन केन्द्रको स्थापना	२	३	२	२	३	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	ढल प्रशोधन केन्द्रको स्थापना	३	२	३	२	२	१२	दोस्रो	उच्च आवश्यक
	सार्वजनिक शौचालय स्थापना	२	२	२	२	३	११	तेस्रो	आवश्यक
	आइसोलेशन घरको निर्माण	२	२	३	२	२	१०	तेस्रो	आवश्यक
	अक्सिजन कन्सन्ट्रेटर को उपलब्धता	२	२	२	२	२	१०	तेस्रो	आवश्यक
	पिपिइको उपलब्धता	२	२	२	२	३	११	तेस्रो	आवश्यक

५.३ अनुकूलन कार्ययोजनाको निर्माण

अघिल्ला खण्डहरुमा भएका प्राथमिकता अनुसार सहभागितामूलक खुल्ला छलफलको आधारमा र हालसम्म भएको प्रगति तथा बाँकी क्रियाकलापहरु समेतलाई ध्यानमा राखी निम्नानुसार योजना (२०७८/०७९ देखि २०८२/८३ सम्म) जलवायू परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना, त्रिपुरासुन्दरी तयार गरिएको छ । यस योजनामा बजेट अनुमान गर्दा सहभागितामूलक छलफलबाट स्थानीय अनुभव तथा वर्तमान दररेटका आधारमा गरिएको छ।

तालिका २९: स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

योजनाको लागी एक्सेल सिट हेर्नु हेला...................

परिच्छेद ६: जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहिकरण

जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्युनिकरणका सवालहरुलाई नीति, नियम, आवधिक योजनामा र बार्षिक योजना तर्जुमा मुलप्रवाहिकरण गर्न विभिन्न तहमा भएका तहगत संरचना, मन्त्रालय, स्थानीय सरकार र सरोकारवालाहरुको ठाडो र तेर्सो समन्वयन हुनुपर्ने देखिन्छ ।

स्थानीय योजना प्रक्रियामा छनौटमा परेका तर स्थानीय सरकारले लगानि गर्न नसक्ने, बहुबर्षे योजनाहरुलाई समेत प्रदेश र सघंबाट विनियोजन हुने बजेटहरुबाट विनियोजित गर्ने साथै विभिन्न तहबाट नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण गरेमा बस्ती वा वडा स्तरमा समेत जलवायु र विपद् सम्बन्धिका योजनाहरुले प्राथामिकता पाउनेछन् । योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण र स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण ६.१ र ६.२ अनुसार हुनेछ ।

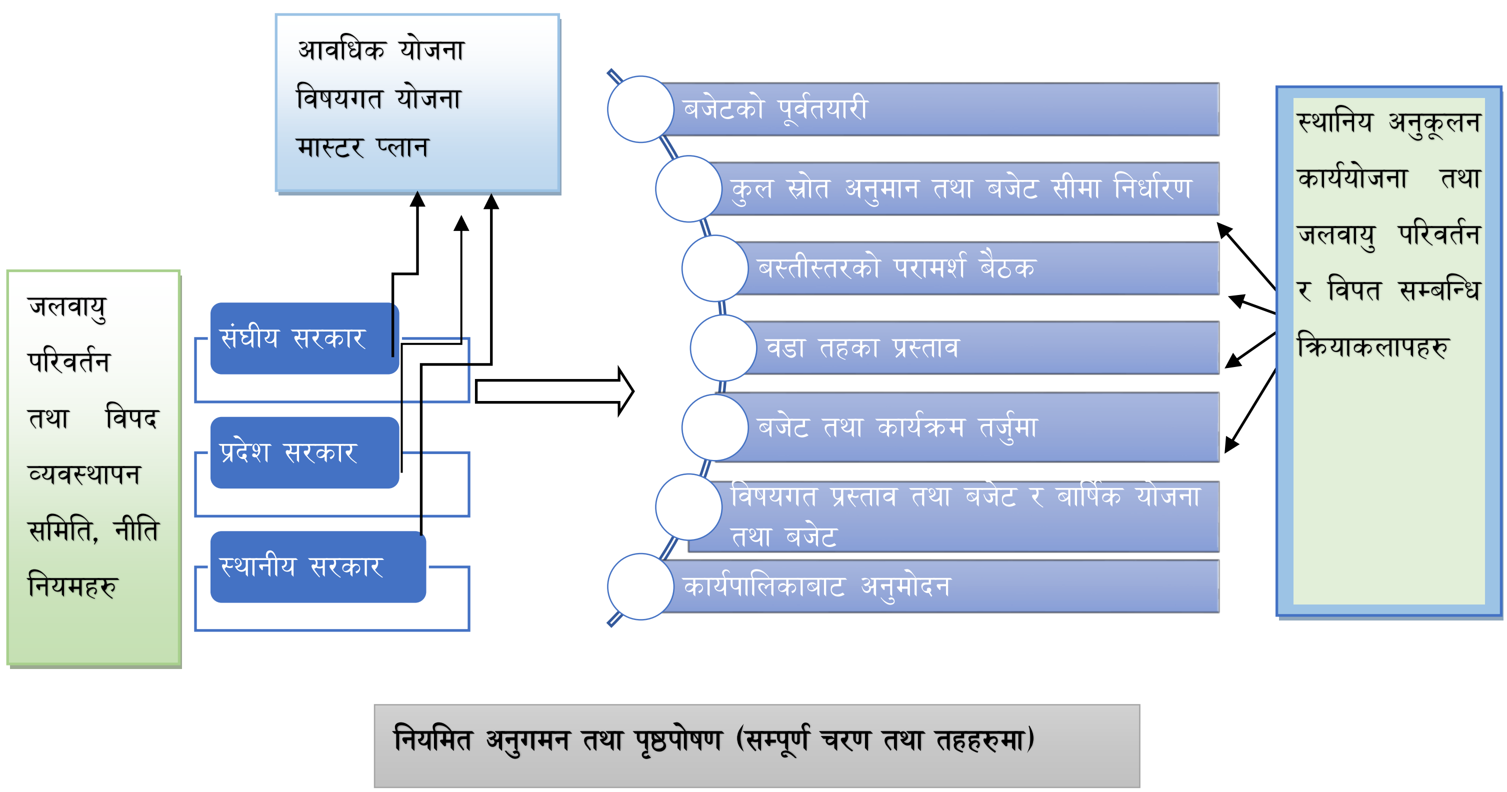

चित्र १४: जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण मुलप्रवाहीकरण खाका

६.१ आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण

जलवायु परिवर्तन सम्वन्धी स्थानीय सूचना, जोखिमको अवस्था, श्रोत साधनको उपलब्धता, गुणस्तर तथा त्यस माथिको पहुँच र अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनीकरणको आवश्यकता पहिचानको आधारमा जलवायु परिवर्तनलाई त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाका आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुमा मूलप्रवाहीकरण गरी जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनलाई संस्थागत गरिनेछ । जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेका परिवार, समुदाय, वडा वा नगरपालिकालाई आफ्ना अनुकूलन प्राथमिकताबारे प्रष्टसँग अभिव्यक्त गर्न र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरकारी, गैरसरकारी र निजी क्षेत्रका श्रोत परिचालन गरिनेछ । जलवायु परिवर्तन सम्वन्धी विश्लेषण, अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरणका रणनीतिहरु स्थानीय आवधिक योजना अथवा दिर्घकालिन योजनामा समावेश गरिनेछ ।

राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक योजना आयोगहरुको आधार पत्र तथा आवधिक विकास योजनालाई प्रस्थान बिन्दु बनाएर जलवायु उत्थानशीलताका दीर्घकालीन लक्ष्य तथा सोचहरु आवधिक योजनामा समायोजन गरिनेछ । प्राविधिक रुपले कार्यान्वयन गर्न कठिन तथा धेरै श्रोत लाग्ने अनुकूलनका योजनाहरु बहुवर्षीय, दीर्घकालीन तथा आवधिक योजनामा समायोजन गरेर कार्यान्वयन गर्ने । स्थानीय तह बीच वा स्थानीय तह र प्रदेश एवं संघसँग समन्वय गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने प्रकृतिका जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका आयोजनाहरु आवधिक योजनामा एकीकरण गरी कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने । स्थानीय आवधिक योजना तथा विकासका नीतिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सरकारी निकाय, गैरसरकारी संघ संस्था, विकास साझेदार र निजी क्षेत्रका श्रोत परिचालन गर्न मार्गचित्र तथा खाका तयार गरिनेछ ।

६.२ स्थानीय तहको वार्षिक योजना, बजेट तर्जुमा र अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण

अनुकूलन योजनालाई विकास र विषयगत योजनामा साथै स्थानीय सेवा प्रदान गर्ने निजी तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको योजना प्रक्रियामा समायोजन गर्नका लागि वडा एवं नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि, राजनैतिक दलहरु, अन्य वहुसरोकारवालाहरु र एकीकृत योजना तर्जुमा समितिसँग यस अनुकूलन योजना तर्जुमा प्रक्रिया देखि नै छलफल र समन्वय गरिएको छ । यसरी नै पालिका स्तरमा अनुकूलन कार्य योजनाका र प्रक्रियाको सम्बन्धमा प्रस्तुतिकरण गरी

पालिकाका सेवा प्रदायक निकायहरुसंग छलफल गरियो । त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको हरेक वडा स्तरका स्थानीय राजनीतिक दल, सामाजिक संस्थाहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुसंग विस्तृत छलफल तयार गरी अनुकूलन कार्ययोजन तयार गरिएको छ र नगरपालिकाबाट अनुमोदन भए पश्चात यो लागु हुनेछ । यसरी नै नगरपालिकाको वार्षिक योजनामा समावेश नभएका योजनाहरुलाई नियमित योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत जिल्ला समन्वय समिति तथा सम्बद्ध विषयगत कार्यालयहरु तथा अन्य सरोकारवाला निकायमा पनि

पेश गरी मूलप्रवाहिकरणको लागि पहल हुनेछ । भविष्यमा नगरपालिकाले तयार गर्ने आवधिक तथा बार्षिक योजना तथा रणनीतिहरुमा यस अनुकूलन योजनालाई उच्च प्राथमिकताका साथमा समायोजन गरिनेछ । यस योजनाका प्राथमिकताहरुलाई केन्द्रिय स्तरमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय मार्फत राष्ट्रिय योजना आयोगबाट तयार गरिने रातो किताब मार्फत राष्ट्रिय विकास योजनामा समायोजन गर्न समेत आवश्यक पहल गरिनेछ । योजना समायोजनका लागी निम्नानुसार कार्यहरु समेत पहिचान गरिएका छन् ।

६.२.१ तत्काल गर्नूपर्ने

योजनाका बारेमा सचेतना जागरण गर्ने र अपनत्वको बिकास गर्ने खालका क्षमता विकासका क्रियाकलापहरु तत्काल गर्नुपर्दछ । यसका लागी स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनामा प्राथमिकतामा परेका क्रियाकलापहरु नगरपालिका आफैले र सम्बन्धित बिषयगत तथा अन्य सरोकारवालाहरु मार्फत तत्काल कार्यन्वयन गर्नु पर्दछ ।

६.२.२ योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा समायोजन गर्नूपर्ने

तालिका ३०: योजना तर्जुमा प्रक्रियाको समयमा समायोजन गर्नुपर्ने

योजना तर्जुमाको स्तर	आवश्यक तयारी	जिम्मेवारी
टोल बस्ती स्तर	यस योजना बमोजिम आ-आफ्नो टोल बस्तीमा प्राथमिकतामा परेका योजनाहरु निर्धारित ढाँचामा पेश गर्ने ।	सम्बन्धित टोल बस्तीबाट पालिकामा प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्ति - पालिका सभा सदस्य) वा प्रभावित समुदाय वा सम्बन्धित बिषयगत क्षेत्रको व्यक्ति
वडा स्तर	वडा स्तरमा गर्नुपर्ने कार्यहरु विभिन्न वडासँग सम्बन्धित कार्यक्रम भए सबैसँग समन्वय गर्नुपर्ने	वडा अध्यक्ष, सचिब वा तोकिएको व्यक्ति, वडा समितिका सदस्यहरु
नगरपालिका स्तरमा	नगर परिषदबाट अनुमोदन गराउन पहल गर्ने ।	कार्यपालिका सदस्यहरु, वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरु राजनितिक दलका प्रतिनिधि
बिषयगत क्षेत्रका योजनाहरु	वन सँग सम्बन्धित योजनाहरु सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको साधारणसभा पूर्व नै कार्यसमितिमा पेश	सम्बन्धित बिषयगत क्षेत्रसँग सम्बन्धित तथा अनुभवी व्यक्ति भएमा राम्रो

	माथिल्लो स्तरमा लैजानु पर्ने योजना भएपनि सम्बन्धित निकायको तल्लो तह (जस्तैः सब डिभिजन वन कार्यालय) को सिफारिस सेक्टर स्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा योजना पेश	
बिभिन्न परियोजनाहरु	परियोजनाका तल्लो तहका योजना तर्जुमा प्रक्रियामा वा सोझै परियोजनाको पायकको कार्यालयमा निर्धारित ढाँचामा कार्यक्रम पेश	परियोजनाका स्थानीय सामाजिक परिचालक तथा कर्मचारी मार्फत गर्दा राम्रो

६.२.३ फलोअप कार्यक्रम

कार्यक्रम पेश गरेर मात्र ढुक्क हुने अवस्था नहुने भएकाले सो को निणर्यको अवस्थाका बारेमा नियमित रुपमा बुझ्ने तथा ताकेता गर्ने । संभव भए माथिल्लो तहसम्म समेत फलोअप गर्ने ।

६.३ अनूगमन तथा मुल्याङ्कन योजना

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका अन्तर्गत अनुकूलन योजनामा समेटिएका सबै घरधुरी तथा सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष सहभागिता तथा वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समन्वय समिति, कार्यपालिका सदस्यहरु र खासगरी पालिका स्तरिय अनुगमन मुल्याङ्कन समितिको अगुवाईमा अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको अनुगमन अर्धबार्षिक रुपमा गरिनेछ ।

अभिलेखिकरणमा उल्लेखित आवश्यक सूचनाहरुलाई ध्यान दिई अनुगमन गर्नुपूर्व अनुगमनको खाका तयार गरी सोही अनुसार अनुगमन र प्रतिवेदन तयार गरिनेछ । अनुगमनको लागि समितिका पदाधिकारीहरु अनुगमन सम्बन्धि अभिमुखीकरणमा सहभागि भएर मात्र अनुगमन कार्यमा संलग्न हुनेछन् जसबाट गरिएका प्रभावकारिताको लेखाजोखा गर्न सहज हुनेछ । त्यसैगरी वार्षिक रुपमा मुल्याङ्कन गरिनेछ भने योजनाको अन्तमा अन्तिम मूल्याङ्कन गरी पुनःआगामी दिनको मुल्याङ्कन योजना तयार गरिनेछ । यसरी नै अनुकूलन कार्ययोजनालाई सघाउन अनुगमन तथा मुल्याङ्कनले सिकाइ, चिन्तन-मनन र पृष्ठपोषणका लागि अवसर प्रदान गर्दछ ।

कार्यक्रम सञ्चालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्य मुलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरुको सुझावलाई सम्बोधन गरिने छ । साथै नगरपालिका तथा सम्बन्धित समूहले स्व अनुगमन मुल्याङ्कन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरुसँग संयुक्त रुपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मुल्याङ्कन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परिक्षण गरिने छ ।

तालिका ३१: अनुगमन तथा मुल्यांकन योजना

अनुगमनका तहहरु	किन	कसले	कहिले	कसरी
वडा तहको अनुगमन (क्रियाकलापहरुको तहमा)	पारदर्शीता र अपनत्व कायम गर्न अनुकूलन कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन	वडा समिति वडा स्तरिय अनुगमन समिति	कार्यक्रम सञ्चालन पूर्व, सञ्चालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र (हरेक कार्यक्रममा)	सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, होल्डिग वोर्ड अवलोकन
नगरपालिका तहको अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरु तहमा)	कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न । योजना र प्रगतिको लेखाजोखा गर्न । कार्यक्रमको प्रभावकारीता वृद्धि गर्दै समयमा कार्य सम्पन्न गर्न ।	कार्यपालिका सदस्य, पालिका स्तरिय अनुगमन समिति, वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानीय पत्रकार नगरपालिकाका कर्मचारी तथा सहयोगी निकायहरु	अर्धवार्षिक रुपमा (पौष र असारमा)	समिक्षा तथा योजना तर्जुमा वैठक तथा गोष्ठी
			त्रैमासिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण
			त्रैमासिक	संकटासन्न वर्गहरुसँग अन्तरक्रिया
			नयमित	फोटो तथा घटना अध्ययनको संकलन
			वार्षिक	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
जिल्ला तहको अनुगमन	अन्तर पालिका समन्वयन तथा अनुकूलनका राम्रा अभ्यासहरुको सिकाई आदान प्रदान गर्न पारदर्शिता र	समन्वयन समितिका पदाधिकारीहरु	अर्धबार्षिक वा बार्षिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण

	प्रभावकारिता अभिवृद्घि गर्न			
प्रदेश तथा संघिय मन्त्रालय	पारदर्शिता र प्रभावकारिता अभिवृद्घि गर्न, कार्यक्रम संचालको प्रभावकारिता आवश्यता औल्याउन	प्रदेशः- सामाजिक विकास, उधोग पर्यटन वन वातावरण र सम्बन्धित मन्त्रालय सघंः- वन तथा वातावरण र सम्बन्धित मन्त्रालय	बार्षिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण

कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्य मुलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरुको सुझावलाई सम्बोधन गरिनेछ । साथै वडा, नगरपालिका तथा सम्बन्धित समूहले स्व अनुगमन मूल्याङ्कन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरुसंग संयुक्त रुपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन मूल्याङ्कन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्बन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परीक्षण गरिने छ ।

६.४.अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका कार्यहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन

अनुकूलन योजनाको तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको नेतृत्व नगरपालिकाले गर्नेछ । नगरपालिकाले योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन बाहेक स्थानीय स्तरमा घरधुरी, स्थानीय समुदाय र परियोजनाहरुले स्थानीय अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्य, समुदायमा आधारित अनुकूलन कार्यक्रम, पारस्थितिकीय प्रणाली, संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन र विषयगत क्षेत्रसँग सम्वन्धि र समूहको योजनामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका कार्यहरु समायोजन गर्नेछ । जोखिम तथा संकटासन्नता र यसका अन्तरनिहित कारणहरु व्यक्ति, घरधुरी र समुदाय स्तरमा फरक फरक भएका कारण स्थानीय योजना तर्जुमा प्रकृयामा जलवायु परिवर्तनबाट बढी प्रभावित महिला तथा संकटासन्न घरधुरीको विशिष्ट समस्यालाई समाधान गर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरू समावेश गरिनेछ । अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरणका योजनाहरु घरधुरी, स्थानीय समुदाय, उपभोक्ता समूह, संघ-संस्था र परियोजनास्तरमा निर्माण र कार्यान्वयन गर्नलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरु व्यक्ति, घरधुरी, स्थानीय समुदाय र उपभोक्ता समूहको जीविकोपार्जन तथा परिस्थितिकीय प्रणालीमा आधारित हुन सक्नेछ ।

यस योजनाको सफल तर्जुमा तथा कार्यान्वयन र समन्वयात्मक भूमिकाका लागि वडा समिति तथा कार्यपालिका समिति क्रियाशिल रहनेछ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना संचालन कार्यविधि अनुसार यस योजनाको कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गरिनेछ । पालिकाले प्रदेश, सघिय सरकार, गै.स.स को सहयोग तथा समन्वयनमा क्रियाकलापहरुको कार्यन्वयन गर्ने छ । जलवायु वित्तका लागि पनि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना महत्वपूर्ण दस्ताबेज हुनेछ ।
अनुकूलन योजनामा उल्लेखित कार्यहरुलाई नगरपालिका, विषयगत शाखा, समुदायमा स्थापित भई क्रियाशील रहेका विद्यमान समुह, संस्था, क्लब तथा उपभोक्ता समितिहरु मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धि कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनमा आवश्यकता अनुरुप प्राविधिक तथा उपलब्ध अन्य विज्ञहरुबाट विस्तृत लागत अनुमान (इष्टिमेट) गराउनुका साथै कार्यान्वयनमा समेत सहयोग लिईनेछ । अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको सहजिकरण वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समितिले गर्ने छ । जलवायु परिवर्तन , विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रमहरुलाई थप प्रभावकारी बनाउने, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यन्वयनलाई थप प्रभावकारि बनाउन आवश्यक पृष्ठपोषण गर्ने काम वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत गरिने छ । बार्षिक बजेट तर्जुमा तथा जलवायु परिवर्तन , विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रमहरुलाई मुलप्रवाहिकरण गर्न आवश्यक सहजिकरण गर्ने तथा बजेट विनियोजनका लागि कार्यपालिकामा पैरवि समेत यस समिति मार्फत गरिने छ । यस समितिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने आवश्यक क्रियाकलापहरु समेत समावेश गरिने छ ।

यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सो कार्यक्रमहरुका लागि सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नका लागि वडा एवं नगरपालिकाले पहल गर्नेछ । प्राथमिकतामा परेका हरेक क्रियाकलापहरुको विस्तृत कार्यान्वयन योजना र जिम्मेवारी तय गरी सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था निकायहरुसँगको समन्वय र सहकार्यमा स्रोत तथा सेवा जुटाई कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ । योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि व्यक्तिगत बानी व्यवहार देखि नै परिवर्तनको खाँचो देखिएको छ । त्यसैगरी यस योजनाको कार्यान्वयनमा नीजि क्षेत्रको भूमिका अहम् हुन सक्छ । नीजि क्षेत्रको संभावित भूमिका यसै योजनामा उल्लेख गरिएको छ । यसका लागि वडा तथा नगरपालिकाले सम्बन्धित नीजि क्षेत्र, व्यवसायिक क्षेत्र एवं स्थानीय उद्योग बाणिज्य संघ मार्फत समेत पहल गर्नेछ ।

सन्दर्भ समगीहरु

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको वृतचित्र २०७५

राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्ययोजना (नापा), २०६७

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना संरचना (लापा फ्रेमवर्क), २०६७

परीमार्जीत स्थानीय अनुकूलन योजनाको राष्ट्रिय संरचना २०७६

MoFE. (2021). Vulnerability and Risk Assessment and Identifying Adaptation Options: Summary for Policy Makers. Ministry of Forests and Environment, Government of Nepal. Kathmandu, Nepal.

अनुसूचीहरु

अनुसूची १ : वडागत ऐतिहासिक घटनाक्रमको विवरण

क्र.सं	प्रकोप	बर्ष/ बारम्बरता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	प्रभावित समुदाय तथा वर्ग	भविष्यमा हुने सक्ने यसका असर तथा प्रभावहरु	बचाउका प्रयास तथा संस्थागत सहयोग
वडा नं १						
१	बाढी	२०३२ २०५२ २०५३	रल्ली गाउँमा १ जनाको मृत्यु, २ जना मानिस घाइते भएको तथा ४ ओटा भैसी बाढीले बगाएको, खेतीयोग्य जमिन भागेको	गल्लि, रल्ली	बाढी बढ्न सक्ने सम्भावना, बस्ती तथा खेतीयोग्य जमिन बगाउन सक्ने, पानी घट्ट बगाउने जोखिम	केहि पनि नभएको
२	पहिरो	१९९५, २०४६	सल्लिफुर्कामा सुक्खा पहिरोबाट १ जनाको मृत्यु, २ जनाको मृत्यु,	रल्ली ,गल्लि , कोट , कल्लेरीकाडा, सल्लिफुरका	खेतीयोग्य जमिन तथा बस्ती पूर्ण सक्ने ,भौतिक पूर्वाधारहरुमा क्षति पुर्याउन सक्ने	केहि पनि नभएको
३	हावाहुरी	२०७५	त्रिपुराकोटको फोक्सुन्डो स्कुलको छानो उडाएको	बालबलिका	टिनको छाना उडाउन सक्ने, बाली तथा फलफुल खेतीमा नोक्शानी पुर्याउने	
४	असिनापानी	१९९९	वडा भरिमा बालीनाली मा क्षति, पशुपन्क्षि घाइते तथा मृत्यु भएको	वडा नं १ सबै		
छ	हिमपहिरो	२०३६	कल्लेरीकाडामा २ घरको १० ओटा चौरी तथा केहि भेडा मरेको ,भुम्फलेमा	करेलीकाँडा		केहि पनि नभएको

			एक जना मानिसको मृत्यु			
६	आगलागी	२०४८	६ घरधुरीको १० ओटा बाख्रा, २ ओटा गोरु, एक ओटा गाइको मृत्यु तथा ३ जना मानिस घाइते , रुख बिरुवा डढेको			गाउँले आफैले घाइतेको उद्दार गरेको
७	मानिसमा महामारी	२०३८ २०४३	दादुरा महामारीले वडाभरि ज्ञण्ण घरधुरीमा मृत्यु ,झाडापखालाले रल्लिमा २ जनाको मृत्यु	वडाभरि)बालबलिका(		भेद तथा खोप लगाएको
८	कृषिमा रोगकिरा / महामारी	१९९४, २०३७ २०७७	सलह किरा प्रकोपले बालीनालीमा क्षति पुगेको, भोकमरी लागेको, २०७७ मा सलह किराले बालीनाली नष्ट गरेको	वडाभरि		राडीपाखिले छोपेर बिउ जोगाएको, जाजरकोट बाट मकै खरिद गरेर खाद्यान्न व्यवस्थापन
वडा नं २						
१	बाढी	२०३२, २०५४)२ पटक(	खेतीपाती नोक्सान, २०३२ मा मद्दुमा ५० रोपनी, रुममा ४० रोपनी र रसिमा ५० रोपनी जति तथा २०५४ सालमा मद्दुमाज्ञण्ण , रुममा १९० तथा रसिमा १२० रोपनी जति खेतबारी बगेको	मद्दु, रुम र रसी	बाढी बढ्न सक्ने सम्भावना, बस्ती तथा खेतीयोग्य जमिन बगाउन सक्ने, पानी घट्ट बगाउने जोखिम	ढुंगाको गारो लगाएको, वृक्षारोपण
२	पहिरो	२०३०, २०५० देखि २०७७	तिप्लाल बस्ने ढिक १० रोपनी, ग्वाला बस्ने ढिक ९-१० रोपनी सेरा ढिक १०	मद्दु, रुम र रसी		

		)बर्षेनी(	रोपनिजती बगाएको , २०७७ मा सार्बजनिक बाटो र सिंचाई कुलो पुरेको			
३	हावाहुरी	२०६०	मुद्दु गाउँमा एक जनाको मृत्य , बालीनालीमा क्षति	बालबलिका, मद्दु		
४	चटयाङ्ग	२०६८	लाग्नामा १० चौरी मरेको ,रुममा २ जना अपाङ्ग भएको, रसी गाउँमा १ जना वृद्धको मृत्यु	रसी		
छ	हिमपहिरो	२०७४	घागखोलिमा ११ ओटा चौरी मरेको	रसी		
६	खडेरी	२०७२, २०७७	वनदेवी सामुदायिक वनको ३ हेक्टर जति वन, देउती सामुदायिक वन , हिमाली सामुदायिक वन र महांकाल सामुदायिक वनको करिब ५२ हेक्टर सुकेको ,बालीनाली लगाउने नपाएको तथा बलिमा उब्जनी कमि भएको	मद्दु, रुम र रसी		
७.	आगलागी	२०५७, २०७२ २०७७	करिब ३ हेक्टर धार्मिक वन आगलागीले नस्ट भएको, हिमाली सामुदायिक वन र देउती सामुदायिक वन डढेलोले बिनाश भएको	मद्दु, रुम र रसी		

८	मानिसमा महामारी	२०३८ २०४३	२०३८ मा दादुरा महामारीले ६ देखि १८ बर्षका २५ जना बालबालिकाको मृत्यु भएको, २०४३ मा झाडापखालाले ज्ञछ जनाको मृत्यु	मट्टु, रुम र रसी)बालबलिका(		
९	कृषिमा रोगकिरा / महामारी	२०३८ २०७७	सलह किरा प्रकोपले बालीनालीमा क्षति पुगेको, भोकमरी लागेको, २०७७ मा सलह किराले बालीनाली नष्ट गरेको	मट्टु, रुम र रसी		
वडा नं ३						
१	बाढी	२०३६, २०४३ २०७६	भित्तीमा १३-रोपनी जति जग्गा , बालीनाली बगाएको ; २ वटा घर बगाएको, पानीमुलमा २ क्वायल) ६०० मिटर जति (खानेपानीको पाइप बगाएको, चौरैओखारमा १० बन्डल जस्तापाता बगाएको	सुँ ,जिउं , भित्ती, सुँपानी	स्याउ बगैचा बगाउने, जग्गा तथा बालीनाली बगाउने, खानेपानीको धारा तथा टंकी बगाउन सक्ने तथा भित्ती र सुँपानी मा घर बगाउन सक्ने	भित्ती र सुँपानीमा संसद विकास कोषबाट तटबन्धन निर्माण, सुँपानीमा खानेपानी तथा उर्जा विकास कार्यालय डोल्पाबाट तटबन्धन निर्माण
२	पहिरो	२०४५ देखि हालसम्म निरन्तर	खानेपानीको पाइप, टंकी, गोरेटो, घोडेटो बाटो पुरेको, माझखर्क चरिचरण तथा धौला वनजंगल पुरेको	सुँ र जिउं	वनजंगल, पशुवस्तु, ,बाटो तथा खानेपानीको मुहान ,टंकी पुर्न सक्ने साथै चरिचरण क्षेत्र समेत पुर्न सक्ने	
३	आगलागी	२०३० २०४५	तिकुल्ल ,चिन्डेखोला , न्याउलीभित्ता, धुमधुमे ,	सुँ र जिउं	मानिस, पशुबस्तु चौपाया तथा	समुदाय स्तरबाट आगो निभाउने

		२०६५ २०७१	झ्याँपरी ,क्वाइयँ डाँडा, खोल्सा, पाटा , चुआर ,रुबिजा, , चोरपातल, चोक्करे, तथा जुरको वनजंगल सखाप ज्ञण्ण) हेक्टर जति (		वनजंगल तथा बन्यजन्तु विनाश हुन सक्ने	प्रयास
४	पशुबस्तुमा रोग महामारी/	२०५५ २०६५ २०६७ २०६८ २०७०	घरपालुवा पशुबस्तु अज्ञात रोगबाट मृत्यु करिब ४००) ४५ भेडाबाख्रा तथा गाईगोरु(	सुँ	अज्ञात रोगमहामारीको / कारण पशुबस्तु विनाश, व्यवसाय जोखिम तथा रोजगारी खोसिन सक्ने	व्यक्तिगत पहल बाहेक अन्य संघसंस्थाबाट सहयोग नभएको
४	पशुबस्तुमा रोग महामारी/	२०५५ २०६५ २०६७ २०६८ २०७०	घरपालुवा पशुबस्तु अज्ञात रोगबाट मृत्यु करिब ४००) भेडाबाख्रा तथा ४५ (गाईगोरु	सुँ	अज्ञात रोगमहामारीको / कारण पशुबस्तु विनाश, व्यवसाय जोखिम तथा रोजगारी खोसिन सक्ने	व्यक्तिगत पहल बाहेक अन्य संघसंस्थाबाट सहयोग नभएको
५	हावाहुरी	२०६५ २०७० २०७३	विद्यालयको २ ओटा भवनको छानो उडाएकोफलफुल , स्याउको फुल झारेकोरुखहरु , खेतीबाली ,ढलेको ढालेको	सुँ	छानो उडाउन सक्ने, फलफुल खेती विनाश गर्न सक्ने, बनजंगल तथा बारीका रुखबिरुवा ढाल्ने सम्भावना रहन्छ	विद्यालयको छानो मर्मत गर्न तत्कालिन गाउँ विकास समिति बाट सहयोग
६	खडेरी	२०३० २०५१ २०५७ २०६३	बालीनालीमा उब्जनी नभएको, करिब १२५ घरधुरी भोकमरीमा परेको, बनजंगल	सुँ, जिउं	भोकमरी, आर्थिक गतिविधि बन्द, बेरोजगारी बढ्न सक्ने तथा	विश्व खाध्य संस्थान र RCIW बाट कामका लागि खाद्यान्न

			सुकेको		महामारी फैलन सक्ने	कार्यक्रमबाट खाद्यान्न वितरण भएको
वडा नं ४						
१	पहिरो	२०४६ २०५३ २०५७	स्याउका बिरुवा तथा सल्लाको वन नस्ट गरेको, सुख्खा पहिरोले २ ओटा घर तथा स्याउका बगैचा पुरेको	रङ्ग	गाउँबस्ती पुरिन सक्ने जोखिम, जग्गाजमिन तथा खेतीबाली पुरिने सम्भावना, खानेपानी तथा सिंचाई कुलो तोप्न सक्ने , चरिचरण क्षेत्रमा असर पर्न सक्ने	गाउँसमुदाय बाट पहिरो पन्छाउने काम भएको
२	बाढी	२०५५	मूलमा बाढी आएर स्याउ तथा फलफुल बगैचा क्षति, १००) जति बिरुवा ,(२ ओटा घर बगाएको	रङ्ग	बस्ती तथा खेतीबालिमा जोखिम, पानी घट्ट बगाउन सक्ने	संस्थागत सहयोग नभएको
३	हावाहुरी	२०६४ २०७७	५००जति बुटा ० स्याउको फुल झारेको , प्रकाश आधारभूत विद्यालयको प्रशासकीय भवनको छत उडाएको , ओखरको फुल झारेको तथा सामुदायिक वनको लगभग १२०० ओटा रुख बिरुवा भाचेको	रङ्ग	खेतीबालिमा जोखिम बढ्न सक्नेउब्जनी , घटना सक्ने, फलफुल फर्ममा नोक्शानी पर्न सक्ने साथै वन तथा वन्यजन्तुलाई असर पर्न सक्ने	संस्थागत सहयोग नभएको
४	असिनापात	२०५४	ओटा खसी मरेको ५, बालीनाली नस्ट गरेको	रङ्ग		संस्थागत सहयोग नभएको

५	हिमपहिरो	२०५२	एउटा गोरु मरेको, सल्लाको रुखबिरुवा भाँचेको	रङ्ग बस्ती माथि	बनजंगल तथा पशु चौपयामा जोखिम बढ्ने, बन्यजन्तुलाई असर पर्न सक्ने	संस्थागत सहयोग नभएको
६	मानिसमा महामारी	२०६३	हैजा महामारीले रङ्ग गाउँमा धेरैजसो बिरामी परेको ,	बालबच्चा तथा बृद्धबृद्धा	रोग महामारी बढ्न सक्ने , बालबालिका तथा बयोबृद्धलाई जोखिम बढ्न सक्ने	
७	खडेरी	२०३६	बालीनालीमा उब्जनी नभएको, भोकमरी लागेको	रङ्ग	खाद्यान्न संकट पर्न सक्ने, पानीको मूल सुक्न सक्ने, सिंचाईमा असर पर्न सक्ने	खाद्यान्न सहयोग
८	कृषिमा रोगकिरा / महामारी	२०३८ २०७६ २०७७	सलह किराले बालीनाली सखाप बनाएकोमकैमा , कालो किरा लागेको, खाद्यान्न उब्जनी कमि भएको, भोकमरी परेको	रङ्ग	खाद्यान्न संकट पर्न सक्ने	संस्थागत सहयोग नभएको
वडा नं ६						
१	बाढी	२०५१ २०५७ २०६८	करिब ५० रोपनी जति खेतीयोग्य जग्गाजमिन बगाएको , सिंचाई कुलो बगाएको	पालंग, सेर्स	बालीनाली तथा खेतीयोग्य जमिन बगाउन सक्ने, खातिखोला लघुजलविद्युतको मुहान तथा पावरहाउसमा असर पुर्याउन सक्ने	जिविस मार्फत खाद्यान्न सहयोग, RCIW द्वारा तटबन्धन सहयोग , समुदायद्वारा सिंचाई मर्मत

२	पहिरो	२०५३ २०७३	खेतीयोग्य जमिन, सिंचाई कुलो बगाएको, तोपको , बाली सहित जग्गा बगाएको	फुल्चिंग, घट्टेखोला		समुदायद्वारा कुलो मर्मत
३	आगलागी	२०७६ २०७८	फुल्चिंगमा ३ जना महिलाको मृत्यु, बन तथा वन्यजन्तु विनास, २ गोठ जलेको, ५७० थान चिरान काठ नस्ट, खातिखोला लघु जलबिधुत योजनाको पोल तथा तार जलेको, खानेपानीको पाइप नस्ट, श्वासप्रश्वासमा समस्या तथा आँखा पोल्ने समस्या बढेको	फुल्चिंग , कैलाशी तथा लेखठेरी सामुदायिक वन	चरिचरणमा असर तथा काठदाउरको कमि हुन सक्ने,	समुदाय द्वारा आगो निभाउने तथा घाइतेको उपचारमा सहयोग
४	कृषिमा रोगकिरा / महामारी	२०३६ २०७६	सलह किराले खाद्यान्न बाली नस्ट	पालंग फुल्चिंग, खदांग	भोकमरी, तथा खाध्य संकट बढ्न सक्ने	सलह किरा धपाउने
५	पशुमा रोग / महामारी	२०४५	करिब ५०० को संख्यामा पशुबस्तु भेडा), बाख्रा तथा गाईगोरु को मृत्यु (	पालंग , फुल्चिंग, खदांग	आर्थिक नोक्सानी बढ्ने, बेरोजगारी बढ्न सक्ने	
६	हावाहुरी	२०७४	विद्यालय, मन्दिर र स्वास्थ्य चौकीको छानो उडाएको, खाद्यान्न बालि लडाएकोफलफूलको , फुल तथा चिचिलो झारेको	पालंग , फुल्चिंग, खदांग	बालबालिका लाई जोखिम हुने, खाद्यान्न संकट पर्न सक्ने	छानो मर्मत
७	मानिसमा	२०४३	हैजाले करिब २००	पालंग ,	रोगब्याध बढ्न	जडिबुटीको

	महामारी		बालबालिका तथा महिलाको मृत्यु	फुल्चिंग, खदांग	सक्ने,	स्थानीय औसधि प्रयोग
८	खडेरी	२०४९ २०७४ २०७७	बनजंगल सुकेको, खेतीबाली सुकेको तथा खाद्यान्न उत्पादनमा कमी , निगालो सुकेको, बालि लगाउन नपाएको	पालंग , फुल्चिंग, खदांग	खाद्यान्न संकट पर्न सक्ने, चरिचरण क्षेत्रको अभाव हाने, वनपैदावारको कमि हुन सकेन	
वडा नं. ७						
१	बाढी, पहिरो	२०१६ २०५८ २०६३ २०६४ २०६९ लगभग हरेक वर्ष जस्तो	साइलावाडामा ४ घर पुर्रण र २ घर आ शिंक क्षति, साहिलावाडा, भोरगाउँ, देवकाटावाडा, शेरगाउँका लगायतका करीब २०० घरधुरीका खेतीयोग्य जमिन बगाउँदै आएको, हिरा घट्ट खोलाले पिसानी घट्ट १५ वटा बगाएको	खातिवाडाका १० र हिराघट्टका ६ घर अति बाढी पीडित, वडाका सबै गाउँहरू पहिरो प्रभावित	वर्षाका पानीले उपल्ला भाग कटानी गर्दै भुक्षय बढाउने, तल्ला तटिय हिराघट्टका बस्ती बगाउन सक्ने, खतिवाडाका खेतहरू माथिबाट पहिरा र तलबाट बाढिले बगाउन सक्ने	उपल्ला भेगका बस्तीहरूमा खेतमा गरा सुधार र स्याउ, अ◌ोखर लगायतका वृक्षारापण गरीएका, केही ख ◌ोल्साहरूमा तटबन्धन गरीएको, नदी किनारमा तटबन्धन गरीएको
२	बालीमा किरा	२०१६ २०७७	सलह किरा लागेको, बरषेनि जस्तो मकैमा कालो किरा लाग्ने गरेको, मकै, गहुँ, कोदो, चिनुमा क्षति पुर्याएको		अन्न बालीमा कमी ल्याउन सक्ने, खाद्दान्न संकट निम्तिन सक्ने	
३	खडेरी	लगभग हरेक साल	पानीका मुहान घटेका, खानेपानीको कमी भएको, तेलकुवा र दुध कुवाका पानी सुक्न लागेको बालीनालीमा उब्जनी			

			नभएको, भोकमरी लागेको बनजंगल सुकेको,			
वडा नं ८						
१	खडेरी	२०२८ २०२९	मानिस र पशुपालन मा खाद्यान्न अभाव भएको, बाली क्षति भएको, चौपाया मरेको, भोकमरी सृजना भएको, रोग र ऋण थपिएको, वडा ८ को लगभग १०० घरधुरी प्रभावित र लगभग तत्कालीन ५०,००० जतिको क्षति	वडा ८ का सबै	खडेरीका घटना फेरी पनि दोहोरीन सक्ने, जमिन सुक्खा भएकाले उर्बरा शक्ति नाश हुन सक्ने र भोकमरी लाग्न सक्ने	
२	बाढी, पहिरो	२०५०	दागीना र रावतबाडामा पुल बगाएको, खालीवन, रावतबाडा, दागिना, दलित बस्ती र शेरगाँउका खेत बारीका माटो भलले बगाएर लगेका, खेतीयोग्य जमिन नाश गरेका	प्रत्येक घरधुरी	जमिन कटानी भई घर खेत नै लान सक्ने र तल्लो भेगका हिराघट्ट बस्ती बाढीले बगाउन सक्ने, खेती योग्य जमिन कमी भई खाद्यान्न अभाव हुन सक्ने, बस्ती सराइ पनि हुन सक्ने	
३	पशुपंक्षीमा रोग, महामारी	२०४५, २०७७	एक घर बराबर ३० वटासम्म पशुको मृत्यु भएको	प्रत्येक घरधुरी	पशुपंक्षी मात्र नभइ मानिसमा पनि संक्रमण फैलिई महामारीका घटना घट्न सक्ने, पशुपालन गर्न निरुत्साहित हुन सक्ने	
४	बालीमा किरा	२००८, २०७६	वडा ८ को मकै , चिनो नष्ट पारेको	प्रत्येक घरधुरी	खेतीबाली नष्ट भई खाद्यान्न अभाव हुन सक्ने, भूकमरी लाग्न सक्ने, गरीबी बढ्न सक्ने,बेला बेला यस्ता बाली	

					किराको आतङ्क बढ्न सक्ने ।	
५	डढेलो	२०५६	खालिवन र दागिना बस्तीमा पर्ने वन सखाप भएको, घरपालुवा लगायत जंगली जनावरको नाश भएको, डाँडा नाङ्गो भई उराठ लाग्दो भएको	दागिना र खालीवन	जंगली जनावरको बासस्थानमा कमी आई संरक्षित जनावर लोप हुन सक्ने, भूक्षय भई पहिरो र बाढीका घटना बढ्न सक्ने, सुख्खा पन बढ्न सक्ने, दैनिक क्रियाकलापका लागी चाहिने घाँस, दाउरा र चरनको समस्या हुन सक्ने, पशुचौपाया मात्र नभइ मानवीय धनजनको क्षति पनि हुन सक्ने,	
६	हिमपात	२०५९, २०७७	विधुतको पोल भाँचिएको र विधुत अवरुद्द, बाली छोपिएको, जीवजनावर तथा मानिसलाई हिँडडुल गर्न गाह्रो भएको, हिमपातबाट सिर्जित बाढीले चोरी गाई बगेको (खालिवन)	विशेष गरी खालिवनको बस्ती	समयमा हुने हिमपातले पानीका मुहान बढ्न सक्ने र बाली सप्रने तर समयमा नभएको हिमपात र अत्याधिक हिमपातले बाली बिग्रने, हिँडडुल गर्न गाह्रो हुने, चिसो बढ्न सक्ने, पशुको चरन र दैनिक क्रियाकलापमा असर पुग्न सक्ने,	
७	मानिसमा महामारी	२०१२, २०१३	प्रत्येक बस्तीमा ३,४ जनाको मृत्यु भएको	प्रत्येक बस्ती	महामारीको रुप लिई मानिसको अकालमा मृत्यु हुन सक्ने	सरकारी खोप लगाएको
वडा नं ९						
१	मानिसमा महामारी	२०३५	मानविय क्षति, १० देखि १५ मृत्यु			

२	सलह	२०७७	सिमी, मके, चिनु, नष्ट		हल्ला गर्ने, थाल थटाउने	
३	भेल पस्ने, भुक्षय	२०७०, २०७१, २०७५	१० घरमा भेल पसेको			
४	आगलागी	२०७८	१० गाईवस्तु मारिएको			
५	सुख्खापन	२०४० साल देखि ७१ सम्म	खद्यान्नको कमी भइ, किनी खानु परेको, वन सुख्खा भइ रुख सुकेका, वन्यजन्तु नाश भएको, जडीबुटी पाइन छाडेको			
वडा नं १०						
१	बाढी, पहिरो	२०४८	अन्न बालीको नोक्सानी, पशुको मृत्यु, बाटोको असहजता	लिकु १०		
२	बालीमा प्रकोप, सलह किरा	२०४२	अन्न बालीको नोक्सानी,			
३	असिना		अन्न बालीको नोक्सानी, पशुको मृत्यु, फलफुलको फुलहरु नष्ट			
४	हिमपात	२०७७	खानेपानीको मुहानमा असहजता			
५	खडेरी					
६	हावाहुरी	२०७७	लिकु संयुक्त क्याम्पसको छाना उडाएको			
७	मानिसमा महामारी					
८	आगलागी	२०५२				
वडा नं ११						
१	खडेरी	२०१९, २०२०	कृषि उत्पादानमा ह्रास आई भोकमरी लागको, मानिसको मृत्यु पनि भएको	१८० घरधुरी		
२	पहिरो	२०७६	पशुपंक्षिको मृत्यु भएको, खेती बगाएर	४० घरको पशु र ११०		

			लगेको	को खेती		
३	बाढी	२०७२	कृषि उब्जनी र पशु बगाएर लगेको	२५ घरको पशु र ८० घरको उब्जनी असर पारेको		
४	असिना	२०७२, २०७८	फलफुल, अन्न उब्जनी र पशुपालनमा असर पारेको	२१० घरधुरी		
५	डढेलो	२०५१, २०७१	वनजंगल र वन्यजन्तुको क्षति	तीन सामुदायिक वन र २२० घरधुरीलाई घाँसदाउरा गर्न असर परेको		

अनुसूची २: वडा अनुसार प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

वडा नं १ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	बाढी	पहिरो/ भू-क्षय	आगलागी	हावाहुरी	बालीमा रोगकिरा	हिमपात	अधिक वर्षा	मानिसमा महामारी	असिना पात	खडेरी
बाढी		पहिरो/ भू-क्षय	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	मानिसमा महामारी	बाढी	बाढी
पहिरो/ भू-क्षय			पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	अधिक वर्षा	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	खडेरी
आगलागी				हावाहुरी	बालीमा रोगकिरा	हिमपात	अधिक वर्षा	मानिसमा महामारी	असिना पात	खडेरी
हावाहुरी					बालीमा रोगकिरा	हावाहुरी	अधिक वर्षा	हावाहुरी	हावाहुरी	खडेरी

बालीमा रोगकिरा						बालीमा रोगकिरा	बालीमा रोगकिरा	मानिसमा महामारी	बालिमा रोगकिरा	खडेरी
हिमपात							अधिक वर्षा	मानिसमा महामारी	असिना पात	खडेरी
अधिक वर्षा								मानिसमा महामारी	अधिक वर्षा	खडेरी
मानिसमा महामारी									मानिसमा महामारी	खडेरी
खडेरी										
जम्मा	८	८	१	५	६	२	६	७	३	८
स्तर	दोस्रो	पहिलो	दशौं	सातौं	पाचौं	नवौं	पाचौं	चौथो	आठौं	तेस्रो

वडा नं २ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	बाढी	पहिरो/ भू-क्षय	आगलागी	हावाहुरी	रोगकिरा/ महामारी	हिमपात/ हिमपहिरो	चटयाङ्ग	खडेरी
बाढी		बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	खडेरी
पहिरो/ भू-क्षय			पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	पहिरो/ भू-क्षय	खडेरी
आगलागी				आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी	खडेरी
हावाहुरी					रोगकिरा/ महामारी	हावाहुरी	हावाहुरी	खडेरी
रोगकिरा/ महामारी						रोगकिरा/ महामारी	रोगकिरा/ महामारी	खडेरी
हिमपात/ हिमपहिरो							हिमपात/ हिमपहिरो	खडेरी
चटयाङ्ग								खडेरी

खडेरी								
जम्मा	७	६	५	३	४	२	१	८
स्तर	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	छैठौं	पाँचौ	सातौं	आठौं	पहिलो

वडा नं ३ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	**बाढी**	**पहिरो/ भू-क्षय**	**आगलागी**	**हावाहुरी**	**रोगकिरा/ महामारी**	**असिनापात**	**खडेरी**
बाढी		बाढी	आगलागी	बाढी	रोगकिरा/ महामारी	बाढी	खडेरी
पहिरो/ भू-क्षय			आगलागी	हावाहुरी	रोगकिरा/ महामारी	पहिरो/ भू-क्षय	खडेरी
आगलागी				हावाहुरी	रोगकिरा/ महामारी	असिनापात	खडेरी
हावाहुरी					रोगकिरा/ महामारी	हावाहुरी	खडेरी
रोगकिरा/ महामारी						रोगकिरा/ महामारी	रोगकिरा/ महामारी
असिनापात							खडेरी
खडेरी							
जम्मा	४	२	३	४	७	२	६
स्तर	तेस्रो	छैठौं	पाँचौ	चौथौं	पहिलो	सातौं	दोस्रो

वडा नं ४ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	**पहिरो**	**बाढी**	**हावाहुरी**	**आगलागी**	**असिनापात**	**खडेरी**	**हिमपहिरो**	**रोगकिरा/ महामारी**
पहिरो		पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	खडेरी	पहिरो	पहिरो
बाढी			बाढी	आगलागी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
हावाहुरी				आगलागी	हावाहुरी	खडेरी	हिमपहिरो	रोगकिरा/ महामारी

आगलागी					आगलागी	आगलागी	आगलागी	रोगकिरा/ महामारी
असिनापात						खडेरी	असिनापात	रोगकिरा/ महामारी
खडेरी							खडेरी	रोगकिरा/ महामारी
हिमपहिरो								रोगकिरा/ महामारी
रोगकिरा/ महामारी								
जम्मा	७	६	२	६	२	५	२	६
स्तर	पहिलो	दोस्रो	छैठौं	चौथौं	सातौं	पाँचौं	आठौं	तेस्रो

वडा नं ६ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो	बाढी	हावाहुरी	आगलागी	असिनापात	खडेरी	रोगकिरा/महामारी
पहिरो		बाढी	पहिरो	आगलागी	पहिरो	खडेरी	पहिरो
बाढी			बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी
हावाहुरी				आगलागी	हावाहुरी	हावाहुरी	हावाहुरी
आगलागी					आगलागी	आगलागी	आगलागी
असिनापात						खडेरी	रोगकिरा/महामारी
खडेरी							खडेरी
रोगकिरा/महामारी							

जम्मा	४	७	४	६	१	४	२
स्तर	तेस्रो	पहिलो	चौथौं	दोस्रो	सातौं	तेस्रो	छैठौं

वडा नं ७ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	भू-क्षय	हावाहुरी	बालीमा रोगकिरा/ महामारी	आगलागी	असिना पात	पशुरोग/ महामारी	खडेरी	बाढी
भू-क्षय		भू-क्षय	बालीमा रोगकिरा	भू-क्षय	भू-क्षय	भू-क्षय	खडेरी	भू-क्षय
हावाहुरी			बालीमा रोगकिरा	हावाहुरी	असिना पात	पशुरोग/ महामारी	खडेरी	बाढी
बालीमा रोगकिरा				बालीमा रोगकिरा	बालीमा रोगकिरा	बालीमा रोगकिरा	खडेरी	बालीमा रोगकिरा
आगलागी					असिना पात	पशुरोग/ महामारी	खडेरी	आगलागी
असिनापात						पशुरोग/ महामारी	खडेरी	बाढी
पशुरोग/ महामारी							खडेरी	बाढी
खडेरी								खडेरी
बाढी								
जम्मा	६	२	७	२	३	४	८	४
स्तर	तेस्रो	सातौं	दोस्रो	आठौं	छैठौं	पाँचौं	पहिलो	चौंथो

वडा नं ८ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	पानीको भेल र भुक्षय	हावाहुरी	आगलागी	हिमपात	असिना	खडेरी	पशुमा महामारी	बालीमा महामारी
पानीको भेल र भुक्षय		पानीको भेल र भुक्षय	पानीको भेल र भुक्षय	पानीको भेल र भुक्षय	पानीको भेल र भुक्षय	खडेरी	पशुमा महामारी	बालीमा महामारी

हावाहुरी			हावाहुरी	हावाहुरी	असिना	खडेरी	पशुमा महामार	बालीमा महामारी
आगलागी				आगलागी	आगलागी	खडेरी	पशुमा महामार	बालीमा महामारी
हिमपात					बालीमा महामारी	खडेरी	पशुमा महामार	बालीमा महामारी
असिना						खडेरी	पशुमा महामारी	बालीमा महामारी
खडेरी							खडेरी	खडेरी
पशुमा महामारी								पशुमा महामारी
बालीमा महामारी								
जम्मा	**५**	**३**	**३**	**१**	**२**	**८**	**७**	**७**
स्तर	**चौंथो**	**पाँचौ**	**पाँचौ**	**आठौँ**	**सातौं**	**पहिलो**	**दोस्रो**	**दोस्रो**

वडा नं ९ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	हावाहुरी	खडेरी	पहिरो	पानीको भेल र भुक्षय	बालीमा महामारी	पशुमा महामारी	हिमपात	आगलागी
हावाहुरी		खडेरी	हावाहुरी	हावाहुरी	बालीमा महामारी	पशुमा महामारी	हावाहुरी	हावाहुरी
खडेरी			खडेरी	खडेरी	बालीमा महामारी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
पहिरो				पानीको भेल र भुक्षय	बालीमा महामारी	पशुमा महामारी	हिमपात	आगलागी
पानीको भेल र भुक्षय					बालीमा महामारी	पशुमा महामारी	पानीको भेल र भूक्षय	आगलागी
बालीमा महामारी						पशुमा महामारी	बालीमा महामारी	बालीमा महामारी

पशुमा महामारी							पशुमा महामारी	पशुमा महामारी
हिमपात								आगलागी
आगलागी								
जम्मा	५	७	१	३	७	७	२	४
स्तर	**चौंथौ**	**पहिलो**	**आठौं**	**छैठौ**	**पहिलो**	**पहिलो**	**सातौं**	**पाँचौ**

वडा नं १० को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	**बाढी**	**पहिरो**	**हावाहुरी**	**खडेरी**	**आगलागी**	**मानिसमा महामारी**	**हिमपात**	**बालीमा महामारी**	**पशुमा महामारी**
बाढी		पहिरो	हावाहुरी	खडेरी	आगलागी	मानिसमा महामारी	बाढी	बालीमा महामारी	पशुमा महामारी
पहिरो			हावाहुरी	खडेरी	पहिरो	मानिसमा महामारी	पहिरो	बालीमा महामारी	पशुमा महामारी
हावाहुरी				खडेरी	हावाहुरी	मानिसमा महामारी	हावाहुरी	बालीमा महामारी	पशुमा महामारी
खडेरी					खडेरी	मानिसमा महामारी	खडेरी	खडेरी	खडेरी
आगलागी						मानिसमा महामारी	हिमपात	बालीमा महामारी	पशुमा महामारी
मानिसमा महामारी							मानिसमा महामारी	बालीमा महामारी	मानिसमा महामारी
हिमपात								बालीमा महामारी	पशुमा महामारी
बालीमा महामारी									बालीमा महामारी
पशुमा महामारी									
जम्मा	२	४	५	८	२	८	२	८	६
स्तर	**सातौं**	**छैठौं**	**पाँचौ**	**पहिलो**	**पाँचौ**	**पहिलो**	**सातौं**	**पहिलो**	**चौंथौ**

वडा नं ११ को प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो	पशुमा महामारी	बालीमा महामारी	असिना	हावाहुरी	आगलागी	बाढी	खडेरी	मानिसमा महामारी
पहिरो		पशुमा महामारी	पहिरो	पहिरो	पहिरो	आगलागी	बाढी	पहिरो	मानिसमा महामारी
पशुमा महामारी			पशुमा महामारी	पशुमा महामारी	पशुमा महामारी	पशुमा महामारी	बाढी	पशुमा महामारी	मानिसमा महामारी
बालीमा महामारी				असिना	हावाहुरी	आगलागी	बाढी	खडेरी	मानिसमा महामारी
असिना					असिना	आगलागी	बाढी	खडेरी	मानिसमा महामारी
हावाहुरी						हावाहुरी	बाढी	खडेरी	मानिसमा महामारी
आगलागी							बाढी	खडेरी	मानिसमा महामारी
बाढी								खडेरी	बाढी
खडेरी									खडेरी
मानिसमा महामारी									
जम्मा	४	७	१	३	३	४	८	७	७
स्तर	**पाँचौं**	**दोस्रो**	**नवौं**	**सातौं**	**सातौं**	**पाँचौं**	**पहिलो**	**दोस्रो**	**दोस्रो**

अनुसूची ३ः वडा स्तरीय प्रकोपको मुल्यांकन

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
वडा नं १					
बाढी	खेतबारी कटान/ बगाउने	३	३	३	२७
	बालीनाली डुबान	३		३	२७
	विद्युतगृहमा क्षति	२		३	१८
	पशुचौपाय बगाएको	२		२	१२
	मानिस घाइते भएको/ मानिसको मृत्यु	३		२	१८
पहिरो	मानिसको मृत्यु	३	३	२	१८
	खेतीयोग्य जमिन पुरेको	३		३	२७
	वनजंगलमा क्षति	२		३	१८
हिमपात/ हिमपहिरो	मानिसको मृत्यु	३	२ (करेलीकाँडा)	१	६
	पशुचौपायको मृत्यु	२		२	८
हावाहुरी	बालीनाली नाश गरेको	२	२	३	१२
	रुखबिरुवा भाँचेको	१		२	४
	फलफुल खेतीमा क्षति	२		३	१२
रोगकिरा/ महामारी	बालीनाली नष्ट भएको	३	२	३	१८
	उत्पादनमा कमी भएको	२		३	१२
	पशुचौपाय मरेको	२		३	१२
	मानिसको मृत्यु	३		२	१२
	गाउँ नै बिरामी परेको	३		२	१२
खडेरी	वनजंगल सुकेको	३	३	३	२७
	अन्नबाली उत्पादनमा कमी	३		३	२७
	भोकमरी	३		२	१८
असिनापात	फलफूलको फुल झारेको	२	२	३	१२
	अन्नबालीमा क्षति गरेको	२		३	१२
आगलागी	पशुबस्तु मरेको	२	२	२	८
	मानिसको मृत्यु	३		१	६
	वनजंगल विनास भएको	२		३	१२
वडा नं २					
बाढी	खेतीयोग्य जमिन पुर्ने/कटानी	३	३	३	२७

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
	घर बस्ती जोखिम	३		२	१८
	सिंचाई कुलो भत्काउने तथा पुर्ने	३		३	२७
	उर्बर शक्ति भएको माटो बगाउने	३		३	२७
	सडक, पनिघट्ट तथा बाटोघाटोमा क्षति	२		३	१८
पहिरो	सडक, बाटोघाटो पुर्ने/भत्काउने	३	३	२	१८
	सिंचाई कुलो पुर्ने	३		२	१८
	चरण क्षेत्र कटानी/भू-क्षय	३		३	२७
आगलागी	बनजंगल बिनास	३	३	३	२७
	जडिबुटी बिनास	३		३	२७
	चरिचरण क्षेत्रमा असर	२		३	१८
हावाहुरी	सार्वजनिक/व्यक्तिगत भवनका छाना उडाउने	२	१	१	२
	बालीनालीमा क्षति, फलफूलको फुल,फल झार्ने	३		३	९
चटयाङ्ग	विद्युत लाइन अवरोध	३	१	२	६
	जीउधन क्षति	३		१	३
	पशुचौपाय मर्ने	२		१	२
वडा नं ३					
बाढी	चरिचरण क्षेत्रमा असर	२	३	२	१२
	खानेपानीको पाइप, सिंचाई कुलो बगाउने	२		२	१२
	घरजग्गा, बस्तीमा जोखिम	३		२	१८
	पशुचौपय, बालीनाली बगाउने	३		२	१८
	सडक, बाटोघाटोमा क्षति	२		२	१२
पहिरो	सडक, बाटोघाटोमा क्षति	३	३	२	१८
	खानेपानीको पाइप, सिंचाई कुलो पुर्ने	३		२	१८
	खेतीयोग्य जमिन बगाउने/पुर्ने	३		३	२७
आगलागी	बोटबिरुवा, बनजंगल बिनाश	३	३	३	२७
	जडिबुटी बिनाश	३		३	२७
	चरिचरण क्षेत्रमा असर	२		३	१८
	पशुचौपाय क्षति	३		२	१८

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
	मानिस तथा आर्थिक क्षति	३		२	१८
खडेरी	खाधान्न संकट, भोकमरी	३	३	३	२७
	रोग वृद्धि, महामारी	३		३	२७
पशु/कृषिमा महामारी	घरपालुवा पशुचौपाय नस्ट	३	२	३	१८
	खाद्यान्न उत्पादनमा कमी	३		३	१८
	भोकमरी	३		२	१२
	आर्थिक नोक्सानी	३		३	१८
वडा नं ४					
बाढी	घर बगाएको	३	३	३	२७
	स्याउ खेती बगाएको	२		३	१८
	बालि बगाएको	३		३	२७
पहिरो	बनजंगल बगाएको	३	३	२	१८
	घर पुरेको	३		२	१८
	स्याउ बगैचा क्षति	२		३	१८
रोगकिरा/ महामारी	खाद्यान्न उब्जनी कमी भएको	३	३	३	२७
	भोकमरी परेको	३		१	९
	कालो किराले मकै बाली सखाप भएको	२		२	१२
	पशुचौपायमा रोग/ मृत्यु	३		३	२७
हावाहुरी	सामुदायिक भवनको छानो उडाएको	३	२	३	१८
	स्याउ तथा ओखरको फुल झारेको	२		३	१२
	वनजंगलको रुखबिरुवा भाँचेको	२		३	१२
असिनापात	खसीबोका मरेको	३	२	२	१२
	खाध्य बाली नस्ट गरेको	३		२	१२
	फलफूलको चिचिला झारेको	२		२	८
खडेरी	बाली उब्जनी नभएको	३	३	२	१८
	भोकमरी परेको	३		१	९
	पानीको मुहान सुक्दै गएको	३		३	२७
	खानेपानीको अभाव भएको	३		३	२७
	रोगकिराको प्रकोप बढेको	३		३	२७
हिमपात/	पशुचौपाय मरेको	३	१	२	६

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
हिमपहिरो	वनजंगलको रुखविरुवा भाँचेको	२		२	४
वडा नं ६					
बाढी	चरिचरण क्षेत्र बगाउने	२	३	१	६
	आवतजावतमा असर	३		३	२७
	सिंचाई कुलोमा क्षति	३		३	२७
	खेतीयोग्य जमिन बगाएको	३		३	२७
	खानेपानीको मुहान बगाएको/भत्काएको	३		३	२७
	खानेपानीको पाइप बगाएको	२		३	१८
	खेतीबाली डुबाएको/नस्ट गरेको	३		३	२७
	खातिखोला जलबिधुत योजनाको मुहान बगाएको	२		३	१८
	काठेपुल बगाएको	२		३	१८
पहिरो	खेतीयोग्य जमिन बगाएको/पुरेको	३	३	३	२७
	चरिचरण क्षेत्र पुरेको	२		३	१८
	रुखबिरुवा बगाएको/पुरेको	३		३	२७
	सिंचाई कुलो क्षति	३		३	२७
	खानेपानीको मुहान तोपको	३		३	२७
	खानेपानीको ट्यांकी भत्काएको	३		३	२७
आगलागी	वनजंगल विनास	३	३	३	२७
	वायु प्रदुषणले स्वासप्रस्वासमा असर	३		३	२७
	वन्यजन्तु मरेको/ वासस्थान विनास	३		२	२७
	खानेपानीको पाइप डढेको	१		३	९
	खानेपानीको मुहान सुक्न लागेको	३		३	२७
	चरिचरण क्षेत्र विनाश	२		३	१८
खडेरी	बालि लगाउन नपाएको	३	३	३	२७
	घाँसपातको कमी	२		३	१८
	रोग वृद्धि	३		३	२७
	वनजंगल सुकेको	२		३	१८
	निगालो घारी सुकेको	२		३	१८
	बालीनाली सुकेको	३		३	२७

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
	सिंचाइको पानी कमी	२		३	१८
	पानीको मूल सुकेको	३		३	२७
हावाहुरी	मन्दिर/स्कुलको छानो उडाएको	२	२	२	८
	रुखबिरुवा ढालेको	१		२	४
	स्याउ/ओखर जस्ता फलफूलको फुल/चिचिला झारेको	३		३	१८
	अन्नबाली ढलेर सोत्तर भएको	३		३	२७
असिनापात	बालीनालीमा क्षति	२	२	२	८
	पशुपन्क्षिको मृत्य	३		१	६
रोगकिरा/ महामारी	बालीनाली सखाप परेको	३	३	३	२७
	उब्जनीमा कमी भएको	२		३	१८
	पशुचौपाय मरेको	३		३	२७
वडा नं ८					
खडेरी	खाद्यान्न अभाव भएको	३	३	३	२७
	रोग बढेको	३		३	२७
	ऋण थपिएको	३		२	१८
	पशुपालनमा कमी भएको	२		३	२७
	पानीको स्रोत सुकेको	३		३	२७
बाढी	काठेपुल बगाएको	२	३	३	१८
	उर्बराशक्ति भएको माटो बगाएको	२		३	१८
	पिसानी घट्ट बगाएको	३		३	२७
	खेतीयोग्य जमिन बगाएको	३		३	२७
पहिरो/ भू-क्षय	खेतीयोग्य जमिन तोपेको	३	३	२	१८
	खेतीपातीको उर्बरायुक्त माटो बगाएको	३		२	१८
	गोरेटो, घोडेटो बाटो बिगारेको	२		२	१८
रोगकिरा/ महामारी	अन्नबाली नष्ट परेको	३	२	३	१८
	पशुपन्क्षिको मृत्यु	३		२	१२
	मान्छेमा संक्रामक रोग सरेको	३		२	१२
	मानिसको मृत्यु	३		१	६
डढेलो/	वनजंगल सखाप पारेको	३	३	२	१८

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
आगलागी	वन्यजन्तु नाश भएको	३		२	१८
	घरपालुवा जनावर मरेको	२		१	६
	डाँडा नाङ्गो भइ उराठ लाग्दो भएको	१		२	६
हिमपात/ हिमपहिरो	विद्युतको पोल भांचिएको	१	१	२	२
	विद्युत अवरुद्ध भएको	१		२	२
	बालीमा क्षति भएको	२		३	६
	बोटो हिंडडुल गर्न गार्हो भएको	२		३	६
	चौरी बगाएको	२		२	४
हावाहुरी	अन्नबाली क्षति	२	३	३	१८
	रुखबिरुवा भाँचेको	१		२	६
असिनापात	अन्नबाली क्षति	२	१	३	६
वडा नं ९					
खडेरी	बर्षेनि खाद्यान्न कमी भएको	३	३	३	२७
	बनजंगल सुकेको	३		३	२७
	वन्यजन्तु र जडिबुटी पाउन छाडेको	२		३	१८
	खानेपानी र सिंचाइको अत्यधिक अभाव भएको	३		३	२७
	रोगकिरा बढेको	३		३	२७
हावाहुरी	बालीनालीको फलफुल झारेको	३	२	२	१२
	रुखबिरुवा भाँचेको	३		१	६
पहिरो/ भू-क्षय	बुडाबडा टोलको घरहरुमा हिलो भेल पसेको	३	३	३	२७
	उर्बरायुक्त माटो बगाएको	२		३	१८
	खेतीयोग्य जमिन पुरेको	३		३	२७
रोगकिरा/ महामारी	मानिसको मृत्यु	३	२	३	२७
	मानिस बिरामी परेको	३		३	२७
	पशुचौपायको मृत्यु	३		२	१८
	अन्नबाली सखाप भएको	३		२	१८
	भोकमरी लागेको	३		३	२७
आगलागी	गाइ मरेको	३	३	१	९
	बनजंगल डढेको	३		३	२७

प्रकोप	असर तथा प्रभावहरु	असरको गम्भिरता	प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना	असरको सम्भावना	कुल अंक
	घाँसदाउरा लिन टाढा जान परेको	२		२	१२
वडा नं १०					
बाढी	अन्नबाली क्षति	३	२	२	१२
	पशुचौपायको मृत्यु	३		२	१२
पहिरो	खेत बगाएको	२	१	१	२
	दापूकोबस्ती जोखिम	३		१	३
खडेरी	उब्जनी कमी भएको	३	३	३	२७
	बालीमा किरा बढेको	२		३	१८
	खानेपानीको अभाव भएको	३		३	२७
	माटोको उर्बराशक्ति घटेको	२		३	१८
रोगकिरा/ महामारी	पशुचौपायको मृत्यु	२	२	२	८
	अन्नबाली नोक्शानी	२		३	१२
	मानिसमा रोग वृद्धि	२		१	४
	पशुबाट मानिसमा रोग संक्रमण	१		१	२
	पशुबस्तुमा संक्रमण वृद्धि	३		३	१८
वडा नं ११					
खडेरी	पानीको मूल सुकेको	३	३	३	२७
	अन्नबाली सुकेर खाद्यान्न संकट	३		३	२७
	सिंचाई पानी अभाव	२		३	१८
	वनजंगल सुकेको	३		३	२७
पहिरो	जमिन कटानी	३	३	३	२७
	बस्ती भासिन सक्ने सम्भावना	३		३	२७
	बाटो अवरुद्ध	२		३	१८
	खेतीयोग्य जमिन बगाउन सक्ने सम्भावना	३		३	२७
हिमपात/ हिमपहिरो	खेतीपातीमा समस्या बढेको	१	२	१	२
	पशुबस्तु चरिचरणमा समस्या	२		२	८
	रुखबिरुवा भाँचेको	१		२	४
	पशुचौपायको मृत्यु	३		२	१२
रोगकिरा/ महामारी	धेरै मानिस बिरामी परेको	३	२	२	१२
	पशुबस्तुमा रोगको संक्रमण बढेको	३		२	१२

प्रकोप	**असर तथा प्रभावहरु**	**असरको गम्भिरता**	**प्रकोप हुनसक्ने सम्भावना**	**असरको सम्भावना**	**कुल अंक**
	बालीनालीमा किरा बढेको	३		३	१८
	उब्जनीमा कमी भएर खाद्यान्न अभाव	३		२	१२
	मानिसमा रोगको संक्रमण बढेको	३		३	१८

अनुसूची ४ः वडा अनुसार स्रोत तथा जोखिम नक्शा

वडा नं १

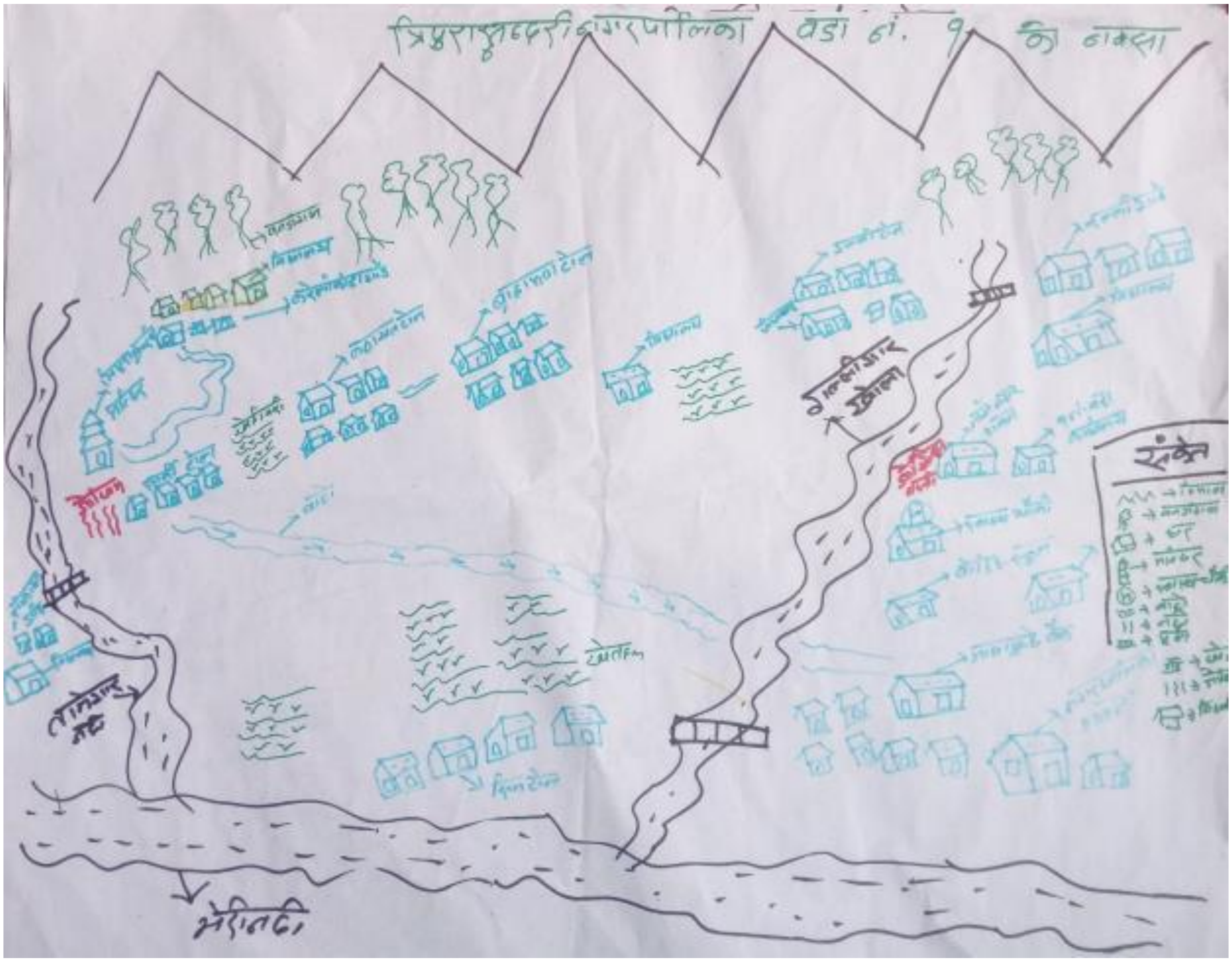

वडा नं २

वडा नं ३

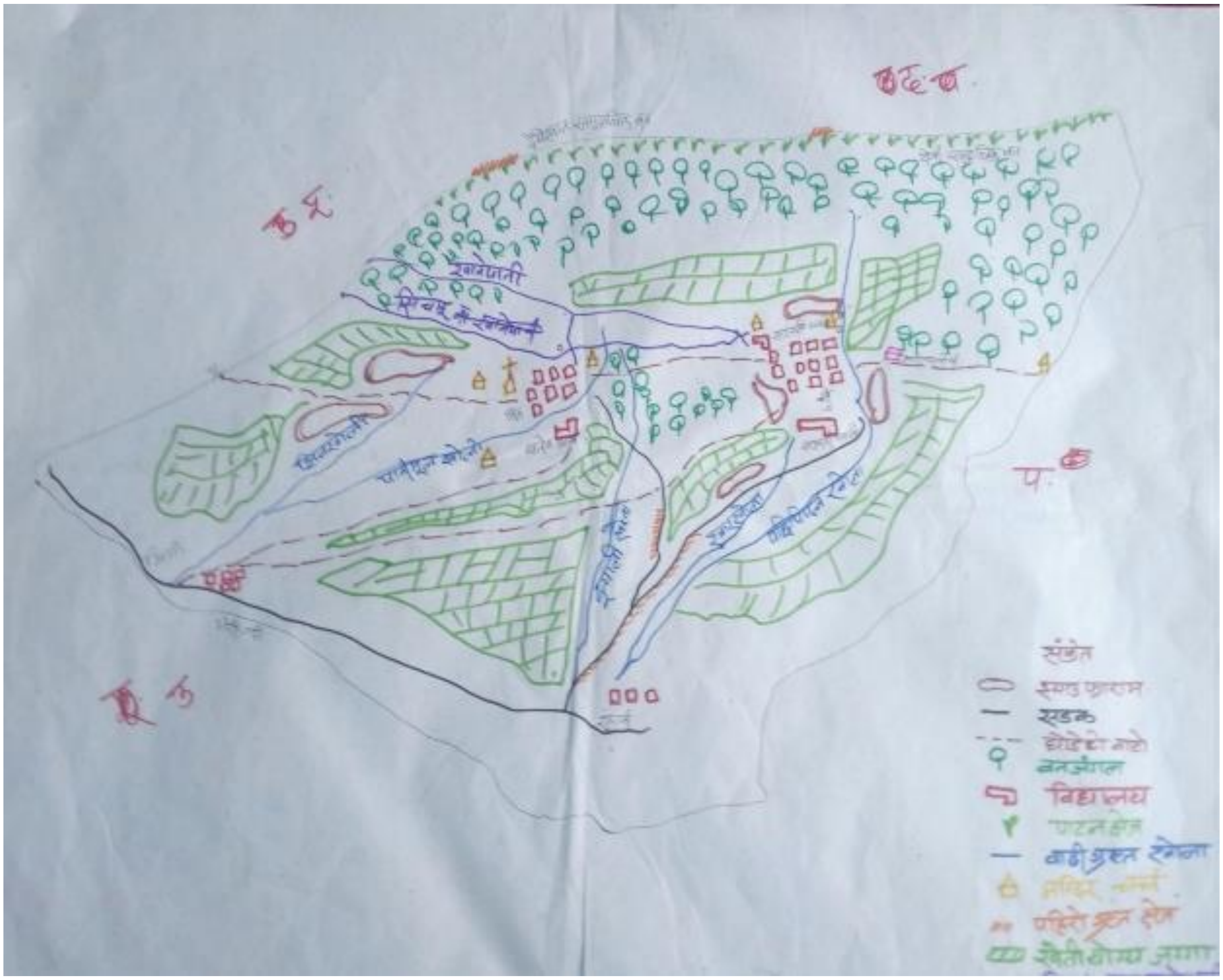

वडा नं ४

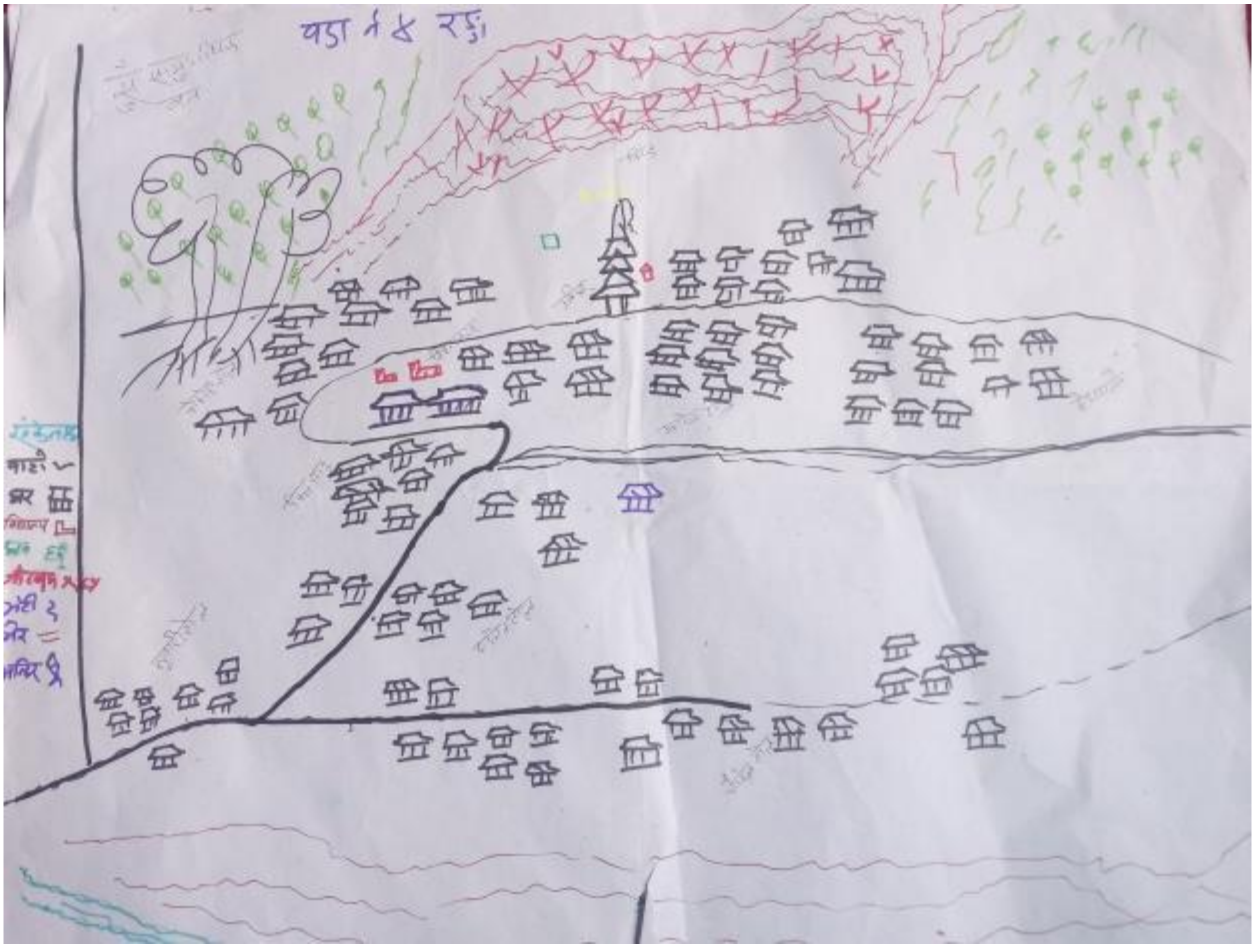

वडा नं ६

वडा नं ८

अनुसूची ५ : योजना तयारी गोष्ठीमा उपस्थितीहरु

आज मिति २०७८/०८/१७ गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं .... , ... मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्वन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरुको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	रमा बोहरा	त्रि.सु.न.पा. ९ [illegible]	प्रतिनिधि		[illegible]
२	मिलन बहादुर बोहरा	,,	,,	९८४८५११५४४९	[illegible]
३	चन्द्र बोहरा	,,	,,		[illegible]
४	हरि बहादुर रोकाया	,,	,,		[illegible]
५	शान्तिरुपा [illegible]	,,	,,		[illegible]
६	मानबहादुर [illegible]	,,	शिक्षक		[illegible]
७	[illegible] रोकाया	,,	कृषि		[illegible]
८	भिम प्रसाद बोहरा	,,	कृषि		

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
९	रुपचन्द्र [illegible]	[illegible]	कृषि		[illegible]
१०	कल्पना [illegible]	त्रि.सु.न.पा. ९	कृषि		[illegible]
११	[illegible]	,,	,,		[illegible]
१२	[illegible] रोकाया	,,	,,		[illegible]
१३	विष्णु कुमारी बोहरा	,,	,,		[illegible]
१४	[illegible] बोहरा	,,	,,		[illegible]
१५	[illegible] रोकाया	,,	,,		[illegible]
१६	[illegible] रोकाया	,,	,,		[illegible]
१७	[illegible] रोकाया	,,	,,		[illegible]
१८	[illegible]				[illegible]

आज मिति २०७८/०५/ .... गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं १०, ...ति. दु. ....मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्बन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरूको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा/पद	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	रण ब० थरला	त्रिपुरा० न० पा० १०	न० प्र० (अध्यक्ष)		[illegible]
२	लक्ष्मी थरला	,,	,, (उपाध्यक्ष)	9748165408	[illegible]
३	भीम ब० कि.सी०	,,	कृ०का० प्रा० सहायक		[illegible]
४	हेमराज पहाडी	,,	ने०कां०पा० सभापति		[illegible]
५	खड्कराज खड्की	,,	शिक्षक		[illegible]
६	अम्बिका थापा	,,	विद्यालय नर्स	9868984800	[illegible]
७	बुद्धा पहाडी	,,	प्र० शिक्षिका	9748016379	[illegible]
८	सरस्वती पहाडी	,,	महिला समूह	9748089613	सरस्वती

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
९	तुलचन्द्र दमाई	त्रि.सु.न.पा.१०	द० महिला		[illegible]
१०	बसन्तपहाडी	,,	युवा प्रतिनिधी	9848738144	[illegible]
११	आशोक गिरी		व्यापार	9747149480	[illegible]
१२	सीता पहाडी	,,	जेष्ठ नागरिक	—	[illegible]
१३	आशुतोष यादव		Engineer's	9863275147	Ashutosh
१४	हरिलाल शाहि	,,	प्राविधिक	9848866569	[illegible]
१५	सन्तोष खत्री	,,	कृषक	9764844177	[illegible]
१६	भिम ब बुढा	,,	कृषक	—	[illegible]
१७	प्रकाश पहाडी	,,	,,	—	[illegible]
१८	रूपलाल बोहोरा	भुडकेपुत्रा गा.पा.६	पत्रकारिता	9848802692	[illegible]
१९	विष्णु ब. बुढा	कुर्लो भेरी न.पा		9848370021	[illegible]
२०	राम ब बोहोरा				
२१	लक्ष्मी थरला बोहोरा	त्रिपुरासुन्दरी न.पा.१०		9741472927	[illegible]
२२	ढेकी बं. शाही	,,	कृषि		[illegible]
२३					

आज मिति 2078/01 गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं ११, मुस्मा ...मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको थालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्वन्धि बिगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरूको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	विश्व चन्द्र डसाल	त्रिपुरासुन्दरी न.पा ११		9748559640	[illegible]
२	नन्द प्रसाद पुन	''		9748110807	[illegible]
३	[illegible] पुन क्षत्री	''			[illegible]
४	जोगी पुन	''			[illegible]
५	गोर्ख पुन	''			[illegible]
६	हिम ब. ''	''			[illegible]
७	सुर्ज ब. पुन	''			[illegible]
८	त्याग ब. पुन	''			[illegible]
९	विरेन्द्र पुन	त्रिपुरासुन्दरी न.पा ११			[illegible]
१०	जयपुन बुल क्षत्री				[illegible]
११	खड्गलाल पुन	''			
१२	शेरी ब. शाहि	''			
१३	हरिचन्द्र डसाल	''		9748593195	
१४	कर्ण डसाल	''			
१५	कमल डसाल	''			[illegible]
१६	जुनलाल शाहि	''			[illegible]
१७	दामकली बोहोरा	''			
१८	चन्द्र रूपा बुढा	''			
१९	कर्ना बुढा	''			
२०	पदम ब. बुढा	''			[illegible]
२१	सुमित्रा डसाल	''			
२२	नरेन्द्र शाहि	''			
२३	पिरालाल बुढा	''			[illegible]
२४	ज्ञान ब. शाही	''			
२५	[illegible] डसाल	''			
२६	सन्तोषा बोहोरा	''			
२७	सागर डोटेल	''			
२८	कृष्ण ब. महतारा	''	शिक्षक	9747118286	[illegible]
२९	चन्द्ररूप डसाल	''			[illegible]
३०	दीपक शाही	''			

आज मिति २०७८/०१/१९ गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं ८, रावतपाडा मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्बन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरूको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क्र.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	छन ब० रावल	त्रि.सु.न.पा. ८ रावतपाडा	अध्यक्ष	9648911202	[illegible]
२	किष्णु बहादुर खत्री	त्रि.सु.न.पा. १० [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
३	कमला वि.क.	त्रि.सु.न.पा. ८ रावतपाडा	महिला सदस्य		कमला
४	सुरत [illegible]	,,	विद्युत कर्मचारी		[illegible]
५	काइलो कामी	,,	कृषि		[illegible]
६	सेते कामी	,,	,,		सेते
७	राजेन्द्र वि.क.	,,	,,		[illegible]
८	मन चन्द्र [illegible]	,,	,,		[illegible]
९	[illegible] बहादुर शाही	त्रि.सु.न.पा. ८	कृषि		[illegible]
१०	मान ब. कामी	,,	,,		[illegible]
११	[illegible] चन्द्र थापा	त्रि.सु.न.पा. २	कृषि प्राविधिक		[illegible]
१२	[illegible] कुमारी शाही	त्रि.सु.न.पा. ८	[illegible]		[illegible]
१३	[illegible] बहादुर बोहोरा	त्रि.सु.न.पा. ८	वडा प्राविधिक		[illegible]
१४	[illegible] मगर	काठमाण्डौं	[illegible]		[illegible]
१५	[illegible]	त्रि.सु.न.पा. ८	[illegible]		[illegible]
१६	[illegible] लाल रावल	त्रि.सु.न.पा. ८	कृषि		[illegible]
१७	[illegible] चन्द्र [illegible]	,,	वडा [illegible]		[illegible]
१८	[illegible]	,,	कृषि		[illegible]
१९	[illegible] कुमारी शाही	,,	,,		[illegible]
२०	[illegible] बोहोरा	,,	,,		[illegible]
२१	[illegible] बोहोरा	,,	,,		[illegible]
२२	~~[illegible]~~	,,	~~[illegible]~~		[illegible]
२३	[illegible] गुरुङ	,,	वडा [illegible]		

आज मिति २०७८/०८/१७ गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं ७ . दहडा मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्बन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरुको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	खम बुढा	त्रि.सु.न.पा. 6 दहल	अध्यक्ष (वडा)		[illegible]
२	कल्पना के.सी.	,, ओरगाउँ	म. सदस्य		[illegible]
३	शुर्मि बुढा	,, देवकोटाकु	सदस्य		[illegible]
४	मन ब० शाही	,, शाहीलावाडा	यो. प्राविधिक	9866786567	[illegible]
५	मन ब० के.सी.	,, भुलिङ	शिक्षक		
६	रूपचन्द्र शाही	,, शाहीलावाडा	कृषी		[illegible]
७	नन्दलाल कठुवाल	,, ओरगाउँ			[illegible]
८	बिन्दु कठुवाल	भुलिङ			[illegible]
९	नरचन्द रोकाया	शाहीलावाडा	कृषी		[illegible]
१०	सीता कठुवाल	ओरगाउँ	वडा सदस्य		[illegible]
११	बुद्धिकला के.सी.	दहल			[illegible]
१२	मोती चन्द रोकाया	दहल	वडा सदस्य		[illegible]
१३	धन ब के.सी.	कुडेगाउँ		9868902795	[illegible]
१४	~~बुद्धिकला के.सी.~~ धन रोकाया	दहल	समाज सेवा	[illegible]	[illegible]
१५	किर्ण रोकाया	दहल	शिक्षक	9841741063	[illegible]
१६	धावा के.सी.	अजरा	कृषि	9868398110	[illegible]
१७	बुद्धिकरण रावल	अजराविरा	कृषि		[illegible]

आज मिति २०७८।०१।१८ गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं ६ . श्रीविपरे मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धि बिगतमा घटेका घटनाहरुको बिवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरुको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	धर्मजित बोहोरा	त्रि.सु.न.पा ६	व्यवसाय	९८५८३५०६५०	[illegible]
२	मायादेवी विक	" ६			
३	राज व. रोकाया			९८४८२९५६६४	[illegible]
४	धन बहादुर व. बोहोरा				
५	पूर्ण चलाउने	" ६	रोजगार	९८४०९१९६६५	[illegible]
६	[illegible]	"	"	९८४४६९८९१८५	[illegible]
७	त्रिलक रोकाया			९८४८३२२०८२	[illegible]
८	जय कु. चलाउने	" ६	गृहिणी		[illegible]

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
९	विर ब. बोहोरा	त्रि.सु.न.पा ६	कृषि	९८५८३२३६५०	[illegible]
१०	निर्मला [illegible]	" ६	"	९८४८२२०११	[illegible]
११	मन कु. रोकाया	" ६	"		मनकुमा
१२	धनबहादुर बोहोरा			९८६८३९२३३६	[illegible]
१३	[illegible] बोहोरा	" "	"	९८६८२९२६२४	[illegible]
१४					

आज मिति २०७८।०१।१८ गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं ४ , [illegible] मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्बन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरुको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पद/ पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	[illegible] बुढा	त्रिपुरासुन्दरी न पा ४	वडा अध्यक्ष	[illegible]	[illegible]
२	कमला बोहोरा	" ४	[illegible]		[illegible]
३	[illegible]	" ४	[illegible]		[illegible]
४	राजेन्द्र बुढा	"	वडा सदस्य	[illegible]	[illegible]
५	विरेन्द्र "	" ४	वडा सदस्य	[illegible]	[illegible]
६	नवराज बुढा	" ४	शिक्षक	९८४८३०३५४१	[illegible]
७	मनोरमा बुढा	" ४	[illegible] शिक्षक	[illegible]	[illegible]
८	[illegible] बुढा		[illegible]	[illegible]	[illegible]

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
९	धनचन्द्र बुढा	त्रिपुरासुन्दरी नं पा ४	[illegible]		[illegible]
१०	[illegible] बुढा	" ४	कृषि		[illegible]
११	निमला बुढा	" ४	"		[illegible]
१२	देवि [illegible] बुढा	" ४	"	9864754270	[illegible]
१३	[illegible] बुढा	" ४	"	9856964148	Bebisha
१४	[illegible] बोहोरा		"	[illegible]	[illegible]
१५	रञ्जित बुढा	" ४	"	9848323876	[illegible]
१६	[illegible] बुढा	" ४	"		
१७	बम बहादुर बुढा				[illegible]
१८	[illegible] बुढा				

आज मिति २०७८।११।१७ गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं ३ , स्कूल डाडे मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्बन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्सांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत पारिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरूको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पद / पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	मनक केसी	त्रिपुरासुन्दरी न पा ३	वडा अध्यक्ष	९८५८०८२२५७	
२	भक्त बहादुर केसी	,, ३	वडा सदस्य	९७४८०४६११३	
३	भिम बहादुर घर्ती	,, ३	विद्यालय ओन सचिव	९७४८०३३६६६	
४	शालेन्द्र वि क	,, ३	अ.स्वा. प्राविधिक		
५	हरिमती वि.क.	,, ३	म.स्वा. स्वयंसेवक		
६	डिल्ली बहादुर घर्ती	,, ३	समाजसेवी		
७	कुलमान घर्ती	,, ३	,,		
८	कोल बहादुर घर्ती	,, ३	,,		
९	झुप बहादुर बुढा	त्रि सु न पा ३	कृषि		
१०	प्रेम ब केसी	,, ,,	,,		
११	नरेन्द्र घर्ती	,, ,,	,,		
१२	डिल्ली रोकाय	,, ,,	,,		
१३	मनी ब. घर्ती	,, ,,	,,		
१४	धन बहादुर डांगी	,, ,,	,,		
१५	भिम प्रसाद बुढा	,, ,,	,,		
१६	दुर्गे घर्ती	,, ,,	,,		
१७	दिलीप घर्ती	,, ,,	का. स		
१८	युवराज घर्ती	,, ,,	कृषि		

आज मिति २०७८।०१।१६ .... गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं २ ... कुम ...... डाँडा .... मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले परेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्बन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरुको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क्र.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा/पद	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	नन्द बहादुर थापा	त्रिपुरासुन्दरी नपा १	वडा अध्यक्ष	९८४८३२६०२२	[illegible]
२	बसन्त बुढा	" २ रुखी	वडा सदस्य		[illegible]
३	लक्ष्मी लाल थापा	" २ कुम	वडा सचिव	९८५८३९१२६३	[illegible]
४	जाङ्गविर रोकाया	" २ मधु	समाजसेवी		[illegible]
५	लालचन्द्र बुढा	" २ कुम	ज्योती आ वि शिक्षक	९८६८३२२०४५	[illegible]
६	जङ्गी बहादुर थापा	" २ कुम	वडा प्रतिनिधि	९८६८६६४८८०	[illegible]
७	भिम बहादुर बुढा	" २	महत्वपूर्ण क्षेत्र आदि		[illegible]
८	लीलक थापा	" २	"	" ९८६६३४६४६४	[illegible]
९	प्रेम बहादुर बुढा	त्रि सु नपा २ कुम	कृषि	९८६०३८३६१७	[illegible]
१०	रण बहादुर बुढा	" २ मधु	वडा सदस्य	९८४०६४८८४८	[illegible]
११	मोतीलाल पौडेल	ज्योती प्रा वि	शिक्षक	९८३६०८३५२०	[illegible]
१२	हरिचन्द्र बुढा	त्रि सु न पा	" (इ.स)	९८४४४६९९४०	[illegible]
१३	विशाल बुढा	" २ "	समाजसेवी	९८६६७५७७४४	[illegible]
१४	इन्द्रा कुमारि थापा	" २	आमा समुह		इन्द्रा थापा
१५	रङ्गा प्रसाद बुढा	"	कृषक	९८४९८४५६४०	[illegible]
१६	सुनिता वि क सुनार	" २ कुम	दलित म सदस्य	९८६४४३६५१६९	[illegible]
१७	मन बहादुर बुढा	" " "	शिक्षक	९८६८३६०६६	[illegible]
१८	लक्ष्मी हमाल	" "	म "		[illegible]
१९	सुर्य बोहरा	" २	कृषि		[illegible]
२०	विष्णुरूप थापा	" २	"		[illegible]
२१	रामचन्द्र बुढा	" २	"		[illegible]

आज मिति ..२०७८..वैशाख.....३१...... गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं .१... . ....त्रिपुराकोट.....वडा नं .१...कार्यालय.मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनल सम्बन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरूमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरूको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा / पद	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	कर्ण सिंह थापा	गल्ली, वडा१ त्रिपुरा	वडा अध्यक्ष-१	९६८८९१२२१८	
२	टेक प्रसाद उपाध्याय	न. पा.-१, ब्राह्मणटोल	वडा सदस्य-१	९८४३४५४६५४	
३	लक्ष्मी कुमारी शाही	" " , रल्लीगाउँ	वडा सदस्य-१	९६८६९५६८८२	
४	खान बहादुर बुढा	" " पोखरीकाँडा	वडा सदस्य-१	९८०८२८६३०२	
५	ग्याउली सार्की	" " , दलित टोल	महिला सदस्य-१	९६८४०८४८६८	
६	रमानन्द उपाध्याय	" " न.पा.१	प्र.अ.-काईंवारकाल	९८६५९१२२०३	
७	वेद प्रसाद उपाध्याय	" "	समाजसेवी		
८	गौरी शंकर उपाध्याय	"	समाजसेवी	९८४३०२२२९	

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
९	बल बहादुर थापा	न.पा. - १ (त्रिपुरा)	सामाजिक परिचालक		
१०	विजय रोकाया	"	कृषि प्राविधिक	9849357682	
११	शारदा शाही	ठलीमेरी न.पा. ८	कृषि प्राविधिक	९८४८३२४०६५	
१२	चन्द्र बहादुर शाही	त्रिपुरासुन्दरी वडा.१	कृषि प्राविधिक		

आज मिति २०७८ वैशाख १५ गतेका दिन त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका वडा नं १ , त्रिपुराकोट मा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको पालिका स्तरीय स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गर्नका लागि सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा निम्नलिखित विषयहरुमा छलफल सम्पन्न गरियो ।

छलफलका विषयहरु:

१. स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनले पारेको प्रभाव तथा स्थानीयले अवलम्बन गरेका अनुकुलनका उपायहरु
२. जलवायु परिवर्तनसं सम्बन्धि विगतमा घटेका घटनाहरुको विवरण संकलन तथा विश्लेषण
३. स्थानीय स्तरमा रहेको स्रोतहरुको नक्शांकन तथा क्षमता विश्लेषण
४. संकटासन्न वर्ग तथा सामाजिक समूहहरुको पहिचान तथा विश्लेषण
५. जीविकोपार्जनका स्रोतहरुमा परेका प्रभावहरुको विश्लेषण
६. कृषि, वनजंगल तथा जलस्रोत परिस्थितिकिय प्रणालीमा परेका जोखिमहरुको विश्लेषण
७. अनुकुलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजनाको खाका तयारी तथा प्राथमिकीकरण
८. अन्य

उपस्थिति

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा/पद	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	चन्द्र प्रसाद बुढा	त्रिपुरासुन्दरी नंपा	उप-प्रमुख	९८६६६८३६८३	[illegible]
२	कर्ण सिं थापा	" १	न १ वडा अध्यक्ष	९८५८९१३२१८	[illegible]
३	टंक प्रसाद उपाध्याय	" १	व १ वडा सदस्य		[illegible]
४	न्याउली खड्का	" १	दलित म. सदस्य	९८४५०८४८८९	[illegible]
५	रमेश बहादुर रावत	रवतकोट ओ.पी.ए. युनि	कृषि सामाजिक प्रमुख	९८४८९२१६०२	[illegible]
६	गौरीशंकर उपाध्याय	" १		९८४८९०३१५७	[illegible]
७	छबु बहादुर घरती			९८४८९६४८४४	[illegible]
८	गणेश रोकाया		भाडगाफेला अध्यक्ष	९८४९३८४३१३	[illegible]

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
९	रमेश दे खी	त्रि सु न पा	स्वास्थ्य संयोजक	९६४८५०१३२४	[illegible]
१०	दोबे कृष्ण न्यौपाने	वि,व्यारा मा.वि. अध्यक्ष	अध्यक्ष smc	९८६५१०६४२७	[illegible]
११	अनचन्द्र रोकाया			९८५९०२९२७	[illegible]
१२	लक्ष्मीलाल थापा			९८६६२२६६२५	[illegible]
१३	काले चलाउने			९८४५७०१३०	[illegible]
१४	रामिमान खड्का		शिक्षक(शिक्षिका)	९७४८५११२११	[illegible]
१५	विमला मल्ल	त्रि सु न पा १	शिक्षक	९८४८३८४६८	[illegible]
१६	माया रोकाया		पशु प्राविधिक	९८४८३१५१२०	[illegible]
१७	हेमराज हमाल	"	का.वि. अध्यक्ष	९८६६२६८१५५	[illegible]
१८	खन्तराम कुंवार				[illegible]
१९	टुल बहादुर बोहोरा	त्रि सु न पा १	तरकारी उत्पादक	९७४५३६६५१५	[illegible]
२०	शारदा शाही	कृषि आ.न.पा. ८	कृषि जेटिए	९८४८३२४०८२	[illegible]
२१	लक्ष्मी शाही	त्रि सु न पा १	वडा सदस्य		[illegible]
२२	नन्द बहादुर शाही	" १	कृषि जे टि ए	९८४८३८६६६६	[illegible]
२३	भगवती पाहाडी	" १	आमा समूह	९८६८३१५१५८	[illegible]
२४	चन्द्रमान खड्का	" १	मध्यवर्ती वडा अध्यक्ष	९६८४९४६६०५	[illegible]
२५	देवाई थापा	" १	कृ छ		[illegible]
२६	वल बहादुर थापा	" १	स्वयंसेवी गभाल्ना	९८६८६०६५८५	
२७	दान बहादुर थापा	" १	सब इन्जिनियर	९८४८२२४३४८	[illegible]
२८	हिरा चन्द्र धरला	" ३	कल्पितुत	९८६२१२८४१९९	[illegible]
२९	कर्ण सिं रोकाया	" १		९८६८१६६०९८८	[illegible]
३०	मिम बहादुर थापा	" २	अधिकृत	९७४८३२४२८६	[illegible]

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	पेशा	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
[illegible]	भैरव बहादुर शाही	त्रि.पु. न.पा. ८	[illegible]	9684992656	[illegible]
[illegible]	पित्रि भट्ठ गिरि		प्रमुख [illegible]		
[illegible]	जयचन्द्र [illegible]		[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	दुर्ग बहादुर खड्का		ड्राइभर	9848060480	[illegible]
[illegible]	सागर श्रेष्ठ	त्रि.पु. न.पा. ५		9748906689	[illegible]
[illegible]	मञ्जु खड्की		GM	9848324451	[illegible]
[illegible]	तारा प्रसाद आचार्य		संयोजक	9851069262	[illegible]
[illegible]	इश्विर तमट्टा	"	प्रशासकिय [illegible]	9849957825	[illegible]
१७	काली बहादुर बुढा	त्रि.पु.न.पा.	सब इन्जिनियर	9858087783	[illegible]

अनुसूची ६ः फोटोहरु